

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 22.

Torsdagen den 22 mars, f. m.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 190, med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 7 § samt 27 kap. 4 och 5 §§ rättegångsbalken m. m.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 198, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats å den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1921; och hänvisades propositionen, i vad den avsåge rekommendationer angående åtgärder till förebyggande av arbetslöshet inom jordbruket och angående den tekniska jordbruksundervisningens utveckling, till jordbruksutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Vidare föredrogs var efter annan övriga å bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 200, med förslag till förordning angående skatt för hundar;

till statsutskottet propositionen, nr 206, angående anslag till kammarrätten och dess verksamhet under budgetåret 1923—1924;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 208, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

till särskilda utskottet propositionen, nr 212, med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering;

Andra kammarens protokoll 1923. Nr 22.

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 187, angående ändrad lydelse av §§ 7 och 8 samt § 9 mom. 3 och 5 i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet; och

nr 205, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 24 § i lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 148, angående pension åt förre båtsmannen J. A. P. Glantsberg;

nr 149, angående pension å allmänna indragningsstaten åt ritaren G. A. Danielsson;

nr 150, angående pension å allmänna indragningsstaten åt f. d. daglönaren K. G. Hultberg;

nr 151, angående understöd å allmänna indragningsstaten åt Ida Brita Thorells i Bergsjö son Per Einar; och

nr 152, angående pensionering av f. d. reservlöjtnanten i flottans reserv A. Thore;

till statsutskottet propositionerna:

nr 153, angående vissa ändringar i belysningssystemet inom Bodens fästning m. m.;

nr 154, angående befrielse för regementspastorn (amiralitetspastorn) vid flottans station i Karlskrona från skyldighet att hålla pastorsexpedition;

nr 155, angående begravningshjälp till dödsbo efter militär beställningshavare, som avlidit till följd av skada, ådragen under flygning i tjänsten; och

nr 156, angående anslag till bestridande av tullavgifter för viss armé- och marinmateriel;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 174, angående understöd av jorddelningsväsendet m. m.; och
nr 191, angående anslag till riksskogstaxering;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 207, med förslag till lag om ändrad lydelse av 40 och 42 §§ i lagen den 22 juni 1921 (nr 378) om ströängars indragande till kronan;

till statsutskottet propositionerna:

nr 162, angående utbyte av ett patologisk-anatomiska institutonen vid universitetet i Lund tillhörigt, inom området för Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i nämnda stad uppfört begravningskapell mot en sjukvårdsinrättningarna tillhörig, med patologiska institutonen sammanbyggd likkällare m. m.; och

nr 164, angående rätt för ämneslärarinna vid statens samskola att för ålderstillägg tillgodoräkna sig tjänstgöring vid kommunal mellanskola;

till bankoutskottet propositionen, nr 165, angående understöd å

allmänna indragningsstaten åt förre vaktmästaren J. J. Nordströms änka;

till statsutskottet propositionerna:

nr 175, angående vissa inredningsarbeten vid sjukhuset S:t Erik i Stockholm m. m.;

nr 176, angående avstående till Lunds stad av kronans rätt till läroverkstomten i Lund med därå uppförda byggnader;

nr 178, angående förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1923—1924 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster; och

nr 179, angående anslag för bestridande av kostnaderna för återställande av tandläkarinstitutets nu förhyrda lokaler i förutvarande skick;

till bankoutskottet propositionen, nr 184, angående pension åt förste vaktmästaren och portvakten vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm J. A. Lindqvist;

till statsutskottet propositionen, nr 185, angående tillfälliga lönetillägg åt vaktmästare vid nordiska museet och livrustkammaren; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 210, angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer; och

nr 211, angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

§ 4.

Härefter föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 247 av herr *Karlström* i Lummelunda m. fl.; och

nr 248 av herr *Osberg* m. fl.;

till statsutskottet motionen nr 249 av herr *Gardell* m. fl.; samt

till särskilda utskottet motionerna:

nr 250 av herr *Brännström*; och

nr 251 av herr *Johanson* i Huskvarna m. fl.

§ 5.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3—6, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 6.

Herr talmannen lämnade nu ordet till

Herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Åberopande stadgandet i § 55 riksdagsordningen tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte besluta medgiva, att motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 198, 200, 206, 208, 212, 187, 205, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 174, 191, 207, 162, 164, 165, 175, 176, 178, 179, 184, 185, 210 och 211 utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tecknande av aktier i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag, jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 16 mars 1923 dagtecknad proposition, nr 136, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels å riksstaten för budgetåret 1923—1924 under utgifter för kapitalökning och rubriken »statens aktier» anvisa ett anslag, att utgå av lånemedel, av 15,000,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas för aktieteckning i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag, dels ock vid bifall härtill höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »fast upplåning» med 11,000,000 kronor.

I sammanhang med ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av samma proposition väckta motioner, nämligen:

de lika lydande motionerna nr 174 i första kammaren av herr *Fehr m. fl.* och nr 238 i andra kammaren av herr *Röing*, vari yrkats, att riksdagen med avslag å ifrågavarande proposition ville bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt i motionen angivna grunder ställa ett belopp av 15 miljoner kronor till förfogande för Aktiebolaget kreditkassan av år 1922 och/eller annat för ändamålet lämpligt organ;

de ävenledes lika lydande motionerna nr 175 i första kammaren av herr *Karl J. A. Gustafsson m. fl.* och nr 239 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Kullen, vari hemställts, att riksdagen ville dels å riksstaten för 1923—1924 under utgifter för kapitalökning anvisa ett anslag, att utgå av lånemedel, av 15,000,000 kronor, att efter

Kungl. Maj:ts beprövande användas för teckning av förlagsbevis i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag, dels ock vid bifall härtill höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »fast upplåning» med 11,000,000 kronor;

*Anv.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

motionen nr 240 i andra kammaren av herr *Törnkvist* i Karlskrona, som föreslagit, att riksdagen måtte såsom villkor för sin medverkan i en eller annan form till stödande av aktiebolaget Svenska lantmännens bank föreskriva, att en rättslig undersökning, enligt vad i motionen föreslagits, skulle verkställas angående de förhållanden, som fört till bankföretagets insolvens;

motionen nr 241 i andra kammaren av herr *Kilbom m. fl.*, vari hemstälts,

1) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

2) att riksdagen, med anledning av samma proposition och med hänsyn till vad som under senare tid förekommit på det enskilda bankväsendets område, i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte tillsätta en särskild kommission, med uppdrag att, under full offentlighet, verkställa en ingående granskning i varje särskilt fall av orsakerna till de inträffade bankkrascherna, samt framlägga förslag ej mindre till de åtgärder mot alla ansvariga, till vilka resultatet av utredningen kunde giva anledning enligt gällande lag, än även till de ändringar i bankinspektionens organisation och reglemente, vilka kunde anses nödiga för åstadkommande av en fullt effektiv kontroll över vårt lands enskilda bankföretag och deras skötsel; samt

motionen nr 242 i andra kammaren av herr *Norman*, som föreslagit, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ville besluta dels att å riksstaten för budgetåret 1923—1924 under utgifter för kapitalökning anvisa ett anslag att utgå av låne-medel av 15 miljoner kronor att efter verkställd grundlig undersökning av aktiebolaget Svenska lantmännens banks affärsställning efter Kungl. Maj:ts beprövande användas till tecknande av förlagsbevis i bankaktiebolag, som på i propositionen angivna grunder kunde komma att bildas för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens bank, eller ock, om ett sådant på i motionen angivna skäl ej kunde komma till stånd, ställas till förfogande vid eventuell avveckling av nämnda bank i syfte att därvid skydda bankens insättare mot förluster; dels ock att höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »fast upplåning» med 11 miljoner kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition och med avslag å herrar *Fehrs m. fl.*, *Karl J. A. Gustafssons m. fl.*, *Röings*, *Bengtssons i Kullen*, *Normans* och *Kilboms m. fl.* i ämnet väckta motioner, den sistnämnda motionen i vad den avsåge

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

avslag å Kungl. Maj:ts proposition, måtte å riksstaten för budget-året 1923—1924 under utgifter för kapitalökning och rubriken »statens aktier» anvisa ett anslag, att utgå av lånemedel, av 15,000,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas för aktieteckning i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag;

b) att herr Törnkvists ovanberörda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet i sitt utlåtande anförte; och

c) att herr Kilboms m. fl. motion, i vad den under mom. a) ej besvarats, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Kvarnælius* mot utskottets motivering i vad densamma avsåge den av herr Törnkvist i Karlskrona i ämnet väckta motionen;

av herr *Johan Nilsson* i Skottlandshus, *Widell*, *Bergqvist* och *Hallin*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka de av herrar Karl J. A. Gustafsson m. fl. och Bengtsson i Kullen väckta motionerna samt avstyrka såväl övriga i ärendet väckta motioner som Kungl. Maj:ts proposition;

av herrar *C. Petrus V. Nilsson*, *Strutz*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Bengtsson* i Norup och *Olsson* i Blädinge mot viss del av motiveringen;

av herr *Norman*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka den av honom i ämnet väckta motionen; samt

av herr *C. G. Ekman*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Lithander*: Herr talmän! Statsutskottet har här efter en anmärkningsvärt kort prövning föreslagit riksdagen att använda 15 miljoner kronor för ett visst ändamål. Man må jämföra denna prövning med den ytterligt noggranna prövning, som företages, när det gäller de allra minsta anslag, som skola utgå av statsmedel och framför allt av skattemedel. Man vill här taga 15 miljoner kronor av, som man säger, lånemedel. Men det torde, mina herrar, inte för någon vara obekant, att vad man här gör, det är att man utan, kan jag säga, någon som helst prövning av värde använder av skattemedel 15 miljoner kronor, och man gör det utan att veta, vilka konsekvenser det kan få, vilka anslag i övrigt, som kunna komma att krävas, därför att man sedan blir tvungen att fortgå på den en gång inslagna vägen.

Detta är nu en lantmannafråga. Och jag vill börja med att säga, att om man kommer till ett annat resultat för denna frågas lösning än statsutskottet gjort, så ligger däri ingen som helst motvilja mot att främja vad som för lantbruket är nyttigast och bäst. Jag skulle snarare vilja säga, att det är förestavat av omvårdnad om lantmännens ställning inom riksdagen och i landet, om vi

klara oss ut ur denna sak på ett sådant sätt, att vi kunna göra det med hög buret huvud, och inte på ett sätt, som säkerligen skulle, efter prövning ute i landet, klandras och det med skäl. Jag vill alltså starkt betona, att det icke innebär något underkännande av lantmännens krav. Det innebär endast, att vi skola gå på rätta vägar.

Jag har gjort mig den frågan: varifrån kommer denna regeringens plötsliga omvårdnad om lantmännen? När man har suttit i bevillningsutskottet år efter år och haft att behandla motioner och propositioner, så har man sannerligen inte funnit, att lantmannafrågorna ha varit föremål för någon som helst omvårdnad från det nuvarande regeringspartiets sida, utan varje steg för att på ett naturligt och riktigt sätt främja det svenska jordbruket har mötts av fullständigt oförstående och av direkt motstånd från detta håll. Vad är då anledningen till att regeringen här plötsligt tar sig an jordbruket och går fram med en proposition på detta vis samt söker pressa fram saken i ett sådant tempo, att den på två dagar omedelbart före påskferiernas början skall trumfas igenom i en hastig vändning? Vi skulle inte ens få bordlägga frågan i vanlig ordning, utan vi skulle på en gång pressas in i detta. Man skall misstänka danaerna, även när de komma med gåvor. Och den gåva, som regeringen här kommer med till lantbruket, är helt säkert till för att förverkliga en gammal socialdemokratisk programpunkt, nämligen åstadkommande av en stats affärsdrivande bank. Det är skälet till denna omfamning, som regeringen nu ger Sveriges jordbrukare. Men jag undrar, om inte jordbrukarna, när de vakna ur det famntagat, skola komma till insikt om, att vänskapen inte var så förfärligt het. Ty man har märkt, att så fort det gällt att släppa denna tanke på att det skall bli en stats affärsdrivande bank, så är regeringen inte med längre. Man vill inte ens på regeringshåll vara med om att ge Lantmannabanken det andrum, som ett moratorium skulle skänka och varigenom riksdagen också skulle få tid att närmare pröva saken. Nej, det skall pressas igenom omedelbart, och den nya statsbanken skall fram. Det är ingalunda i första hand Sveriges jordbrukare som skola hjälpas. Och det är min bestämda övertygelse, att om Sveriges jordbrukare lyssna till de locktoner, som regeringen här låter höra, så komma Sveriges jordbrukare att i mycket stor utsträckning förlora den varma sympati för jordbruket och för jordbrukarna, som förefinnes i vida kretsar i vårt land.

Man skall betänka, vilka vägar man slår in på, och denna väg, som det nu är fråga om, den är, mina herrar, inte riktig. Man har föreslagit 15 miljoner kronor av statsmedel. Man har gjort det utan att pröva saken på förhand. Denna bubbla till bank — jag tror inte, att någon skall kunna gendriva det uttrycket — har till slut kommit på obestånd. Den saken har varit känd av bankinspektören, av finansministern, av riksbanksledningen och av kreditkassan. För alla dessa har det varit bekant. Men riksdagen får ingenting veta, förrän ett par dagar innan vi skola resa hem, och vi ha alltså inte fått tid att pröva frågan. Är det rimligt att på så sätt be-

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagand-
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

handla den svenska riksdagen och att fordra, att den skall fatta beslut, vars konsekvenser man inte kan överblicka.

Vi ha ju möjlighet att besluta ett moratorium. Vi ha ett lagutskottsbetänkande, där en mycket stark minoritet — det skiljer på bara en röst — föreslår den vägen. Och, mina herrar, vad är det som där begäres? Jo, att man skall ge banken det andrum, som den behöver. Detta blir visserligen en lex in casu, och jag medger gärna, att den vägen inte är behaglig att gå. Men det är dock vida bättre än att gå den väg, regeringen föreslagit och med all makt vill trumfa igenom. I går när det gällde att få detta lagutskottsutlåtande främst på föredragningslistan, så att vi först skulle kunna taga ställning till detta, vilket väl hade varit det naturliga, avsågs även ett så rimligt krav. Man ville inte ens pröva, om detta var en framkomlig väg. Det är betecknande för hela frågans framförande, att även i den lilla detaljen fick inte rätten komma fram. Det går till en viss tid, mina herrar, att driva saker och ting på det viset. Men det finns någonting sunt i svenska folket, som till slut reagerar mot sådant. Det finns en gräns, över vilken man inte kan gå. Och jag hoppas, att den gränsen nu skall dragas och att man skall komma till besinning inför vad man här försöker driva igenom.

Jag vill också påvisa, att det är inte bara dessa 15 miljoner kronor, som komma att tagas av skattemedel, utan har riksdagen och regeringen en gång tagit denna bank under armarna, så kan man sedan inte längre draga sig tillbaka. Saken är då redan prejudicerad och måste ha sin gång. Det finns också måhända även andra företag, som befinna sig i samma läge och vilka regeringen har samma anledning att taga hand om. Vi veta faktiskt inte, vad vi ge oss in på för ett sluttande plan.

Jag vill som enskild riksdagsman giva uttryck åt dessa farhågor, och jag vill vädja till kammarens ledamöter att oberoende av partisynpunkter som enskilda riksdagsmän här pröva och döma i dessa frågor, handla så, att vi verkligen gå efter linjer som vi alla önska, att den svenska riksdagen både nu och framdeles skall följa. Det är bättre, att vi här själva göra kritiken på oss, än att vi skola få den utifrån. Den kritiken kommer sannerligen inte att utebliva, och den kommer, mina herrar, att bli synnerligen skarp.

Jag kommer väl för min del få tillfälle efterlysa framdeles i bevillningsutskottet det intresse regeringen här nu har visat för lantmännen, och jag skall icke uraktlåta fästa lantmännens uppmärksamhet på hurudan vänskapen i verkligheten är, när man i fortsättningen liksom hittills ifrån den nuvarande regeringen och dess sida kommer att mötas av samma oförstående för lantmännens frågor.

För min del vill jag alldeles bestämt varna andra kammaren och riksdagen för att gå fram på den väg, som här ifrågasättes. Vi få icke så handskas med skattemedlen, som här sker. Vi må kalla dessa medel för lånemedel eller vad som helst, det kan icke förnekas, att om riksdagen skall satsa penningar i en bank som är på fall, det

icke kan bli fråga om lånemedel. De kunna kallas lånemedel, men dessa medel måste täckas av skattemedel. Om ingen annan synpunkt förstås ute i landet, tror jag, att i de vida kretsar i vårt land, där folk under stora svårigheter fullgöra sin skatteplikt, man skall reflektera över, hur riksdagen understundom anser sig kunna handskas med deras mången gång surt förvärvade medel.

Jag skall icke mycket ingå på själva frågan om en statens affärsdrivande bank. Jag skall bara säga, att jag tycker verkligen, att senare tidens erfarenhet givit oss nog av rön om, hur staten driver ekonomisk verksamhet, och hur det i alla fall går till sist ut över de skattdragande i landet, som få satsa till de förluster, som en statsdrift ofrånkomligen leder till. De åren, som dessa rön vunnos, ligga alltför nära i tiden för att vi skola glömma.

Man har sagt, att man genom den ifrågavarande åtgärden skulle undvika kaos och undvika att föranleda misstro gentemot andra banker. Jag skulle vilja säga, att såvitt jag vet ingen av de ledande bankerna inom vårt land i ringaste mån kan sättas i paritet med den bank, som det här gäller. Denna är, säga vad man vill, i alla fall en kristidsföreteelse, som skulle finansiera ett företag, som har gått utöver ramen för sin verksamhet och som har räknat fel och givit sig in på områden, där icke resurserna räckt till, och där tilltro till namn fått betyda så mycket. Det är inte riksdagens sak att utan någon som helst prövning klara ut affären. Vi skola giva den hjälp, som är möjlig, men ge den efter en prövning, så att riksdagen åtminstone vet, var den är och framför allt så att man kan se litet framöver och inte ger sig ut i det okända, något som ett bifall till det föreliggande förslaget skulle hava till följd.

Jag skall, herr talman, komma till ett yrkande om återremiss. Jag önskar en återremiss, på det att den prövning må kunna möjliggöras, som riksdagen med bibehållen värdighet inte kan underlåta att göra. Genom en återremiss skulle också banken kunna få det andrum, som den behöver, och som skulle beredas därigenom att ett moratorium beslutas i dag och träder i kraft i dag och hindrar i morgon det kaos och den destruktion, som eljest skulle inträda. Ty i morgon är det den kritiska dagen för banken. Detta kaos kan undvikas. Det skulle lugna, det skulle gjuta olja på vågorna, om vi i dag i riksdagens båda kamrar beslutade det moratorium, som lagutskottets minoritet — det skiljer härvidlag, som jag sade, på en röst — i alla fall har framlagt förslag om. Vi hava möjlighet att på så vis rädda banken och rädda riksdagens anseende. Vi kunna därigenom få pröva förhållandena så, som de böra prövas. Samma yrkande kommer, herr talman, att göras i första kammaren.

Jag ber nu att få sluta mitt anförande med att sålunda och under den förutsättningen, att riksdagen vill vara med om att genom ett moratorium giva banken nödigt andrum, få yrka återremiss av detta utlåtande.

Häruti instämde herr *Björkman*.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Thorsson:** Herr talman, mina herrar! Innan jag går in på själva sakfrågan, skulle jag anhålla att få säga ett par ord med anledning av den föregående talarens yttrande.

Han frågade, var den plötsligt påkomna vänligheten hos den nu sittande regeringen mot jordbrukarna hade sitt ursprung, och drog så in sitt tullpolitiska evangelium för att därmed bevisa, att han och den meningsriktning, som ser världens frälsning i tullpolitiken, äro de, som äro samhällsräddarna. Jag har icke tid att i dag sysselsätta mig med herr Lithanders handelspolitiska åskådning. Vi skola fortsätta den debatten en gång, när vi inte ha så bråttom. Jag vill bara säga det, att jag håller mig för att vara en lika god vän och hava lika stor kärlek till det svenska jordbruket som herr Lithander.

Sedan sade herr Lithander, att man skall misstänka danaerna, även när de komma med skänker. Därmed skulle han naturligtvis vilja lägga in i herrarnas sinne, att därför att jag står såsom den närmaste målsmannen för detta förslag, så är det något rackartyg jag bjuder, och därför skola ni utan vidare gå med på vad han ifrågasätter. Och vad ifrågasätter den värderade talaren? Jo, han ifrågasätter, att vi nu skola återremittera ärendet för att kunna få behandla frågan om moratorium. Vad införa herrarna för något i lagstiftningen, när ni komma och vilja ha ett moratorium för ett enskilt företag? Detta moratorium måste ju, om det överhuvud skall verka, inte bara sträcka sig till detta företag utan också till de klienter, som äro beroende av detta företag; och medan herrarna utreda det där problemet, hava, tänker jag, en del av klienterna bett Gud bevara dem för den hjälp ni räckt dem.

Sedan ber jag att få gå in på själva sakfrågan för att klargöra ärendets behandling.

Jag uppfattade icke riktigt den förste talaren i en viss passus, men jag förstod, att han riktade en anmärkning mot att regeringen har så sent framlagt denna fråga för riksdagens omprövning och ville därmed rikta en förebräelse mot oss, som icke satt riksdagen i tillfälle att i lugn och ro pröva ärendet. Om icke detta ärende förelagts till herrarnas omprövning, vad skulle då tonen blivit i den Lithanderska flöjten? Om i dessa dagar hela landets press varit uppfylld av den ena beskärmelsen efter den andra över den för hithörande saker likgiltiga regeringen, skulle herr Lithander då också tagit den ton, som han i dag tillåtit sig taga? Jag tror, att vi skola behandla sakerna utan allt det här gnället, om jag får begagna det uttrycket.

Saken ligger i realiteten så, att tisdagen den 13 i denna månad uppvaktades jag av två representanter för Kreditkassan, åtföljda av bankinspektören. Dessa lämnade inför mig en redogörelse över hur saken enligt deras uppfattning låg. Det var ungefär klockan 11 på dagen. Den redogörelse, som då lämnades, var av den beskaffenhet, att jag icke ansåg mig kunna ta på mitt ansvar att icke söka få redogörelsen föredragen inför regeringen, och jag anmodade därför dessa herrar att sammanfatta sin redogörelse och sin syn på tingen

i en skriftlig promemoria. Klockan 7 samma dags afton sammanträdde regeringen till beredning, och här upprepades den för mig på förmiddagen givna redogörelsen. Vi hunno icke då att slutbehandla ärendet, utan onsdagen den 14 sammanträdde vi här i statsrådsrummen någon timme före plenum och fortsatte behandlingen. Denna resulterade däri, att då regeringen ansåg, att detta ärende var av så avgörande betydelse för åtskilliga delar av vårt näringsliv, så skulle vi söka få ett samtal i saken med de ledande männen inom respektive partier inom riksdagen, och ett sådant sammanträde kom till stånd. Då hade jag inga utformade linjer att förelägga, utan resonemanget rörde sig mera om, huruvida över huvud taget det fanns någon resonans hos de ledande männen för att man skulle vidtaga någon åtgärd. Den överläggningen ledde icke till några beslut, men man ansåg, att så omfattande som ärendet var, så borde allvarliga försök göras i syfte att reda upp problemet. Ingen ansåg sig dock då vilja bestämt binda sig för något uttalande. Från mycket sakkunnigt håll uttalades emellertid, att en likvidation av företaget kunde innebära större risker än en rekonstruktion, om det fanns någon möjlighet därtill. Sedan detta sammanträde hållits, påkallade jag ytterligare samma dag ett nytt regeringssammanträde, där jag då skisserade den plan, som sedan blev utformad i propositionen.

Att jag icke kan se på denna fråga med samma syn på tingen som den föregående talaren och de, som instämma med honom, det kan ju naturligtvis diskuteras, och det kan ifrågasättas, om jag är inne på rätta vägar. Det beror på hur vi se på tingen. Men jag vill på det allra bestämdaste bestrida, att denna frågas utformning har dikterats av någon strävan att göra något slags politik av den.

Nå, jag kom emellertid till det resultatet, att eftersom de sakkunniga voro överens om att det måste fattas ett beslut fort, om man skulle nå ett visst resultat, så kunde jag icke uppehålla ärendet längre, utan satte omedelbart i gång med propositionsarbetet.

Jag hoppade nyss över en sak. Omedelbart efter det jag fått mina regeringskollegers anslutning till den av mig skisserade planen, begärde jag ett sammanträde med representanter för Kreditkassan, för riksbanken och för den banks styrelse, som det här gäller, varjämte bankinspektören var närvarande. Av den diskussion, som där fördes, blev jag fullständigt övertygad om att för varje timme, som jag försummade att framlägga frågan för riksdagen, kunde det komma att vila ett drygt ansvar på mig, och det kände jag så hårt, att jag försökte forcera fram propositionen till riksdagen redan på fredagen, men det lyckades ej.

Sådan är i korthet förhistorien till detta ärende.

Sedan vill jag komma till det innehåll, som föreligger i propositionen. Som herrarna veta, så fanns, enligt vad som framkommit vid bokslutet för berörda bank den 31 december 1922, ett aktiekapital, uppgivet till 20 miljoner kronor, det fanns vidare reserverade medel och vinstmedel till 6.2 miljoner kronor. Den samlade tillgången var således 26.2 miljoner kronor. Av dessa hade då föreslagits till avskrivning 7.1 miljoner kronor och överförts till delere-

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

derefonden 9 miljoner kronor, vid en senare tidpunkt företogs ytterligare avsättning till delcrederefonden med 2,5 miljoner kronor. Det var således 18,6 miljoner kronor avskrivna ev. överförda till delcrederefonden, och det skulle stå kvar omkring $7\frac{1}{2}$ miljoner kronor såsom enligt styrelsens uppfattning tillgängligt kapital. Det föreslogs då en rekonstruktion av företaget, som gick ut på att av $7\frac{1}{2}$ miljoner kronor skulle 5 användas till förnyat aktiekapital i banken. De gamla aktieägarna skulle teckna 5 miljoner kronor, och Kreditkassan skulle lämna garanti för teckningen efter samma grunder, som tillämpats vid övriga rekonstruktioner. Men villkoret för denna rekonstruktion var, att kassan eller annan skulle kunna övertaga vissa engagemang för i runt tal 22 miljoner kronor, d. v. s. bankens engagemang var större, än som kunde bäras framför allt med det mindre aktiekapitalet.

När Kreditkassan skulle taga ställning till problemet, så beslöts det då, att det skulle igångsättas en förnyad undersökning för att se till, om banken kunde bringas på solid grund. Denna undersökning resulterade i förslag att ytterligare avskrivna mellan 5 och 6 miljoner kronor, och efter denna ytterligare avskrivning skulle det av det gamla aktiekapitalet plus reserverade medel icke återstå mera än 1,7 miljoner kronor. Vid denna undersökning kom kassans värderingsmän till det resultat, att banken icke kunde rekonstrueras, utan uttalade såsom sin uppfattning, att banken borde träda i likvidation och att därvid borde tillgå så, att ett bankkonsortium övertog likvidationen, dock mot garanti av statsverket för de förluster, som härvid kunde uppstå.

Nu säger det sig självt, att om man skall likvidera och det i en tid som denna, då måste man till och med i ett solitt företag tänka sig, att en förlust skall uppstå. Och jag kan ju fråga själva herr Lithander, om han tror, att om han skulle likvidera, han skulle ens få de dagspriser, som man räknar med, när man gör en beräkning efter nuvarande förhållanden. Det var då naturligt, att jag uppställde den frågan: hur mycket ha herrarna beräknat, att en likvidation skulle medföra i kostnader för statsverket? På den frågan svarades då, att man tänkte sig 10 å 15 miljoner kronor, dock trodde man, att det komme att ligga närmare 15 miljoner än 10. Jag hade då att taga ställning och måste tänka: i det ena fallet är denna utgift fullkomligt säker, det är den enda säkerhet vi ha, att det är en utgift; och jag frågade mig då: kan det vara större risk för statsverket att sätta in 15 miljoner kronor i ett företag i form av aktier än att sätta in dem i form av garanti, där vi ha alla utsikter att få betala denna garanti? Mina herrar! Det rann aldrig upp i hjärnan på mig, att jag skulle komma att trampa på så orimligt ömma liktornar. Mitt sunda bondförstånd sade mig, att då sätter jag in dessa 15 miljoner kronor. Då får jag genom en långvarig avveckling möjlighet att låta affären, så att säga, betala en del av de 15 miljonerna, då har jag icke gjort någon riksolycka. Men det tycks just, som om här vore själva riksolyckan. Ty vad se herrarna? Jo, ni se i detta förslag om tecknande av aktier

i ett bankaktiebolag inrättande av en statsbank. Om jag skulle lägga fram ett förslag till statsbank i detta ords verkliga mening och en statsbank, som skulle ha något att betyda i närvarande tid mot den kraft och styrka, som är företrädd i privatbankerna, då förklarar jag, att jag till den grad skulle hava missförstått min uppgift såsom socialdemokrat, att man skulle ha anledning att fortast möjligt flytta mig bort från både denna plats och partiet. Men alla sätt äro bra utom de tråkiga, och efter som man vill stjälpa företaget, är det klart, att man skall taga fram vad man kan och säga som herr Lithander, se väldigt noga efter, ty det ligger alltid en hund begraven, då man från det hållet kommer med sådana saker som bankrekonstruktion. Det är precis detsamma som att taga till med hotet om sotaren.

Nå, då sade jag mig: att med den omfattning banken har skapa ett aktiekapital på 10 miljoner kronor, det är att sätta banken på större lerbotten än förut, ty överkroppen var redan för stor för ett kapital på 20 miljoner kronor såsom grund, och då måste den bli ännu mycket större för 10 miljoner kronor. Jag måste söka en rekonstruktionsplan, som under normala förhållanden kan hålla måttet även vid jämförelse med övriga rekonstruktionsplaner. Jag sade mig därför, att med ett aktiekapital under 20 miljoner kronor är icke vägen framkomlig, och jag tog det djärva steget att föreslå herrarna att teckna för 15 miljoner kronor och enskilda intressenter i banken att teckna för 5 miljoner kronor, varvid dessa 5 miljoner skulle garanteras av Kreditkassan. Kreditkassan får övertaga samma engagemang, som var avsett vid den första rekonstruktionsplanen. Jag kan icke finna annat än att jag sålunda på ett högst väsentligt sätt bidragit till att skapa en möjlighet till avveckling. Om sedan de samhällsbevarande särskilt lägga sig ombord med att förstöra resultatet, så tvär jag mina händer, så stor syndare jag är.

Den rekonstruktion, som är ifrågasatt, avser att nedskryta bankens osäkra fordringar med i runt tal 26 miljoner kronor, vartill åtgår hela det gamla aktiekapitalet jämte reservfond och vinstmedel, samt att avlyfta från banken engagement på 20 à 22 miljoner kronor, och tillföra den 20 miljoner kronor i nytt kapital. Det vill förefalla mig att en sådan rekonstruktionsplan kan diskuteras. Jag är, som herrarna veta, icke bankman och har åtskilligt annat att göra än att deltaga i rekonstruktioner av fallfärdiga banker, men det kan ju icke hjälpas. Jag har den mycket oangenäma ställningen att den ena dagen bli klandrad av dem, som anse varje sådant ingripande obehörigt, och den andra dagen få anmärkning av dem, som anse att icke ingripandet skett efter deras pekpinne. Så ligger saken.

Nu vill jag säga, att när herr Lithander söker att göra avvecklingen till en fråga, som enbart intresserar jordbrukarna, så är det att se något ensidigt på tingen. Ty det finnes även ett annat moment här. Det finnes även affärsmän och industriidkare och andra, som äro intressenter i detta företag. Det har nämnts förut, att det är icke mindre än 5.700 giroräkningar på 16 miljoner kronor, 13.000

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

depositioner på 55 miljoner kronor, 51,000 sparkasseräkningar på 20 miljoner kronor. Och en del sparbanker ha medel där på ett par miljoner kronor, och det finnes andra banker, som där ha 6 miljoner kronor. Det är ju klart, att även om jag bestämt måste betona, att statsverket icke kan ikläda sig direkt förbindelse för insättarnas fordringar, så måste det ändå vara statsmakternas skyldighet att se till, att man på bästa möjliga sätt kan tjäna deras intressen vid ordnandet av denna fråga.

Nu är det så, att naturligtvis vid en rekonstruktion av denna bank det kan bli åtskilliga fallissemment av en del av de intresserade jordbrukarkooperationerna. Det får man förutsätta, men det är naturligt, att dessa fallissemment skola i viss mån begränsas, genom att man på ett förnuftsensligt sätt ordnar skötseln av det hela.

Om riksdagen skulle bifalla den kungl. propositionen, så hade jag tänkt, att man skulle ha möjlighet att öppna bankens verksamhet redan nästa måndag eller tisdag, och att man då i bankens ledning skulle placera dels en representant för riksbanken och dels en representant för kreditkassan, och detta därför, att det bör ses till, att om det förut begåtts något fel i ledningen, så skall sådant förekommas hädanefter. Officiellt kunna de icke deltaga i förvaltningen, men jag skulle illa känna situationen, om det ej skulle bli på det viset, att dessa två personers förslag och råd skulle tagas under övervägande i den fortsatta tillämpningen. Det kan nämligen icke ordnas på det sättet, att man kan få det nya bolaget färdigt, och även om man det kunde så kan det ej övertaga den gamla bankens affärer före nästa bolagsstämma, som äger rum den 13 april eller så. Till den tiden måste den gamla banken förvaltas under överinseende och ledning.

Nu har ju frågan kommit i ett särskilt läge därigenom, att man från olika håll sökt underkänna den värdering, som är gjord, och hävdad den uppfattningen, att med hänsyn till de stora jordbrukskooperationernas ställning skulle den nya banken icke få möjlighet att reda sig. Ja, det där är naturligtvis helt och hållet beroende på, om man även efter riksdagens beslut fortsätter i syfte att bevisa, att ännu ett företag, i vilket staten gjort en insats, icke kan förvaltas. Jag tvivlar icke på, att för den goda sakens skull kunna många offer göras. Men det kan då icke sägas, att det är denna regerings skuld, att icke ärendet varit föremål för riksdagens prövning.

Vidare vill jag säga, att den brådska, som påtalats här, är delvis förestavad av, att påskferierna inträffa. Det är sista dagen i dag eller möjligtvis i morgon, då riksdagen kan behandla detta ärende. Sedan måste det vila, till dess riksdagsmännen komma tillbaka. Och det får jag säga till dem, som nu med sådan våldsamt kraft vilja föra fram moratoriefrågan och säga, att frågan skall behandlas så, att det skall införas ett moratorium, att då är man inne på ett område, som är åtminstone för mig så främmande och som innebär sådana vådor, att jag icke vill köpa dem med att avstå från propositionen. Ty propositionens verkningar kan jag någor-

lunda bedöma, och de kostnader, som den kan medföra, har jag fått svart på vitt på. De kunna uppgå till 10 eller 15 miljoner; och om statens bidrag sker i form av aktieteckning, har jag möjlighet att rädda något av de 15 miljonerna. Därför har jag icke tvekat i valet. Men när herrarna vilja bjuda på ett moratorium för ett enskilt företag, då är jag tveksam. Ty vad göra ni då? Jo, utan att gå in i en verklig sakprövning, hur ett sådant instrument skall inpassas i vår svenska lagstiftning, äro ni beredda att göra undantag från regeln.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Jag skulle icke fylla min plikt att redogöra för hela denna historia, om jag ej nämnde något om ett papper, som jag fått i min hand, sedan kammaren öppnat sitt plenum. Det är nämligen så, att i den redogörelse, som lämnades mig, anfördes det, att två av de enskilda bankernas chefer deltagit i prövningen av bankens tillgångar. Det nämndes också då, att man vid förprövningen icke hunnit granska de mindre engagementen i banken, men det upplystes, att även om på den sidan skulle tillkomma något, skulle man tro att de 1,7 miljoner, som återstodo av hela det gamla kapitalet, skulle räcka till för att uppväga detta. Nu har jag här för en stund sedan mottagit ett papper, som jag mycket beklagar, att jag ej kunnat få i min hand, förrän jag inträtt i kammaren och begärt ordet. Det lyder som följer:

»Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet, Stockholm.

Undertecknade, som haft i uppdrag av Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 att granska Aktiebolaget Svenska Lantmännens Banks ställning med hänsyn till en ifrågasatt rekonstruktion, eventuellt bildandet av en ny bank för övertagande av den av Aktiebolaget Svenska Lantmännens Bank bedrivna rörelsen, anhålla att för herr statsrådet få framhålla vissa synpunkter, som för oss haft avgörande betydelse vid vårt ställningstagande till det föreliggande spørsmålet.

Granskningen gav vid handen, att avskrivningar motsvarande ungefärligen bankens fonder med största sannolikhet voro erforderliga.

Den korta tiden har emellertid medgivit genomgående endast av bankens större förbindelser, och granskningen avser sålunda icke den mycket betydande del av bankens rörelse, som utgöres av engagementer understigande kronor 100,000.

Någon utredning av lantmännens centralföreningars och lokal-föreningars förbindelser hos banken har i detta sammanhang icke av oss kunnat verkställas, utan vi hava måst taga för god den oss lämnade uppgiften, att dessa föreningar voro solventa för sina förbindelser till banken. Då emellertid ensamt dessa förbindelser uppgå till ett belopp överstigande kronor 20,000,000 och då åtminstone ett par av de större centralföreningarna veterligen arbeta med underbalans, ligger det i öppen dag, att ett slutgiltigt omdöme om bankens ställning icke kan fällas, förrän dessa föreningars förhållanden blivit

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

fullständigt utreda samt därjämte de av oss icke prövade övriga engagementen blivit undersökta.

Vid granskningen har någon förlust icke beräknats på ett par av bankens största industriella engagementer, enär tanken synes hava varit, att dessa engagementer skulle avlyftas banken av Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922. Det största av dessa engagementer är emellertid av den beskaffenhet, att det enligt vår åsikt icke torde kunna avvecklas utan förlust.

Då undertecknade vid frågans behandling i Kreditkassans styrelse stannade vid den uppfattningen, att en rekonstruktion av banken icke var lämplig eller möjlig, grundades detta vårt omdöme bland annat på följande synpunkter.

1:o) En mera ingående granskning av bankens samtliga förbindelser skulle med sannolikhet komma att giva vid handen att bankens förluster överstiga beloppet av bankens fonder.

2:o) Bankens likviditet vore synnerligen otillfredsställande och kunde icke tillräckligt förbättras ens genom tillförande av 10 eller 20 miljoner kronor nytt kapital.

3:o) Bankens rörelses nuvarande omfattning sammanhänge oupplösligen med dess bedrivande vid ett mycket stort antal kontor. Dessa kontor medförde högst betydande kostnader, som gjorde bankens räntabilitet tvivelaktig. Skulle kontoren åter i någon större utsträckning indragas, uppstode fara för, att därmed skulle följa en så betydande minskning i bankens omslutning, att av dessa skäl bankens räntabilitet bleve otillfredsställande.

4:o) Det torde under nuvarande omständigheter bliva förenat med svårigheter att åt banken förvärva kompetent styrelse och ledning.

5:o) Vi hava icke ansett oss kunna medverka till skapandet av ett nytt institut, som enligt vår åsikt skulle komma att vila på en osolid grund. Därest, såsom vi befara, ett på sådant sätt uppbyggt bankföretag icke skulle visa sig hållbart, skulle nämligen fara uppstå för, att Kreditkassans auktoritet undergrävdas och förtroendet rubbades till hittills under Kreditkassans medverkan företagna bankrekonstruktioner.

Det är med hänsyn till dessa omständigheter tillsammantagna, som vi för vår del icke kunnat tillstyrka annan lösning av de uppkomna svårigheterna än bankens likvidation under former, som på bästa sätt tillgodose tillgångarnas fördelaktiga tillgodogörande och förebyggande av allt för stora olägenheter för insättarna.

Stockholm den 21 mars 1923.

O. Rydbeck.

Joseph Nachmanson.»

Jag säger, att jag skulle göra mig skyldig till en oriktighet, om jag icke gäve kammararens ledamöter del av denna skrivelse, och jag anser, att då den är ställd till mig i en sådan form, får den be-

traktas som en offentlig handling, och jag anser mig således icke ha på något sätt kunnat handla annorlunda än jag gjort.

Jag återkommer nu till det resonemang, som jag förde förut, och huvudfrågan är där: är det för statsverket mindre risk att insätta 15 miljoner kronor i en rekonstruerad bank, eller är det för statsverket mindre risk att garantera ett enskilt företag, ett bankkonsortium eller något annat, som har till syfte att verkställa likvidationen, den förlust, som kan uppstå. Det övergår min möjlighet att fälla det slutliga omdömet. Som saken nu ligger, så kan jag ändå icke annat än tillstyrka kammaren att biträda det kungl. förslaget, vilket enligt min mening innebär den enda framkomliga vägen, då införandet av en moratorielag för enskilda intressen, dessa må vara aldrig så stora, icke enligt min uppfattning kan få förekomma.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Herr **Winkler**: Herr talman! Efter det bemötande, som herr Lithander fick av finansministern, känner man sig litet ängslig att taga till orda i denna sak, men jag förmodar, att man har rätt att yttra sig i Sveriges riksdag, även om man hyser en annan uppfattning i en fråga än den, som en medlem av regeringen har.

Efter gårdagens omröstning angående den föreliggande motionen och lagutskottets utlåtande om ett moratorium torde det vara ganska klart, hur frågan ligger till i kammaren och även hur utgången kommer att bli. Det är en ganska egendomlig kombination, vilken herr Lithander förut påpekat, att lantmännen och socialdemokraterna ha så intimt och bra kommit överens i lösandet av den här föreliggande frågan. Det är icke tal om annat, än att här föreliggande olika anledningar, varför den kungl. propositionen omfattas av dessa båda parter. För den ena gäller det ernående av ett sedan länge hyst önskemål att få en statsbank till stånd, och för den andra att i största möjliga mån minska egna förluster eller i varje fall lantmännens förluster och de företags, som finansierats av denna bank. Jag hoppas, att detta skall bli början till ett gott samarbete och en fruktbarande samverkan mellan socialdemokrater och lantmän även för framtiden, och då tror jag att det kan bliva till gagn. För egen del tror jag emellertid, att detta samarbete inom kort brister på andra frågor.

Nu är det min mening, att staten under normala förhållanden, icke bör ingripa i den privata företagarkerksamheten eller i skötandet av näringslivet i landet. Där tar naturen — om jag så må säga — ut sin rätt. De icke existensberättigade företagen sjunka till botten i konkurrensen med de livskraftiga företagen, så att detta reglerar sig självt. Vad som är existensberättigat, det fortsätter och utvecklar sin verksamhet. Konkurrensen reglerar detta. Då företag, genom sammanslutningar och överenskommelser, höja sina priser utöver vad rimlig förräntning och nödlig konsolidering kräva, straffar ett dylikt tillvägagångssätt sig självt inom jämförelsevis kort tid.

Nu är det emellertid icke normala tider, och det är väl ingen, som kan förneka, att regering och riksdag till mycket stor del äro

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

orsak till det prekära läge, i vilket våra näringar för närvarande befinna sig. Jag är ej den enda, som från denna plats, medan tid var, varnat för den skattepolitik, som på senare år bedrivits. Jag har medan något ännu var att rädda väckt motion om krigskonjunkturskattens avskaffande. Jag varnade även för dubbelbeskattningen av aktiebolagen, för att icke tala om B-skattens införande. Det kan icke nekas till, att de stora vinster, som på sin tid deklarerades av näringslivets män, voro beroende på den högkonjunktur, som var och en med förhållandena förtrogen person måste veta skulle komma att medföra ett motsvarande bakslag och därmed förenade förluster, för vilka förlusters täckande det varit lyckligt, om en del av högkonjunkturons vinster fått reserveras.

Nu har herr finansministern påpekat, att han icke det ringaste tänkt på startandet av en statsbank i samband med den kungl. propositionens framläggande. Jag vet ju icke, hur därmed förhåller sig, men vad jag och alla veta är, att det socialdemokratiska partiet under lång tid hyst en livlig önskan att få till stånd en statsbank. Nu är det visserligen sant, att herr finansministern helst skulle önska en större och starkare bank, det sade han för en stund sedan. Men det står säkerligen klart för honom, att varken landets finanser eller stämningen i kamrarna är för bildandet av en större statsbank eller överhuvud taget någon statsbank alls. Därför tror jag, att såväl herr finansministern som hans meningsfränder, som livligt önska en dylik banks tillkomst, föredraga börja i liten skala än icke alls.

Propositionen innehåller, som var och en vet, att staten skulle för 15 miljoner kronor teckna aktier i ett nytt bankbolag, som skulle övertaga Lantmannabankens verksamhet. Herr finansministern sade för en stund sedan, att han var livligt övertygad om, ja, han sade till och med, att han hade svart på vitt på, att kostnaderna skulle komma att begränsa sig till denna summa. Men då han sedan läste upp en skrivelse från två framstående bankmän, som enligt min mening bättre än någon av oss här kunna bedöma det verkliga läget, och däri tydligen stod angivet, att förlusterna säkerligen icke kunna begränsas ens till 20 miljoner kronor, måste man tycka, att det är ett märkvärdigt yttrande av herr finansministern, då han säger, att han kan garantera, att kostnaderna icke komma att överstiga 15 eller 20 miljoner kronor. Enligt min mening kan det gå så, att staten får satsa det ena beloppet efter det andra, isynnerhet som av propositionen framgår, att det är meningen att övertaga den svenska Lantmannabankens såväl fordringar som skulder. Skulderna äro nog lätta att överblicka, men fordringarna, eller rättare sagt riskerna — vem kan under den korta tid, som stått till förfogande, verkligen ha hunnit få klarhet i, huru stora de komma att bli?

Nu ha vi även hört, att det är meningen, att oavsett dessa 20 miljoner kronor skall en del engagemang, som dessa bankmän icke ansågo riskfria, övertagas av kreditkassan, och detta leder osökt till frågan, huruvida icke denna bank kunde hava hjälpts på samma sätt som de övriga bankerna. Enligt min mening kunde så ha

skett utan någon särskild proposition, under förutsättning att man verkligen kan överskåda, att förlusterna komma att hålla sig inom så pass rimliga gränser, att Kreditkassan kan komma ut med det.

En hel del motioner hava väckts med olika förslag om hur denna fråga bör lösas. Man får väl anse, att moratorieförslaget är utom räkningen på grund av voteringen i går. Annars skulle detta enligt min mening varit det lämpligaste sättet att lösa frågan. Visserligen är det riktigt, som såväl lagutskottet som finansministern påpekat, att en hel del svårigheter kunna komma att uppstå även för bankklienterna, men då andra kreditgivare i landet veta, att det är meningen, att staten i stor utsträckning skall hjälpa, är det också sannolikt, att dessa klienter kunna få lån på sina fordringar i Lantmannabanken, under den tid moratoriet varar, i så stor utsträckning, att de icke skola få någon särskild olägenhet av detta moratorium.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Det kan icke heller nekas till, att denna bank har en annan struktur än de banker, som hittills hjälpts av Kreditkassan. Det är icke utan skäl, som herr Lithander påstod, att det var ett kristidsföretag. Det har startats huvudsakligen för att möjliggöra för lantmännen att sköta de utom deras bransch liggande affärsföretag, som de i ganska stor utsträckning sedan ägnat sig åt, jag menar import av utländska varor och konkurrens med de köpmän inom denna bransch, som tidigare på ett fullt lojalt och tillfredsställande sätt skött distribueringen av såväl gödningsämnen som fodervaror och dylikt. Sedan har man även givit sig in på kvarnindustrien, och detta gjorde man för att reglera det svenska priset på spannmål. Men jag undrar, hur detta skett. Har icke denna lantmännens kvarn i full utsträckning samarbetat med kvarnringen och betalat lika litet för vad den köpt av lantmännen och tagit lika mycket betalt för vad den sålt till allmänheten? Banken har även finansierat en mycket stor mekanisk verkstad i Gävle för tillverkning av lantbruksmaskiner samt ett lantmännens rederi. För min del har jag aldrig varit någon beundrare av Kooperationen, utan jag tror, att det är lämpligast, att var och en sköter sitt, att lantmännen sköta sitt och köpmän och fabrikanter sitt. Detta hade säkerligen lett till det bästa resultat för landet i dess helhet och även för varje grupp av företagare.

Vi läste för några dagar sedan en relation i tidningarna angående den årsstämma, som hållits i svenska riksförbundet, där direktören betecknade det som en fosterländsk gärning att han börjat utan kapital. Han sade, att man hade 1,500 kronor till sitt förfogande, men så lånade man en miljon francs i Paris och 50 tusen pund i London, och på det sättet skaffade man sig driftkapital, d. v. s. det egna kapitalet utgjorde icke ens en tiondels procent av vad som behövdes för företaget. Sådant kallar man inom affärslivet vanligen för svindel. Jag tror icke, att det är något förkastligt att börja med 1,500 kronor eget kapital, men då får man nog inskränka sig till att driva en obetydlig agenturverksamhet eller möjligen sätta upp ett stånd på torget eller taga en korg på armen och sälja jäm-

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

förelsevis mindre varukvantiteter. Det är ingen dum början, men att med 1,500 kronors kapital börja en affär, som sträckt sig över hela Sverige och som utgrenat sig så, som detta företag gjort, det är enligt min mening icke någon fosterländsk gärning.

Till sist kan jag icke underlåta att säga några ord med anledning av en passus i herr finansministerns yttrande. Han påpekade att vid ett sammanträde som hållits angående denna affär var det ingen som var glad och icke heller han. För min del undrar jag verkligen, hur den finansminister skulle vara beskaffad, som vore glad över att se, i vilket tillstånd vårt näringsliv befinner sig, isynnerhet om han själv varit förgrundsfiguren i den statens skattepolitik och näringspolitik, som drivits under de senare åren och som i viss grad varit anledningen till den depressionstid, vari vi nu befinna oss. Jag tycker, att det skall kännas ganska ansvarsfullt att hava pressat dessa företag genom beskattning och på annat sätt i lagstiftningsväg, så att de för närvarande äro utarmade och i mycket stor utsträckning icke kunna se någon räddning. Visserligen är det sant, vad han sade, att han har annat att göra än att sköta rekonstruktionen av ramlande banker. Men man borde i tid ha sett upp på annat sätt, så att bankerna och andra företag fått konsolidera sig under de goda tiderna för att möta de dåliga.

Nu är det icke så lätt att säga, hur man bör lösa denna fråga, men såvitt jag kan bedöma densamma, är det av herr Norman framställda förslaget det bästa och riktigaste. Enligt hans förslag begränsas beloppet till 15 miljoner kronor, som skulle betalas för förlagsbevis i banken. Skulle vi däremot teckna aktier, så dröjer det icke länge, förrän staten måste satsa nya pengar. Det är uppenbart, att dessa direkta förluster, även om vi från början låna upp pengar, förr eller senare måste täckas skattevägen.

Jag vill därför, herr talman, sluta mitt anförande med att yrka bifall till den av herr Norman väckta motionen.

Herr Bäcklund: Herr talman! Om man skall bedöma de förslag, som föreligga ifråga om rekonstruktion av Lantmannabanken, så kan man enligt min mening icke stanna för något annat än Kungl. Maj:ts förslag, om det överhuvud taget skall göras något. Men jag är icke övertygad om att detta förslag skall kunna hjälpa Lantmannabanken ur svårigheterna. Jag anser för min del, att innan riksdagen tager ställning till denna fråga, bör man noga överväga den saken.

Utskottet säger sig ha prövat frågan med all den grundlighet som med hänsyn till den knappt tillmätta tiden varit möjlig. Orden äro försiktigt valda, och jag tror för min del, att utskottet icke haft tid och tillfälle att så värst mycket tränga in i spörsmålet. Jag tillhör bankoutskottet, och var med om behandlingen av förslaget om utökning av Kreditkassan. Jag fick då anledning att något litet tränga in i Lantmannabankens förhållanden. Men jag påstår för min del, att har statsutskottet blivit lika illa informerat som banko-

utskottet, så har det säkerligen blivit lurat, det är min bestämda övertygelse. Inom bankoutskottet fingo vi av ett flertal sakkunniga personer de upplysningarna, att om vi utökade Kreditkassan, så att den kunde ikläda sig förpliktelser till dubbla summan av kassans fonder, så vore det alldeles säkert, att då skulle man kunna klara Lantmannabankens förhållanden och ändå få ett 20-tal miljoner kronor över, att disponeras för nya krav på kassan. De engagemang, som Kreditkassan skulle övertaga från Lantmannabanken, voro då beräknade till 22 å 27 miljoner kronor. Nu är det icke blott fråga om dessa 15 och 5 miljoner, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition, utan det är naturligtvis också fråga om att Kreditkassan skall övertaga de omtalade engagemangen på upp till 22 miljoner kronor eller något mera. Man kan således med allt fog säga, att det icke är fråga om dessa 20 miljoner kronor enbart, utan det är fråga om att staten skall bispringa Lantmannabanken med ett belopp av 40 å 50 miljoner kronor.

Det har vid flera tillfällen och även inom bankoutskottet förts på tal, att vi ha hjälpt industribankerna och att konsekvensen fordrade, att vi också skulle hjälpa, när det gällde en bank, som huvudsakligen har till sin uppgift att tillgodose lantmännens intressen. De skäl, som i detta fall angåvos, och den försäkran, som avgavs, att med Kreditkassans utökande skulle Lantmannabanken också kunna hjälpas, var det som gjorde, att jag för min del gick med på förslaget om en utökning av Kreditkassan.

Nu ha vi emellertid fått se, att det icke var nog med utökningen av Kreditkassan, för att kunna rädda Lantmannabanken. Denna hjälp räcker icke, utan nu har det erfordrats en kungl. proposition om anslag på 15 och 5 miljoner, alltså 20 miljoner kronor, för att få det utklarat. Jag tror för min del, att i denna härva, som tycks bli allt mer och mer tilltrasslad, riksdagen icke har så värst noga reda på, hur det verkligen förhåller sig med Lantmannabanken. Det är sant, att vi hjälpt industribankerna genom Kreditkassan, och det är också sant, att vi gått in för att kunna hjälpa Lantmannabanken genom Kreditkassan, men jag vill påpeka, att när det gällt industribankerna, hava de icke fått hjälp på samma sätt, som här är ifrågasatt, utan de ha endast fått en del engagemang överflyttade på Kreditkassan. Jag tror, att allmänna meningen här varit, att också Lantmannabanken skulle få sådan hjälp, men förutom att Kreditkassan skulle övertaga vissa engagemang från Lantmannabanken, kommer denna proposition med alla dessa miljoner. Det är enligt min mening den stora skillnaden.

Jag vill änyo påpeka de stora ränteförluster, som statsverket kommer att få dragas med på grund av belåning av aktier i Kreditkassan. Om detta förslag går igenom, kommer naturligtvis Kreditkassan att få övertaga aktiebelåningen och göra ännu större förluster. Man kan också fråga sig, när det gäller landsting, kommuner och allmänna inrättningar, som satt in pengar i Lantmannabanken, om det icke finnes möjlighet för staten att hjälpa dessa över svårigheterna på annat sätt. Jag är icke beredd att nämna sättet härför,

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

men jag tror, att därest svårigheterna visa sig stora för dessa institutioner, det kan vara möjligt för staten att på annat sätt bisträcka dem, så att riksdagen icke behöfve gå med på Kungl. Maj:ts förslag eller något annat av de föreliggande förslagen.

Man talar ju vid alla tillfällen så vackert om småfolkets spärkapital och att det är det man skall rädda, och så är det även vid detta tillfälle. Det är småfolket, som skall hjälpas, och insättarna, som skola skyddas. Men man frågar sig vid detta tillfälle: är det blott fråga om insättarna? Vad har egentligen vår bankinspektion gjort? Enligt min mening har bankinspektionen till huvudsaklig uppgift för sin verksamhet att skydda insättarna. Ja, detta måtte den ha gjort på ett mycket egendomligt sätt, ty här kan man överhuvud taget med all rätt påstå, att insättarna icke alls blivit skyddade genom den institution, som heter bankinspektionen.

Jag vill också nämna något om konsekvenserna av att antaga något av de föreliggande förslagen. Det är icke säkert, att i denna oroliga tid det är slut på bankkrascherna. Vi kunna alltid få någon eller några till. Äro vi beredda på, när vi gått in för detta, att hålla på och teckna aktier i fallfärdiga banker? Jag tror det är ganska farligt för riksdagen att slå in på den vägen. Jag kan icke hjälpa, att jag inte tror, att vi ha möjlighet, därest det skulle komma flera sådana fallissemang, att kunna bisträcka och hålla det flytande i oändlighet. Utskottet säger, att den åtgärd som är föreslagen i Kungl. Maj:ts proposition är avsedd för allmänhetens lugnande och insättarnas skyddande i största möjliga utsträckning, men utskottet säger också, att det under inga omständigheter får anses innebära ett erkännande av statens skyldighet att i allmänhet garantera insättarnas medel, och det är naturligtvis riktigt.

När den skrivelse, som finansministern uppläste här i dag, blir publicerad ute i landet, så tror jag för min del icke, att även om man anslår de 20 miljoner kronor, som det är fråga om här, för bankens rekonstruktion, insättarna komma att lugna sig, och komma icke insättarna att lugna sig utan kanske komma att stå i stora köer vid bankkontoren för att få ut sina penningar, då tror jag, att dessa 20 miljoner, som äro föreslagna för rekonstruktionen, icke komma att räcka långt, och hava vi ställt oss inför den situationen att försöka rädda banken, då torde det komma nya krav på riksdagen att ytterligare tillskjuta medel.

Det är min syn på saken i detta fall, och jag kan icke hjälpa, att jag, trots att jag anser, att om något förslag skall antagas, så är Kungl. Maj:ts förslag det bästa, dock kommer till det slutresultatet, att vi icke skola gå in för att konsolidera denna bank eller andra banker genom sådana åtgärder som här föreslagits.

Jag har icke velat upptaga det spörsmål, som herrar Törnkvist och Kilbom varit inne på i sina motioner om en rättslig undersökning, av den anledning att jag antar, att utan att riksdagen skriver om detta och ger direktiv, bör Kungl. Maj:t ändå vidtaga de åtgärder, som kunna vara av förhållandena påkallade.

Alltså, herr talman, yrkar jag avslag på den kungl. propositionen.

nen och utskottets hemställan samt de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke sammanfalla med mitt avslagsyrkande.

Med herr Bäcklund förenade sig herrar *Lindberg* och *Leo*.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag tror, att det kunde vara anledning att vid detta tillfälle litet närmare titta på icke enbart Lantmannabankskraschen utan vad som i allmänhet skett i vårt bankliv under den sista tiden. Jag vill då redan från början säga, att jag icke alls är övertygad om att det är den rätta vägen, att staten ingriper på sätt, som här föreslagits och tidigare förekommit, och icke heller är jag övertygad om att man kan råda bot på det onda, som ytterst ligger till grund för de här inträffade händelserna, med bankinspektionens omorganisation eller genom att sätta en annan person på bankinspektörens plats, ehuru jag självklart erkänner, att om man granskar den nuvarande bankinspektörens åtgärder i skilda fall — något som jag skall återkomma till — måste man säga sig, att något tryggare borde det kunna vara med en annan skötsel av bankinspektionen. Jag har principiellt den uppfattningen, att dessa krascher givetvis äro en produkt av en ekonomisk samhällsordning som den nuvarande vilken icke kan leda till något annat, ett förhållande som det för övrigt också gavs uttryck åt vid propositionens remiss. Bankerna utveckla sig tack vare rådande förhållanden allt mer och mer, och det är de, som nu behärska hela det ekonomiska livet den dag som är. Regeringen och riksdagen är det icke, som bestämma, utan det är några stycken bankdirektörer, som bestämma över landets politik. Måhända var också det beslut, som fattades i går, liksom det som väl kommer att fattas i dag, ett indirekt bevis för riktigheten av denna uppfattningen, nämligen att det är de ekonomiska förhållandena, som ytterst bestämma över oss och de beslut, som här fattas, och icke motsatsen.

Den enda lösningen av frågan om penningförvaltningen är enligt vår mening att indraga alla penningförvaltande institut till samhället och behålla enbart Riksbanken såsom centralbank, sannolikt får den vidare utbyggas med avdelningar för jordbruk, olika industrier, och om det nu till äventyrs behövs för export och import m. m. Därjämte behövs måhända skapas en bank, som har till syfte att tillvarataga de mindre spararnas intressen liksom också de mindre kreditbehövandes intressen.

Med förutskickande av denna rent principiella anmärkning skall jag nu be att liten smula utöver vad här tidigare skett få uppehålla mig vid kapitlet Lantmannabanken. Jag vill först säga, att naturligtvis är den strävan bland jordbrukarna, som tog sig uttryck i bankens grundande, värd allt understöd. Jag förstår ju dock, att många äro motståndare till varje som helst hjälp för denna bank från att förut hava röstat för en mycket betydande hjälp åt industribankerna av skäl, som väl icke närmare behöva karakteriseras. Jag kan i varje fall icke ansluta mig till en sådan uppfattning; jag finner det angeläget att inflika detta. Jag anser det som

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

sagt självklart vara ett gott grepp, att lantbrukarna söka taga hand om förvaltningen av sin egen ekonomi och bilda alla dessa olika föreningar, syftande till att undandraga deras ekonomi undan storfinansens. Men jag kan verkligen icke förstå, varför icke Sveriges jordbrukare hava lärt något av allt vad som inträffat under kapitalackumulationens sista tiotal av år. Här har dock det ena stora företaget efter det andra stått på huvudet, här har man grundat det ena företaget efter det andra, lämnat det i olämpliga händer och stått där dragen vid näsan. Men alltjämt traska herrar jordbrukare på i högerns fotspår, denna höger, som är storfinansens politiska uttryck och ingenting annat i varje sin gärning i riksdagen och i kommunala församlingar — tusentals bevis därför kunna anföras — och som tager uteslutande hänsyn till storfinansens och dess intressen. Jordbrukarna, bönderna gå med tjocka framför ögonen, se ingenting, då de skola tillvarataga sina intressen, därför gå de tillväga på sätt som skedde vid Lantmannabankens grundande och även vid lantbruksföreningarnas grundande. Vad beträffar lantmannaföreningen, är det tydligt, att en dylik verksamhet icke kan drivas med *garantibevis*. Hava Sveriges bönder så liten ekonomisk insikt, att de tro det, borde de, synes det mig, också vid andra tillfällen stämma ned tonen en liten smula gentemot till exempel arbetarrörelsen. Denna arbetarrörelse och dess kooperation har dock lärt sig, att det är icke nog med att Anders Pettersson tecknar på en förbindelse, att om det och det inträffar, skall han garantera så och så mycket, utan den vet, att det kräves *kontanta* insatser för den kooperativa verksamheten. Hade Sveriges jordbrukare, som äro invecklade i riksförbundet, och de olika länsföreningarna, vetat detta, och hade de handlat därefter, skulle situationen dag som är förvisso vara en annan både för riksförbundet och för Lantmannabanken.

Men vad beträffar Lantmannabanken, hur har man gått tillväga, då det gällt banken och dess ledning? Den första direktören var en auditör med ingen eller ytterst ringa erfarenhet i bankaffärer. Det dröjde icke heller länge, förrän man måste skicka bort honom. Då fick man visserligen en rutinerad bankman, en duktig karl, men en man, vilken av andra bankmän karakteriserades såsom varande »något vidlyftig» och som för den skull framför allt hade behövt en kraftig bankstyrelse vid sin sida. Hade han det? Vi återkomma därtill senare. Efter en viss transaktion, liggande helt utanför ramen för bankens ursprungligen tilltänkta verksamhet, skickar man hastigt och lustigt iväg också den mannen, och nu väljer man en advokat, vars, såvitt jag förstår, huvudsakliga ekonomiska erfarenhet låg på området att under högkonjunktur schackra med lantegendomar. Han försökte visst också någon tid att vara något slags förlikningsman i arbetstvister. Delvis tack vare detta, herrar lantbrukare och ni, som i dag stå på edra knän och be staten om hjälp, har Lantmannabanken gått över styr, men delvis också — det kan icke hjälpas, det måste verkligen här sägas ifrån — tack vare den styrelse som Lantmannabanken i övrigt haft, har detta inträffat.

Om jag här tittar i bankmatrikeln — jag har tyvärr icke kunnat få tag i någon senare årgång än för 1920 — efter de fina herrar, som suttit i Lantmannabankens styrelse, måste jag verkligen säga — jag hoppas, att det icke uppfattas såsom ett skymford — att inga andra än Sveriges bönder skulle hava satt in sådant folk i en bankstyrelse. Jag skall naturligtvis lämna ordföranden åsido, ty jag antager, att vis å vis honom har det framför allt gällt, att den Herren giver ett ämbete, giver han också förmågan att förvalta det; åtminstone måste man draga den slutsatsen av de många ämbeten, som denne ordförande har haft. Men låt oss titta på nästa man. Det upplyses, att han är friherre, ryttmästare i Skånska dragonregementets reserv, student, officersvolontär, har genomgått ridskolan på Strömsholm och skjutskolan vid Rosersberg o. s. v. Men förlåt mig, är det några av dessa meriter, som behövas för att sitta i en stor banks styrelse? Eller titta på en annan man, som enligt mångas mening bär huvudansvaret för allt vad som nu skett. Han har sysslat med en hel massa omlägningsaffärer, med att köpa och sälja allt möjligt mellan himmel och jord. Jag är övertygad, att den mannen — jag har hört sägas, att riksförbundet startade med 1,500 kronor i ett kuvert på bordet — var mycket hemma i växelrytteri, och om jag icke misstager mig, föreslog han de huvudsakliga affärer, som gjordes, men jag är icke säker om att det ens ur denna synpunkt var lyckligt, att han kom med i bankens styrelse; kanske raka motsatsen. Titta på en tredje: jordbrukare, godsägare, student, genomgått lantbruksinstitut o. s. v. Men meriterar det för att sitta i en bankstyrelse? Eller titta på en fjärde: greve, disponent, godsägare, student, genomgått lantbruksinstitut, varit ledamot i styrelsen för vissa lantmannaskolor o. s. v. Meriterar *det* för att sitta i en bankstyrelse? Jag tror ändå, mina herrar, att när ni, som varit delägare i Lantmannabanken, handlat på detta sätt och så lättsinnigt överlämnat förvaltningen av allmänhetens medel i en omfattning, som jag senare med stöd av bankens styrelseberättelse återkommer till, då är det litet märkvärdigt att i dag komma och begära, att nu skall staten träda emellan med flera miljoner kronor.

Tittar man på bankens utveckling, skall man finna, att det är en typisk kristidsföreteelse. Det har icke funnits någon som helst tanke på, om banken hade någon grund att stå på, då man fattade det eller det beslutet ifråga om bankens expansion. 1917 började banken sin verksamhet. Det visar sig, att redan samma år — vilken bank i vår bankhistoria har uppträtt på detta sätt? — är banken färdig med expansionsverksamhet. Den skall bli en storbank ögonblickligen. 1917 slukar den Östra Kullings kreditbolag, som drivit rörelse sedan 1896. Ännu samma år slukar den därtill Kinnefjärdings spar-kasse- och kreditbolag, som börjat 1912. 1917 — en tredje utvidgning samma år, som man *öppnat* verksamheten — slukar den Åkers och Selebo härads sparbank, som började 1899. 1918 slukar den aktiebolaget Blekinge bank, som började sin verksamhet 1873 och då övertog den samtidigt upphörda Filialbanken i Blekinge, vilken ägt bestånd i 20 år. 1918 slukar den aktiebolaget Halmstads folk-

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

bank, börjad 1906 med övertagande av den rörelse, som sedan flera år drivits av Halmstads sparkasse- och kreditinrättning, vilken åter övertagit Halmstads folkbanks sedan 1885 drivna verksamhet. Nog förstår till och med den, som är minst insatt i affärer, att ett företag, vilket det vara månde, men framför allt en bank, som vill komma på en sund och naturlig basis, måste se till, att det får förbindelser, innan det sväller ut som en svamp på detta sätt. Jag kan verkligen icke förstå, hur man kunnat förbigå detta kapitel, då den delvis ansvarige för denna utveckling dock är bankinspektören.

Om man tittar på antalet avdelningskontor, finner man, att banken ståtad med ett antal sådana kontor lika stort som många banker, som hava fyra gånger så stort belopp i sina fonder och många gånger så stort belopp i omslutning. I övrigt förefaller det mig, som om bankens förvaltning skulle hava varit precis likadan på alla andra områden. Det är naturligtvis svårt för en enskild man att få autentiska uppgifter om allt vad som förekommit i samband med lantmannabanken. Jag har nu försökt forska litet här och var, och jag tror, att så visst som de källor jag har säkerligen äro mycket vederhäftiga, äro de uppgifter, jag här är i tillfälle att lämna kammaren, av samma karaktär.

Man har gjort gällande, att banken hade engagemang huvudsakligen på två områden, dels industriengagemang och dels ifråga om riksförbundet. Industriengagemangen — det klargöres i den skrivelse, som finansministern nyss läste upp — strida för det första mot bankens ursprungliga syfte, men de torde också komma att medföra avsevärda förluster. Det fanns en sulfittfabrik i södra Sverige, som ägdes av en gammal driven affärsman. Han hade från ett norskt konsortium under 1918, om jag icke minns galet, fått ett köpeanbud, som innebar en betalning av aktier med 100 % över pari. Hur man sedan mäcklade, kom man emellertid att kasta sina blickar på lantmannabanken, och lantmannabanken trädde emellan och finansierade köpet av fabriken. Det sägs, att direktören gjorde det fullständigt enväldigt utan styrelsens hörande, och att han därför fick gå. Lantmannabanken finansierade som sagt köpet av fabriken, enligt vad det sades, med en första kredit på ett bräde av 10 miljoner kronor. Har man sagt a får man som bekant också säga b; det torde kammaren veta. Nästa affär blev fabriken inköp av massaved. Resultatet av denna affär var för sulfittfabriken — måhända lantmannabankens styrelse och revisorer kunna upplysa varför — en förlust av 4 1/2 miljoner kronor, trots att i ledningen för fabriken sattes in den dåvarande durkdrivne direktören för aktiebolaget Svenska lantmännens bank, som skulle tillvarata edra intressen, herrar lantmän, skulle göra stora affärer och förtjäna penningar. I vad utsträckning fabriken förlust återverkade på banken är oviss.

Vad angår riksförbundet, också en av bankens förbindelser, kan jag icke underlåta att erinra om en artikel, som stod i Dagens Nyheter i söndags. Ett litet avsnitt av densamma vill jag i varje fall till kammarens protokoll anföra. Det heter där: »I riksförbundets styrelseberättelse meddelas, att bl. a. en förlust på aktiebolaget Lant-

mannaförbundet i Gävle måste tas, uppgående till c:a 1,100,000 kr. Och detta innan ännu aktiebolaget Lantmannaförbundet meddelat att det kommit på obestånd. Hur stor skall förlusten då bli för riksförbundet, när även denna länge väntade krasch inträffar? Sedan länge ha nog de ledande inom Lantmannaförbundet varit medvetna om att ställningen varit ohållbar. Med ett otroligt lättsinne gjordes dock bokslutet pr 31/12 1921 klart och visade en 'bokförd förlust' av 545,814 kr. 49 öre» — som herrarna veta är det stor skillnad på bokförda och verkliga förluster liksom på bokförda och verkliga vinster; vilket jag vill framhålla delvis tack vare att herr Winkler står upp här och förklarar att skatterna äro orsak till krascherna, ett påstående som är med- eller omedvetet hyckleri och ingenting annat — »eller jämnt så mycket att likvidationsvägen ej behöfve beträdas. Hur ordnades då detta? Som tillgångar upptogs bl. a. en fordran på Lantmännens redskapsaktiebolag i Gävle på 1,257,538 kr. 99 öre. Denna fordran är fullkomligt värdelös och den var det även då redskapsbolagets ställning vid denna tidpunkt var så svag, att det utan tvivel lagenligt varit skyldigt att likvidera, om ej banken då ansett detta mindre önskvärt. Vidare figurerade som tillgång en fordran på riksförbundet å 979,240 kr. 17 öre. Det vore av intresse att få erfara huru denna fordran uppkommit, då väl Lantmannaförbundet huvudsakligast är köpare hos riksförbundet och ej tvärtom.» Jag tror, att det vore av ett visst intresse att få erfara mera i detta avseende.

Jag skall härefter tillåta mig, herr talman, läsa upp några siffror ur Lantmannabankens egen styrelseberättelse för år 1921, som jag lyckats få i mina händer. Den är undertecknad av Hugo Hamilton, Jac. Bennet, Carl G. Bonde, P. Eriksson, And. Elisson, C. G. Wettergren, Emil Wasseur, Hugo Wachtmeister, I. Lindahl och Gustaf Djurklou — naturligtvis. Beträffande balansräkningen — det hade varit ett intressant kapitel att i detta sammanhang undersöka, i vilken utsträckning gällande aktiebolagslag medger uppgörande av balansräkningar, vilka blott ha ett syfte nämligen att icke visa bolagens *verkliga* ställning, men till det kapitlet, herr talman, får jag måhända tillfälle att återkomma nästa riksdag — visar det sig, att bankens »rörliga» lån, 69 miljoner kronor, icke täckas av vad som man bankmannatekniskt brukar anse vara en ovillkorlig nödvändighet, nämligen av bankens fasta inlåning, d. v. s. placeringarna på depositions- och kapitalräkningar. Man har större belopp i rörliga lån än man fått in i de poster, som enligt bankmännens mening böra fullt täcka de rörliga lånens belopp.

Vad som emellertid framför allt är anmärkningsvärt är, att man upptar i tillgångarna växlar på 31 miljoner kronor, men så står det under »skulder» rediskonterade växlar å 31 miljoner kronor d. v. s. precis samma belopp t. o. m. något högre. Vad är det då för rediskontering? Det är naturligtvis riksbankens. Alltså vid 1921 års slut lägger Lantmannabankens styrelse fram en berättelse, visande på en ställning, som efter mycket, mycket välvilligt ömdöme är *synnerligen svag*, men visande på att riksbanken detta till trots

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

Ang.
tecknande av
aktier i ett för-
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

medgett en rediskontering till *större* belopp än Lantmannabanken själv diskonterat.

Herr E. A. Nilson i Örebro, ni, som för riksbanken avgav häromdagen ett bragelöfte, att »vi skola nog klara de krediter, vi iklätt oss», — löftet under förutsättning att riksdagen gått den enda väg, som varit riktig och låtit de herrar, som äro orsaken till bankkrascherna, klara upp följderna av sina handlingar. Huru skulle riksbanken då klarat upp de krediter, fullmäktige iklätt den? Det var också en annan medlem av bankofullmäktige, som ansträngde sig för att bevisa, att jag hade fullständigt orätt i min kritik av anslagen till Kreditkassan. Han gjorde det närmast i pressen. Här i kammaren teg han vackert. Undras om det var förenligt med den mannens ekonomiska folkskollärarevisdom och med riksbankens intressen att medge en fallfärdig bank rätt att rediskontera växlar intill *större* belopp än vad denna bank själv har diskonterat? Ha icke herrar riksbanksfullmäktige någon förbindelse med bankspektionen? Fråga ni icke bankspektionen, huru den eller den bankens ställning är, innan ni bevilja vederbörande banks begäran att hos er få rediskontera?

Vad är det nu för växlar som Lantmannabanken rediskonterat? Jo, sannolikt är det Jordbrukarnes riksförbunds och centralföreningarnas. Det vill med andra ord säga, att utöver de 20 miljoner, som staten enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ikläda sig, står riksbanken i en förlustrisk av 31,390,000 kronor för växlar. Det har nämnts i första kammaren t. o. m. 39 miljoner kronor — det är måhända på grund av att man har senare siffror man där rör sig med. Sedan komma riksbanksfullmäktige och förklara: »Vi sköta oss, och herr Kilbom skall icke komma och anmärka på oss.» Tillåt mig det antagandet, att man hade tillgång till att granska riksbankens rediskontering — jag skall nöja mig med att taga denna avdelning av dess verksamhet i dag — skulle då icke måhända blottas åtskilligt, av vilket skulle framgå, varför vissa företag trots de dåliga tiderna stå sig, och varför vissa företag kunna bedriva en politik såsom för närvarande, då de vägra att göra upp med arbetsklassen, trots det att de ha fullt av order inne och därtill *deras ekonomiska ställning är sådan, att de mycket väl behöva få driften i gång och sälja snarast möjligt.*

Men saken är ännu värre. Lantmannabankens ställning 1921 upptager utöver vad redan anförts en skuld till svenska banker på $8\frac{1}{4}$ miljoner kronor, men står likvisst med en nettovinst för 1921 av 1,240,000 kronor eller tillsammans med vad man har från föregående års bokslut 2,451,221 kronor 7 öre. Vad gjorde man nu med dessa pengar? Naturligtvis skulle de utdelas — det var klart. Man avskriver en liten smula på fastigheten, den där fastigheten vid Norrmalmstorg, som visst är en synnerligen lukrativ affär, då bankstyrelsen icke vågade köpa den, utan herrar direktörer köpte den — jag antar, att de icke förlorade på saken — och prackade den sedan på banken. På den och andra fastigheter har man avskrivit 245,000 kronor, på inventarier 200,000 kronor samt till re-

servfonden avsatt 200,000 kronor, till delcrederefonden 700,000 kronor och till skatter, herr Winkler — de som, såvitt jag förstod er rätt, varit den huvudsakliga orsaken till att de arma bankerna hålla på att ramla på huvudet — ett belopp av 200,000 kronor. Till aktieägarna, ty gentil skall man vara, har man delat ut 4 %. Under förhållanden, då banken alltså är fullständigt fallfärdig, beslutar styrelsen att disponera sin vinst på det sätt, som jag förut sagt, vilken i stället bort helt användas till avskrivningar. Revisorerna äro ense om en dylik disposition, och under bankens egna revisorers namn finna vi följande: »I förenämnda revision har undertecknad deltagit såsom av kungl. bank- och fondinspektionen förordnat ombud. Albert Tondén.» Det vill med andra ord säga, att bankinspektionen, vars klara plikt det varit att säga ifrån: »Här får icke ett öre utdelas, nu skall rekonstrueras», säger nu: »Vi ha icke något emot att ni utdela en del pengar.» Sannolikt tänker man: Kommer dag kommer råd och för framtiden får man sedan se huru det blir. Men kort tid efter kommer bankinspektionen och säger: »Nu måste ni rekonstruera», och så göres det upp ett förslag, som t. o. m. det en månad senare visar sig fullständigt ohållbart.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
overtagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Mina herrar, är det någon, som förvånar sig över, att bankinspektionen efter sådant icke har så mycket anseende ute bland den svenska allmänheten, som jag skulle kunna ha i mina öppna händer? För övrigt denna bankinspektion, som jag icke kan underlåta att med några ord uppehålla mig vid, vad är det för en inrättning? Huru har den undan för undan skött sig? Jag behöver blott föra i minnet historien med Folkbanken 1914, som gav för stora krediter mot in-teckningar utan bankinspektionens ingripande, föra i minnet frågan om det sorgliga kapitlet med fondmäklaren, f. d. riksbankstjänstemannen och sportsmannen Bruno Söderströms bankaffärer, samt Pro-vinsbanken, och jag kan föra i minnet Privatbanken och Köpmanna-banken m. fl. Gentemot Privatbanken förekom ifrån bankinspektio-nens sida den fullständigast tänkbara likgiltighet. Banken i fråga omändrades under bankinspektionens medverkan utan några som helst kapitalinsatser från herr Kassman. Så övergår banken till en herre vid namn Nils Österman. Redan då voro de flesta av Stock-holmsbankerna fullt på det klara med att det var rena svindeln. Privatbankens förbindelser mottogos icke ens av de andra bankerna som fullgoda, men bankinspektören, som hade tillgång till bankens böcker, hade platt ingenting att anmärka. Privatbanken beslutade år 1917 att höja sitt aktiekapital samt att detsamma skulle vara till fullo inbetalt i juli 1918. När emellertid banken i december månad samma år inställde sina betalningar, hade inbetalningen av aktiekapitalet ännu icke verkställts. Vad ha vi då bankinspektionen till? Jag kan verkligen icke finna annat än att den icke på något sätt skött sig. Såsom sagt återstå Köpmannabanken och en del andra fall, men ännu ett må anföras — historien med Jämtlands folkbank. Då denna bank stod på fallrepet och aktierna gingo ned till 55 kronor per styck, tillfrågade någon tidning bankinspektören, om icke någon anledning till fara förefanns. Ja, vad tro ni bankinspektören säger? »Bank-

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

inspektören», säger vederbörande tidning, »medgav, att förluster på många håll äro oundvikliga, varav följer, att en avskrivning måste företagas för år 1921, varigenom bankernas vinster skola bli beskurna, men därifrån och till en omfattande krasch är dock steget ofantligt stort. Bankinspektören vill särskilt markera, att det då ingalunda fanns någon *som helst anledning* till fara.» Från avskrivningar och därav föranledda minskade vinster till en allmän krasch, hette det i slutet av år 1921, är steget stort. Men några månader därefter var den allmänna kraschen här, och enbart de banker, som hade de starkaste ryggarna, kunde klara sig undan densamma. Begär verkligen någon av kammarens ledamöter, att under sådana förhållanden den svenska allmänheten skall ha tilltro till bankinspektionen? Begär finansministern detta i fortsättningen, han, vilken, såsom jag förut anförde, föregående år i sitt svar till herr Lindskog utställde en inblancogaranti för att bankinspektionen hade skött sig?

Ett av de mera typiska exemplen på huru man anser sig kunna uppträda, som ni måhända anse, att jag icke bör anföras, men som jag icke kan underlåta att beröra, är historien, som nyligen inträffat med Sydbankens f. d. direktör. Jag vill naturligtvis ingen syndares död, men nog måste jag finna det tämligen underbart, att en direktör i en bank kan uppträda såsom det skett i Sydbanken utan ansvar för följderna. Men herrarna veta ju, att »de stora tjuvarna låter man löpa, men de små hänger man». När den mannen lyckats bidra till att banken ramlade omkull, gjordes det från skilda håll försök att sätta styrelsen och honom fast. Det misslyckades naturligtvis. Direktören fick t. o. m. en pension och 5,000 kronor om året. Han var utfattig, såsom alla avgående bankdirektörer äro, som vi veta, och därför kommo några aktieägare på den underbara idén — mycket människovänligt — att vid årets bolagsstämma väcka en motion, att pensionen skulle höjas till 12,500 kronor, och om jag icke minns galet, beslöts detta av *fyra personer* med fullmakter mot *33 personer*. Jag undrar just, om riksdagen, då den hjälpte till att rekonstruera Sydbanken, menade, att statens medel skulle användas delvis på det sättet. Jag undrar också, om icke bankinspektören borde haft en liten smula att säga till om i denna pensionsfråga.

Jag har, herr talman, utöver detta icke så mycket att tillägga om bankinspektionen. Även om man icke tror att en ny bankinspektion och förändrade bestämmelser för densannas verksamhet skulle kunnat rädda situationen eller förhindra sådant, som icke kan förhindras med mindre än att den kapitalistiska samhällsordningen avskaffas, med mindre bankväsendet omskapas till ett medel för samhället och till samhällsmedborgarnas nytta och gagn, så kan jag dock icke, såsom jag förut anförde, underlåta att säga, att ombyte av bankinspektör synes vara högeligen påkallat för den händelse, att man vill, att bankinspektionen skall ha någon som helst prestige. Det är också nödvändigt att ändra instruktionen för bankinspektören och se till, att denne ämbetsman icke tages från det håll, som hittills har skett, ty därav kan icke följa andra förhållanden än som nu under flera år kommit i dagen. Beträffande den nya

instruktionen och de nya bestämmelserna för bankspektionen, ha vi såsom känt föreslagit, att därom skall göras en utredning, en utredning, som bör göras så fort som möjligt.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Jag skall härefter be att få säga ett par ord om statsutskottets betänkande — bara jag nu i en hast kan hitta detsamma. Detta utlåtande framhåller en del nog så underbara saker. Det talas om en »i ärendet förebragt utredning». Vilken utredning? Är det den utredning, som är intagen i propositionen, eller finns det måhända någon, som kammarens ledamöter icke sett? Är det förra fallet måste jag säga, att det är icke någon utredning alls angående Lantmannabankens *verkliga* ställning och om huru dess utsikter för framtiden ens under en rekonstruktion komma att ställa sig. Är det däremot så, att man skall helt lita på de »underhandsupplysningar», som statsutskottet infordrat, kan jag icke karakterisera detta såsom något annat än ett uppenbart försök att föra kammarens ledamöter bakom ljuset. Vad är det för underhandsupplysningar, som statsutskottet lyckats infordra? Av vad karaktär ha de varit, som hunnit övertyga statsutskottet blott på två å tre dagar om nödvändigheten av bifall till Kungl. Maj:ts proposition? Om statsutskottet emellertid sitter inne med verkliga uppgifter och siffror, som visa bankens ställning, varför i rimlighetens namn icke publicera dem, så att riksdagens ledamöter, som dock skola bevilja dessa miljoner, veta vad de göra? Jag kan icke draga annan slutsats än den att statsutskottet har icke vid denna frågas behandling — och det förefaller mig, som om herr Bäcklunds anförande nyss skulle styrka denna min uppfattning — haft några som helst ingående undersökningar i denna sak och icke haft några papper på bordet, som gett utskottet fullt grepp om Lantmannabankens ställning. Men som sagt, *om* så varit fallet, varför icke lägga fram papperen för kammaren? Vad är det för smussleri detta att varje gång, en fråga skall luras igenom i riksdagen, tala om att »utredning föreligger» och att »underhandsupplysningar erhållits», medan kammarens ledamöter, som skola inför sina valmän bära ansvar för de beslut som fattas, helt och hållet hållas i nära nog fullkomlig ovetenhet. Jag ber, herr talman, att till kammarens protokoll en gång för alla få anföras en bestämd protest emot detta besynnerliga förfaringsätt. Det är ingenting annat än oförskämdhet mot kammarens ledamöter, och det måste här offentligen påtalas — ja, ett klubbslag i detta nu skulle icke annat än understryka riktigheten av detta mitt påstående.

Jag kan av det som är känt i hela denna affär icke draga mer än en slutsats, nämligen den, att riksdagen, *om* den skall behandla denna fråga sakligt — men jag kan som redan anförts icke värja mig för det intrycket, att frågan avgjordes med den slutliga votering, vi hade i går kväll, såvida den icke var avgjord långt förut — såsom herrarna i det borgerliga lägret alltid hållit på då arbetslöshetsanslag skola behandlas, måste avslå Kungl. Maj:ts förslag jämte alla motioner utom den, som jag själv väckt.

Till sist vill jag dock säga, att för den händelse, jag hade in-

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

tagit samma ståndpunkt som högern, vars medlemmar, då det gällde att bevilja kreditkassan först 50 miljoner och så ytterligare 50 miljoner, gingo omkring storbelåtna över att nu hjälptes industribankerna, skulle jag givetvis ha varit så hederlig, att jag sagt mig, att har jag hjälpt dem, som kommit illa ut på grund av rena spekulationer, måste jag i all rimlighetens namn också hjälpa dem, som ha fallit offer för sin egen dumhet, ty det ha lantmännen gjort i detta fall. Men så handlar icke högern, och jag antar, att den har sina rutiga skäl och randiga orsaker för detta, nämligen storfinsansens under kapitalistiska förhållanden fullt legitima strävanden att ensam få behärska inlåningsmarknaden. Det vore ju bekvämt att bli av med denna bank, som i alla fall samlat upp c:a 20.000 små insättare, för att därmed i ett slag koppla fast bönderna i ekonomiskt avseende vid storfinsansen, d. v. s. vid högern.

Nåja, nu begär jag icke, att högerpartiet i denna kammare eller de, som på deras motiv gå med på avslagsyrkandet, skola handla på det sättet, och därför måste jag för mitt vidkommande säga, att, då jag vidhåller mitt avslagsyrkande, gör jag det av samma skäl, som vi från kommunistiskt håll tidigare ha anført, nämligen att det måste bli ett slut på att man alltid skall vara beredd att satsa skattebetalarnas medel, då några storspekulanter och jobbare, som kommit på obestånd tack vare överträdelser av gällande lagar och med tillvägagångssätt, som icke kunna nog kraftigt fördömas, skola räddas. Det måste bli ett slut på detta, därför att det är fullständigt upprörande, icke minst sett mot bakgrunden av det snålsystem, som annars råder inom andra kammaren, då det gäller fattiga människor, som icke ha bröd för dagen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Hamrin: Herr talman! När tvenne personer mötas för att göra affärer med varandra, och köparen icke har kontanta tillgångar för att genast likvidera sitt inköp, brukar man ju använda växelns form för att likvidera affären. Jag fruktar, herr talman, att det i går utställdes åtskilliga växlar av vissa personer i denna kammare, som måst accepteras av andra, och som i dag skola infrias, och jag befarar, med hänsyftning på detta förhållande, att den fråga, som här föreligger, är av den beskaffenhet och ligger i ett sådant läge, att densamma i dag icke sakligt kan prövas. Jag misstänker vidare, att de, som utställt dessa växlar, skola komma att finna, att vederbörande acceptanter i dag vägra att infria sina förbindelser, och att de därför nödgas låta växlarne gå i protest.

Efter denna lilla erinran skall jag be att få direkt gå över till ämnet, och jag skall söka koncentrera min framställning omkring den föreslagna bankbildningen, som ju har till syfte att övertaga Svenska lantmännens bank, och jag skall därvidlag också söka undvika de utsvävningar på vitt skilda områden, som den föregående talaren otvivelaktigt gjorde sig skyldig till. Jag tror dock, att man såsom

ett allmänt omdöme måste ge såväl honom som en annan föregående talare rätt däri, att det väl aldrig på riksdagens bord har förelegat en ekonomisk fråga av så stor räckvidd som den föreliggande, vilken befunnit sig i ett så outrett skick.

Då staten vid olika tillfällen gått in med större eller mindre be-
lopp i företag eller beviljat anslag till ett eller annat ändamål, har ju riksdagen och statsutskottet varit särskilt måna därom, att all utredning, som varit möjlig att förebbringa, har tillhandahållits. Men i detta fall, då det gäller, att staten skulle direkt gå in med 20 miljoner kronor och indirekt med ett belopp, som är ännu större, då har man bra litet fakta på bordet för att kunna bedöma, vad affären i själva verket innebär. Det är visserligen sant, att den föreliggande propositionen slutar med en hemställan om att riksdagen skall bevilja endast 15 miljoner kronor till tecknande av aktier i ett nytt bankbolag, men jag ber att få erinra därom, för att icke någon skall miss-
taga sig på den punkten, att de 5 miljoner, som skola garanteras av kreditkassan, i själva verket utgöra en precis lika direkt insats som den, vi i dag besluta. Det är ju nämligen alldeles uppenbart för var och en, som har det minsta ekonomiska sinne, att de 5 miljoner kronor, som skola tecknas av andra och garanteras av kreditkassan, komma att påvåla kreditkassan såsom en direkt utgift. Jag skulle beträffande den hemställan, som Kungl. Maj:t i den förevarande propositionen gör, nästan vilja betrakta det såsom humoristiskt, att det där talas om att dessa pengar utgöra en vanlig kapitalökning och skola påföras detta konto. Det skulle alltså innebära en kapitalökning att nu satsa dessa pengar i det nya bankföretaget.

Jag måste vidare erinra om, att när man går att starta ett nytt företag, är den vanliga regeln den, att det från deras sida, som man söker intressera för företaget, kräves, att det finns några riktlinjer uppgjorda, som föreligga i form av en stiftelseurkund, en bolagsordning eller något sådant. I detta fall föreligger emellertid icke något sådant meddelande eller något sådant dokument. För några dagar sedan avlämnades till riksdagen en kungl. proposition, gående ut på att riksdagen skulle bevilja medel, 4,5 miljoner kronor, för utlåning till ett bolag, som har sin verksamhet förlagd till Spetsbergen. I bilagor till denna kungl. proposition förelåg ett förslagskontrakt till överenskommelse och dessutom ett förslag till ändring av bolagsordningen för att trygga statens intresse och inflytande över detta bolag. I det fall, som vi i dag diskutera, finns det däremot icke ett ord sagt, av vilket man kan sluta sig till vilka bestämmelser, som en blivande bolagsordning kommer att upptaga. Ja, det är sant, att man i vaga ordalag talar om att det nya bankinstitutet skall övertaga den gamla bankens tillgångar och skulder, och att den i första hand skall avveckla den gamla bankens förbindelser, men några bestämda riktlinjer, såsom jag nyss antydde, föreligga icke. Det hela gör på mig intrycket av ett hastverk, och statsrådet och chefen för finansdepartementet har ju även här betygat, att frågan måste forceras på ett onaturligt sätt. Jag skall emellertid strax återkomma till hans uttalanden i denna del.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Såsom jag ser frågan, måste jag redan på detta tidiga stadium säga, att det hastverk, som man här vill genomföra utan att lämna riksdagen andra upplysningar än de, som redan äro lämnade, ger mig anledning att befara, att man måste tillgripa åtgärder, som gå utanför vad lagen tillåter, när det gäller denna bankbildning. Vissa normer måste ju följas, viss tid måste avvaktas för hållandet av konstituerande bolagsstämma, en viss tidpunkt måste även avvaktas, då kapitalet skall vara inbetalt o. s. v., innan den nya bankinrättningen kan träda i verksamhet och göra utbetalningar. Hur har man egentligen tänkt sig att ordna dessa saker? Är det meningen, att man genast skall öppna kassorna i Svenska lantmännens bank? Vilka medel skola då användas för att tillgodose insättarnas och andras intressen? Jag framställer dessa frågor. Såvitt jag förstår, blir det icke möjligt att, försåvitt man skall följa gällande lagar och förordningar, använda de av staten beviljade 15 miljonerna för utbetalningar i kassorna. Kungl. Maj:t har ju en bankspektion, som efter av riksdagen fastställda grunder har till främsta uppgift att tillse, att våra bankinstitut följa gällande lagar och förordningar. Här står man emellertid färdig att, åtminstone utan att lämna riksdagen några upplysningar i detaljerna, kringgå gällande bestämmelser.

Då man bildar ett aktiebolag, brukar det, som jag förut påpekat, föreligga vissa dokument, och man kan genom att inhämta, vad dessa innehålla, få en inblick i den tänkta bolagsbildningen. Här känna vi endast en säker siffra, den nämligen, att staten på detta sätt skall ikläda sig skulder på omkring 100 miljoner kronor. Det är, synes det mig, den enda siffra, som är fastslagen såsom ofrånkomlig, och det är den skuld, som Svenska lantmännens bank har till sina insättare. Emot dessa 100 miljoner ha vi sedan en del tillgångar att räkna med, tillgångar, som för en månad sedan värderades ganska högt, som sedan enligt ett meddelande till finansministern den 13 mars hava blivit betydligt sänkta, och som i dag äro än ytterligare reducerade enligt det meddelande, som har upplästs från statsrådsbanken. Jag frågar er, mina damer och herrar, är det verkligen rimligt, att vi efter de uttalanden, som här äro gjorda, skola vara beredda att taga slutgiltig position till denna vittomfattande fråga?

Jag vill nu återkomma till vad finansministern nyss har yttrat. Han började sin rekapitulation av händelsernas gång med den av mig nyss återgivna tidpunkten den 13 mars i år. Han hade då haft besök av bankspektören, som meddelat honom det prekära läge, vari Svenska lantmännens bank hade kommit. Det skulle dock varit intressant att höra herr finansministerns framställning av vad som förekommit långt tidigare, då kreditkassan gjorde framställning om utvidgad befogenhet. Jag ber att få bringa i kammarens erinran det sakförhållandet, att regeringen då, såvitt man förstår, ställde sig avvisande emot kravet på att utvidga kreditkassans befogenhet, så att denna skulle i sin mån kunna stödja en rekonstruktion jämväl av Svenska lantmännens bank. Bankofullmäktige fingo därför ensamma taga ansvaret av denna framställning till riksdagen, och bankout-

skottet fick behandla deras framställning utan någon som helst vägledning från regeringens sida. Det upplystes visserligen, att finansministern personligen gillade det steg, man tagit, men Kungl. Maj:t gjorde icke i det avseendet någon framställning eller lämna-de några som helst upplysningar.

Vidare framhöll herr finansministern, att han hade övertvägt även en annan plan, nämligen att staten skulle teckna en garanti på 15 miljoner kronor, som staten hade alla utsikter att få betala, som hans ord föll. Genom att i stället gå den nu föreslagna vägen att teckna aktier för 15 miljoner kronor skulle man däremot, genom att dra ut på tiden, kunna få igen åtminstone en del av det belopp, som staten tecknade.

För att kunna bedöma den saken, måste man emellertid, såvitt jag förstår, ha någon kännedom om vilka kalkyler, som ligga till grund för en dylik beräkning, d. v. s. om det finns någon möjlighet att detta nya bankinstitut skall icke blott kunna bära sina egna kostnader utan jämväl därutöver lämna någon utdelning, och om det skall kunna förvalta det av staten insatta kapitalet så, att det i sinom tid kan återbäras till statsverket. Det är ett intressant kapitel att i detta avseende studera Svenska lantmännens bank under de gångna åren. Jag skall icke trötta herrarna med några långa utläggningar av den saken, utan jag skall endast från det, såvitt jag vet, senast tillgängliga statistiska meddelandet från kungl. bank- och fondinspektionen hämta ett par uppgifter, som äro belysande nog. Bankens omkostnader ha enligt detta meddelande varit högst av alla bankers i förhållande till bruttobeloppet av vinsten, de ha varit näst högst i förhållande till bankens kapital, och de ha varit högst i förhållande till medelomslutningen. Går man till de faktiska siffrorna, finner man, att bankens kostnader för förvaltning och rörelse uppgått till 1,77 procent eller avrundat till $1\frac{3}{4}$ procent av bankens hela kapital, inberäknat såväl egna fonder som inlånta medel. Bortelimineras man bankens egna fonder, 27 miljoner kronor, och slår ut omkostnaderna på det inlånta kapitalet, 100 miljoner kronor, kommer man upp till en kostnad av omkring $2\frac{1}{4}$ procent. Hör nu, mina herrar, är det så underligt, att bankerna hålla en stor vinstmarginal, då de behöva $2\frac{1}{4}$ à 2,5 procent endast för att täcka sina egna omkostnader? När de låna in pengar till 3 procent, är det icke alls för mycket, om de, då de skola låna ut dem, taga 2,5 procent mera eller i det närmaste lika mycket som de själva betala, ty så mycket går det åt, då man driver en rörelse efter sådana principer som val denna bank gjort under den senaste tiden.

En av orsakerna till de höga omkostnaderna är givetvis, som här förut har påpekats under debatten — jag tror, att det var finansministern själv, som gjorde det — att banken haft så många kontor. Jag lämnade under remissdebatten rörande den föreliggande frågan en upplysning, som var överdriven, och som jag skall be att nu få rätta. Jag sade då, att banken hade ett åttiototal kontor, men jag har sedan funnit, att antalet legat mellan 60 och 70. Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att göra den reflexionen, att det

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

sannerligen icke skulle vara till skada för svenskt näringsliv och svenska samhällsintressen, om våra banker icke utbreddes sig så hastigt och så vitt omkring. Vi äro ändå här i landet begåfvade med ett bankkontor på var 4,200 invånare, sparbanker därvid ej inräknade, och jag tycker, att man då kan ha rätt att säga, att man har alldeles för mycket av det goda.

Huvudargumentet för ett bifall till den kungl. propositionen, sådan den här föreligger, och jag förmodar, att den talare, som närmast följer efter mig, liksom även flera andra komma att understryka detta med all kraft, är ju att skydda tvenne intressen, och först och främst insättarnas. Även i denna punkt, herr talman, gör jag en fråga. Vilka är det, som äro insättare i denna bank? Man deklarerar här, att det i stort sett är den grupp av samhällets medborgare, som bankens namn angiver, d. v. s. lantmännen. Jag frågar: Hur vet man det? Vet man, att de flesta insättarna äro att söka i denna grupp? Man har vidare talat om att det skulle vara offentliga institutioner, hushållningssällskap, landsting, stadskommuner och kanske även landskommuner, men det finns icke den ringaste utredning om hur det förhåller sig med den saken.

Jag vill beträffande insättarna framhålla, att det ju skulle vara mycket beklagligt, om några sådana skulle förlora pengar i en av Kungl. Maj:ts oktrojerad bank, men dessa insättare ha ju även de haft tillfälle att välja formen och sättet för sina kapitalplaceringar. Genom några som helst statsåtgärder förlora i varje fall icke dessa människor sina pengar. Gå vi emellertid tillbaka i tiden de senaste åren, är det ju icke svårt att räkna upp fall efter fall, då svenska medborgare i större eller mindre grupper förlorat oerhörda belopp genom direkta statsåtgärder, beslutade i denna och i den andra kammaren. Vi ha ju haft sådana frågor på bordet vid skilda tillfällen, då personer ha förlorat allt vad de ägt genom företag, där staten har varit den ena kontrahenten och den, som förlorat sina pengar, den andra. Sådana fall ha bringats in på riksdagens bord, men riksdagen har avslagit framställningar om gottgörelse. Jag erinrar mig i det avseendet en person, som satt här på läktaren, och tårarna rann utefter kinderna på honom, då andra kammaren fattat sitt beslut, och han var en ruinerad man. Men varför gjorde vi det? Jo, helt enkelt därför, att konsekvenserna voro sådana, att riksdagen icke kunde taga dem. Detta bekräftades då av personer, tillhörande den då sittande regeringen. En av dessa är i varje fall i dag en mycket ivrig förespråkare just för den kungl. propositionen, men han var då en mycket bestämd motståndare till att riksdagen skulle vidtaga någon som helst åtgärd för att skydda dessa, som i sina förbindelser med staten gjort oerhörda förluster, ty han sade, att endast på mitt departement ligger ett stort antal ansökningar från personer, som lidit stora förluster på grund av sina åtagna förpliktelser. När man ser propositionen emot denna bakgrund och annat sådant, som icke alls är svårt att ur verkligheten framdraga, så menar jag, att riksdagen kan icke gå in för den principen under alla förhållanden att skydda även när det gäller sådana som hava satt

in sina pengar i banker. Det var ju på det sättet före världskriget, att man ansåg en placering i bankaktier vara ungefär lika säker som den man gjorde, när man satte in dem på sparkassebok eller fick ett depositionsbevis som fordringsbevis gentemot banken. »Det är säkert som banken», var ett gammalt svenskt uttryck, och det har hållit tills depressionen kom, men alla dessa, som förlorat hundratals miljoner på grund av att de placerat sina pengar i bankaktier, är det ingen människa som satt ifråga, och helt naturligt för övrigt, att staten skulle träda emellan för och skydda. Det finns emellertid sådana som hade alla sina besparingar för gamla dagar och som icke hade något annat att lita till än utdelningen på sina bankaktier, men som nu sitta där i fattigdom och jag vågar använda uttrycket svält, därför att de äro ruinerade. Vilja herrarna gå in för den principen att även de skola skyddas? Eller var finnes gränsen öfverhuvud taget, ifall man fastslår som ofrånkomligt, att en banks insättare skola skyddas, om banken kommer på obestånd?

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

För övrigt, vilka är det som då i detta avseende skola »till syvende och sist» få skydda insättarna i denna bank eller i någon annan, som råkat på obestånd. Jag vågar ifrågasätta: är det icke i stort sett de som icke hava några insättningar alls och icke haft några heller, därför att de alltid varit medellösa och icke haft något utöver vad de tjänat för dagen eller veckan och på den grund icke haft några besparingar att sätta in i banken. Men jag skall ännu en gång understryka, vad jag nyss sade, att det är synnerligen obehagligt för dessa stackars människor i små omständigheter, som hava satt in pengar i denna bank och som möjligen förlora genom denna placering. Dock vill jag i det sammanhanget erinra därom, att även om man utgår från allra sämsta tänkbara kalkyler och tager vederbörlig hänsyn till de uppgifter, som i dag lämnades från herr finansministern i kammaren, skulle det dock icke bliva fråga i detta fall om några så oerhörda förluster för privata personer. Skulle det röra sig om 10, 15, 20 %, så finns det exempel på att insättare under gångna tider, även om man måste gå långt tillbaka, fått vidkännas en sådan förlust, och man kan i detta avseende icke tala om, att människorna bliva ruinerade genom att få vidkännas en förlust av ungefär den procentsiffra jag nu antydde.

Det andra intresset, som man genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition vill skydda, är de sammanslutningar, som finnas inom lantmännens leder. Jag skulle hava varit synnerligen tacksam, om man på det området hade kunnat åtminstone lämna några upplysningar, på vilket sätt som dessa sammanslutningar skulle skyddas genom ett bifall till den kungl. propositionen med den motivering, som här föreligger. Det är väl i själva verket på det sättet, att dessa sammanslutningar, dessa kooperativa företag, äro bankens gäldenärer, d. v. s. de äro skyldiga banken, de hava betalningsförbindelser till banken, och motsatsen förekommer väl endast i enstaka fall. Jag tar ett exempel. Om en firma kommit på obestånd, är det högst sällsynt, att en annan firma, som har skulder till den förstnämnda, därför gör några förluster. Gäldenären har ju att i ett

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

sådant fall söka avveckla sina förbindelser med firman ifråga. Han får vidare söka överflytta sin kredit om det behövs till en annan firma, och gäldenärens soliditet är icke i minsta mån rubbad därav. Jag föreställer mig, att i största utsträckning samma förhållande äger rum i detta fall. Ett annat blir det naturligtvis med den stora riksorganisationen, som icke har bakom sig vare sig kapital eller några som helst garantibevis, men det måste jag säga, att det finnes icke någon som helst anledning för riksdagen — jag vågar använda ett starkare uttryck — det finnes ingen rätt för riksdagen att gå in för att uppehålla en verksamhet, som är fotad på så fullständigt lösa grunder, som den måste vara efter de upplysningar, som hava lämnats. Den föregående talaren använde i det fallet ett uttryck, som var starkt, men jag tror, att det icke var för starkt, när man tänker på, att en affärsrörelse kan komma igång på basis av ett inbetalt kapital av 1,500 kronor, och så driva affärer, som gå upp till hundratals miljoner.

Men, säger man, dessa sammanslutningar inom den jordbrukande gruppen kunna icke äga bestånd, därest icke banken hjälpes. Jag skulle förstå det resonemanget, därest det vore meningen att under alla förhållanden fortsätta bankrörelsen, att söka upplåna mera pengar och alltså tillhandahålla mera rörelsekapital och mera kredit åt dessa jordbrukssammanslutningar. Men gå vi in för den principen, som ju här synes vara den, vilken skulle ligga till grund för den nya banken, att den i första rummet skulle utgöra ett avvecklingsinstitut för Svenska lantmännens bank, då frågar jag: tro herrarna det blir möjligt, att denna nya bank skall kunna finansiera i fortsättningen jordbrukarnas sammanslutningar, och, om dessa finna det vara lämpligt, nödigt och nyttigt för sin näring, även utvidga sina affärsförbindelser med dem? Såvitt jag förstår blir det alldeles omöjligt att lita till den nya banken i detta avseende. Men är det så, att den skall avvecklas, ja, då hava de ju icke det gagn, den nytta av den, som man hade tänkt sig.

Beträffande för övrigt Kooperationen, så ligger det så nära till hands att tänka, att en affärsman, som jag, är en oförsonlig motståndare till Kooperationen i allmänhet, och att detta också dikterar min framställning här i dag. Jag har dock givit uttryck åt en motsatt mening vid flera tillfällen i kammaren, och jag skall till min ärade vän till vänster, som ler ett ironiskt leende, då jag talar härom, säga, att jag har affärsförbindelser med en hel mängd kooperativa företag, men icke alls i denna bransch, som jag för övrigt icke känner till. Jag fortsätter emellertid att fråga: äro herrarna beredda till att, därför att det är en kooperativ rörelse, som beröres av detta bankfallissemang i stor utsträckning, gå in för att en sådan rörelse skall skyddas och hjälpas genom statsmedel? Vi hava en annan stor kooperativ affär här i landet, som såvitt jag förstår hittills skotts på ett synnerligen mönstergillt sätt, med mycket stor omslutning, men det skulle kunna hända, att även den kommer i rövarehänder, att den sloge in på utvidgningar, intresserade sitt kapital i en mängd industrier o. s. v., så att även den kunde

komma på obestånd. Äro herrarna då villiga att taga konsekvenserna av ett beslut här i dag och jämväl hjälpa och stödja arbetarnas kooperation, konsumentkooperationen i vårt land? Jag tror, att många av dem, som i dag komma att rösta för statsutskottets förslag sådant det här föreligger, skulle handla på ett annat sätt, om de skulle bliva ställda inför den av mig nu här sist antydda frågan. För min del ställer jag mig fullkomligt lika till båda, och jag gör detsamma om någon annan sammanslutning av liknande art skulle komma och begära statshjälp, om man icke först lägger fram alla papperen på bordet och gör det möjligt för riksdagen att undersöka, om det verkligen här föreligger ett så allmänt stats- och samhällsintresse, att ett ingripande från statsmakternas sida är oundgängligen nödvändigt.

En ytterligare fråga, som jag skulle vilja framställa till vederbörande är den: är det meningen att denna nya bank skall fortsätta med att upplåna pengar? Jag har fåfängt framställt den frågan till ledamöter av kammaren. Den ena har givit ett svävande svar i en riktning och en annan i en annan riktning. Är det så, att banken skall fortsätta och driva bankrörelse, så är det alldeles givet, att den måste i fortsättningen jämväl upplåna pengar, ty man må hava vilka tankar som helst om möjligheten till att återställa förtroendet till Lantmannabanken eller dess efterträdare, så är det dock uppenbart, att i en viss utsträckning komma insättarna så snart kassorna öppnas att återfordra sina pengar och uppsäga de medel som stå på uppsägbara räkningar, men då måste man, såvitt jag förstår, vidtaga en av tvenne åtgärder: antingen måste staten tillskjuta nya medel för att icke banken skall komma i den situationen igen, att den icke förmår att tillgodose insättarnas krav, eller också måste den vända sig till den allmänhet som har pengar och söka förmå denna allmänhet att sätta in pengar jämväl i den nya banken. Men det är ju klart, och det vill jag säga, att är det så, att man slår in på den vägen, att man skall upplåna pengar jämväl i fortsättningen, då är jag fullkomligt ense med dem, som här ställa sig på propositionens grund obetingat, och jag förmodar, att hela riksdagen måste vara ense därom, att dessa nya insättares medel måste vi garantera under alla förhållanden. Det kan väl icke vara rimligt, att man under statens medverkan börjar med ett bankinstitut, vilket bankinstitut upplånar pengar från allmänheten, och sedan, när man sagt A, vägrar säga B, ifall den situationen skulle inträffa, att den nya banken icke bliver likvid. För övrigt beträffande den saken vill jag återkomma något till vad herr finansministern här anförde. Den av honom upplästa skrivelsen gjorde på mig åtminstone det intrycket, att vi här befinna oss i ett läge, som ingen människa kan överhuvud taget genomtränga, och som är synnerligen obehagligt, ty är det riktigt vad dessa herrar här rapporterade beträffande bankens portfölj, då kan jag icke förstå annat än att banken redan vid sitt första framträdande befann sig i den ställningen, att det enligt gällande lag måste undersökas, huruvida den ägde rätt att fortsätta. Det är nämligen att märka, att enligt banklagen därest endast 10 % av

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
overtagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

grundfonden är förbrukad, måste banken antingen öka grundfonden eller också gå i likvidation. I detta fall, som jag redan har understrukt upprepade gånger, måste riksdagen gå in för att utöka grundfonden så att banken blir solid.

Nu hava här, herr talman, framlagts jämte statsutskottets utlåtande eller förslag en del reservationer, som ju skulle i sin mån bidraga till att undanröja, att vi här i en handvändning komme att begåvas med en statens affärsbank, och man har i det avseendet framställt förslag om att i motiveringen mitte inrymmas bestämda uttalanden mot en sådan utveckling. Ja, det är ju gott och väl detta, men jag tror för min del icke, att man i det avseendet kan vara tillfredsställd med den reservation, som här är avgiven av herr Nilsson i Gränebo m. fl., och framför allt skulle jag i det avseendet vilja vända mig mot de sista orden i denna reservation, som ju peka på, att man hyser falska förhoppningar därom, att det kapital som här tecknas i banken och jämväl de 5 miljoner, som därutöver skulle tecknas av enskilda, skulle kunna komma att återbetalas. Därom torde vi alla vara ense, att detta är omöjligt. Vidare skulle jag vilja säga beträffande den av herr Nilsson i Skottlandshus avgivna reservationen till förmån för herr Gustafssons i Stensholm m. fl. motion, att den vägen synes mig vara fullkomligt omöjlig. Utfärdandet av förlagsbevis innebär ju, att en bank skall känna sig på fullkomligt solid grund, att densamma kan icke blott bära sina kostnader utan jämväl förränta de belopp, som den inlånat på de s. k. förlagsbevisen. Det har ju en del andra banker gjort, men bakom dessa förlagsbevis vilar dock grundfonden, aktiekapitalet, som utgör skydd i första rummet för förlagsbevisen. I förevarande fall skulle, om jag fattat motionärerna rätt, icke någon sådan grundfond finnas, och redan därför är den vägen oframkomlig.

Jag kan, herr talman, i frågans nuvarande läge, så egendomligt det än låter, icke ansluta mig till något av de yrkanden, som här gjorts. Jag skulle därför endast vilja sluta med att rikta en bestämd uppfordran till dem det vederbör inom regeringen och därefter till statsutskottets ledamöter att meddela kammaren, om de efter de upplysningar, som här i dag hava lämnats, kunna utan vidare tillstyrka, vad statsutskottets majoritet här föreslagit? Är det möjligt, att vi på det nuvarande stadiet kunna gå till en slutgiltig behandling och avgörande av denna fråga? Är det icke då rimligare ändock att tänka sig, att vi då återremittera ärendet till statsutskottet? Vi få taga en del trassel och obehag genom en sådan återremiss, men det kan göra möjligt för kammaren och riksdagen att besluta ett moratorium, så att man finge tillfälle och tid att närmare undersöka läget i riksdagen. Det innebär icke, att alla dessa insättare bliva urständsatta att använda sina medel, som de hava insatta i Svenska lantmännens bank, ty sämre är väl icke ställningen än att dessa depositionsbevis, dessa sparkasseböcker, kunna belånas i andra banker till ett visst belopp, och därigenom kunna insättarna, de som nödvändigt måste hava större eller mindre kapital eller del av sina insatta medel, få ut en del av dem. Man kan visserligen peka på, att det

finnes åtskilliga miljoner på avistaräkning, men även den saken går säkerligen mycket lätt att ordna genom att vederbörande bank utfärdar bevis om dylik insättning och därtill spärrar vad som blivit insatt på den räkningen, och man skulle därigenom komma fram till möjligheten för insättarna att i viss utsträckning begagna sina medel, som äro insatta i Lantmännens bank även på sådan räkning. Jag säger detta för att lugna dem som äro beroende av varje hundralapp, som insatts i Svenska lantmännens bank, men under tiden vunno vi dock att man kunde tillgodose det stora intresse, som ligger däri, att riksdagen får mera inblick i situationen, får veta mera huru den bör handla och kan se förhållandena och konsekvenserna i ögonen, ty det är ju klart, att vi kunna lätt skapa ett institut, som blir lika besvärligt som något annat, som vi haft under kristiden.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Sedan nu i icke mindre än tre timmar Kungl. Maj:ts av statsutskottets tillstyrkta bankproposition varit föremål för en intensiv kritik från en hel rad av talare, kan det vara på tiden, att det säges några ord till förmån för densamma.

Jag vill då vid bemötandet av kritiken börja med herr Kilboms. Herr Kilbom sade, att dessa bankkrascher äro följder av den ekonomiska organisationen av det kapitalistiska samhället, och hans botemedel var, att man skulle draga in alla penningförvaltande inrättningar till statsverket, d. v. s. man skulle gå till väga på samma sätt här, som man tidigare gjort i Ryssland. Det synes mig då, som om det borde varit hans skyldighet att, när han förordar den utvägen, också leda i bevis, att denna ryska indragning av alla penninginrättningar lett till gynnsamt resultat, att man där erhållit en penningförvaltning, sådan, att ingen, icke ens herr Kilbom, skulle kunna rikta någon kritik mot densamma. Men han brast totalt på den punkten, som bort vara den avgörande. Tystnaden har väl sin förklaring uti, att sedan man i Sovjet-Ryssland praktiserat systemet under flera år, har man börjat återgå till det gamla. Man medger nu privata att bedriva penningrörelse. Det har öppnats en rad sådana privata banker i Ryssland, ehuru bankerna förstas äro ett mellanting mellan affärsbanker och pantbanker.

Vidare räknade herr Kilbom upp titlarna på en del styrelseledamöter i den gamla Lantmannabanken, löjtnanter, lantbrukare, studenter o. s. v. Och naturligtvis är icke titeln löjtnant eller student något bevis för att vederbörande förstår sig på bankväsen. Men man skulle kunna gå så långt, att icke ens en direktörstitel är något absolut avgörande bevis för bankkunskap. Och att döma av den kritik, herr Kilbom riktade mot riksbanken — en synnerligen insinuant kritik, som till på köpet riktade sig mot den fungerande talmannen — så tycktes det icke, som herr Kilbom vore fullt inne i bankteknik. Det är nämligen på det sättet, enligt vad jag inhäm-

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

tat, att när en bank rediskonterar en växel i riksbanken, så avföres den växeln ur bankens räkenskaper som diskonterad. Herr Kilboms sätt att räkna är sålunda alls icke något bevis för den överdiskontering för vilken han beskyller bankofullmäktige.

Jag instämmer med herr Kilbom uti, att ruttna företag bör man röja upp med så gott man kan, och det är väl förmodligen honom icke obekant, att ryska regeringen lär röja upp med själva Rostahyrån, som väl icke är för herr Kilbom alldeles okänd. Det är ju för övrigt på det sättet i hans idealrike, att under det att vi här i landet avskrivna fordringar, så avskriver Ryssland sina skulder, och det medger jag är en betydande skillnad.

Herr Kilbom uppehöll sig länge och väl vid alla de krediter, som Lantmännens bank lämnat åt riksförbundet. Ja, herre gud, det är ju de krediterna, som äro orsaken till att banken kommit på obestånd. Jag medger gärna, att det är en synnerligen osund affärsrörelse, som detta riksförbund bedrivit, men det är väl icke för riksförbundets skull, som finansministern har lagt fram den kungliga propositionen om hjälp åt banken. Och det är väl icke heller för riksförbundets skull som statsutskottet har tillstyrkt denna bankproposition, utan det är uteslutande med hänsyn till bankens mycket stora klientel. Och när det är på det sättet, att i denna bank på sparkassa finnas 51,000 insättare med 400 kronor i medeltal, så kan väl icke ens herr Kilbom påstå, att det precis är några stora kapitalister, som äro intressenter på dessa sparkasseräkningar. Vidare är det naturligtvis så, att bland bankens gäldenärer finnas en hel massa oförvitliga, fullt hederliga medborgare, som ingenting hellre önska än att få göra rätt för sig, men som behöva en viss tid, isynnerhet i dessa depressionstider, för att klara sina förbindelser. Och det är också dem man vill hjälpa men icke alls de jobbare, som hava störtat banken i detta elände.

Nu sade herr Lithander, när han hade ordet, att man skulle misstro danaerna, även när de komma med skänker. Jag gjorde med anledning av detta hans uttalande tankeexperimentet: antag, att t. ex. regeringen hade framlagt en kunglig proposition om tre- eller fyra- eller tiodubbling av alla de tullsatser, som finnas upptagna i tulltaxan. Då tror jag icke herr Lithander skulle talat om danaerskänker, det är jag övertygad om, utan han skulle gjort den allra djupaste bugning för en sådan utomordentlig regering, även om den var socialdemokratisk. Därför tror jag, det där talet om danaerskänkerna bara hade sin tillämpning på detta speciella fall, som herr Lithander icke velat vara med om. För mig är det på det sättet, att jag tittar bara på förslagen, hur de se ut, när de komma. Jag bryr mig alls icke om, vem de komma ifrån. Jag skall även vara med om förslag, som framställas av herr Lithander, därest de äro förnuftiga, det kan jag försäkra.

Så talade herr Lithander vidare om den utomordentligt stora fara, det skulle innebära, om staten på detta sätt kastas in på affärsbanksrörelse. Jag erkänner, att detta är ett nytt område och kan naturligtvis ha vissa risker, men det har heller icke varit me-

ningen, att på det här sättet starta någon statens affärsbank i egentlig mening, utan en bank eller ett institut för att på bästa och lämpligaste sätt avveckla den gamla banken. Och i det fallet hava ju auktoriteter uttalat sig, som jag på det ekonomiska området och speciellt på bankväsendets område ställer fullt ut lika högt, som jag ställer herr Lithander, varför jag ansett mig kunna lita på dessa personers omdöme. Det är sant som framhållits, att staten gjort förluster på en del företag. Men huru många enskilda företag hava icke också gjort precis lika stora förluster? Detta vittnar ju om, att även om privata företag och verksamheter kunna ha sitt bestämde och givna företräde, så får man icke a priori utgå ifrån, att så snart det är ett privat företag, skötes det alldeles utmärkt mönstergillt och affärsmässigt från alla synpunkter, men så snart det är ett statens företag, måste det skötas underhålligt. Jag undrar, om det icke kan gå precis lika bra, ifall staten tecknar dessa 15 miljoner kronor i denna nya bank, att skaffa sig fullt kompetent folk att sköta densamma och dess avdelningskontor, som det skulle låta sig göra för en privat bank, i vilken dessa 15 eller 20 miljoner hade insatts. Jag tror, att det är möjligt för denna s. k. statsbank att skaffa fullt kompetent folk att sköta densamma. Och under sådana förutsättningar tror jag icke man behöver befara, att förlusterna skola bli så kolossala, som herrar nationalekonomer och en del annat vist folk tala om. Professor Brisman t. ex. höll för några dagar sedan ett föredrag på nationalekonomiska föreningen och kom där till det resultatet att i första hugget den förlustrisk, som staten skulle ikläda sig, vore 63 miljoner kronor. Det är verkligen styvt av en nationalekonom, som icke sett bankens portfölj, att så där på rak arm fastslå, att här blir risken minst 63 miljoner kronor. Lika gärna kunde han sagt, att risken blir ungefär 100 miljoner kronor, ty det är hela bankens skuldsomma. Då hade han bara skrivit av allt vad banken har i fordringar och räknat med att hela skuldsumman kommer staten att betala. Jag tror icke, man behöver räkna på det sättet. Och Kreditkassans chef, som synat bankens portfölj, replikerade vid samma tillfälle, att under förutsättning av en lugn avveckling skulle bankens fonder ungefär täcka dess skulder, d. v. s. dess insättningar. Och enligt den beräkning, som gjorts av honom m. fl. och för vilken han redogjorde inför statsutskottet, förhåller det sig så, att om man beräknar en fullt rationell avskrivning på alla osäkra fordringar och dessutom ytterligare 10 % avskrivning på sådana fordringar, som icke i och för sig anses såsom osäkra, så skulle en brist uppstå på ungefär 10 miljoner kronor. Men han framhöll samtidigt, att med en lugn avveckling — den enda förutsättningen, ty om det bleve konkurs, framhölls med mycken styrka från samma håll, kunde man icke svara för någonting — det skulle vara lika sannolikt, att man skulle kunna rädda även dessa 10 miljoner kronor. Och jag för min del är absolut böjd för att sätta mera tilltro till dessa praktiska bankmän, som verkligen ändå hava synat bankens portfölj, än till alla dessa herrar teoretici, som utreda, huru under förutsättning av en usel bank-

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

ledning, sedan staten fått hand om densamma, skulle förlora så och så mycket. Ty det är icke min mening, att vi skola ha någon usel bankledning i spetsen för denna bank, utan naturligtvis här anskaffa en så kompetent bankledning, som över huvud är möjligt.

Herr Winkler var inne på sin gamla käpphäst. Det är alltid för honom skatterna och närmast finansministern, vilken är ansvarig för beskattningen här i landet, som bär skulden till så många bankers och affärsföretags ruin och naturligtvis även Lantmannabankens. Jag får säga liksom finansministern svarade en annan talare i dag, herr Lithander, att vi hava väl knappast tid att diskutera skatteväsendet nu. Men om herr Winkler ville vända blicken söderut, skulle han finna ett land, där man icke under kristiden hade någon beskattning i egentlig mening utan täckte alla sina utgifter med lån. Hur har det gått med valutan i det landet? Jag tror verkligen, att man också får ta en smula i betraktande, när man talar om beskattning, att därest icke staten skaffar sig inkomster, som svara mot utgifterna, måste den finansiera sina utgifter med sedelpressarna, och det har i de länder, där det praktiserats, icke visat sig vara bättre än en ganska hård beskattning.

Så riktade även herr Hamrin en mycket lång kritik mot detta förslag. Han var därvid bland annat inne på de två bankdirektörernas rapport till finansministern. Ja, dessa herrars undersökningsresultat fingo vi reda på redan i statsutskottet, och det verkade sålunda på statsutskottsmajoriteten icke mera övertygande än att vi i alla fall ansågo oss kunna tillstyrka propositionen. Jag vill bara framhålla en liten omständighet, och det är den, att den bankman finnes icke, som är i stånd att på öret eller ens tillnärmelsevis på öret värdera en bankportfölj, utan i det fallet räknar man någorlunda på en höft. Det blir antaganden. Och jag undrar då, om man icke använt precis samma tillvägagångssätt beträffande de banker, som rekonstruerats tidigare. Jag tror icke, att man just haft längre tid på sig för att gå igenom dessa bankers portföljer. Jag anser icke heller moratorievägen framkomlig, på den grund att alla insättares medel skulle under moratorietiden stå fastlåsta hos banken. Banken skulle bli fri från att behöva betala ut något, men detsamma skulle icke vara fallet för insättarna, utan om de hade skulder och hade motsvarande fordringar insatta på banken, skulle de icke kunna använda banktillgångarna för att betala dessa skulder, utan de finge på annat sätt skaffa sig medel, och det kan givetvis för en del av dem medföra vissa svårigheter. Ty visserligen kan det anföras, att den, som har pengar på banken, hör icke till de fattigaste. Det kan ha en viss riktighet. Men många gånger är det så, att pengarna stå på banken bara för tillfället. Man vill icke ha pengarna hemma i bostaden, och därför sätter man in dem i banken, men man behöver dem en viss dag för att kunna klara en viss utgift. Särskilt är väl detta förhållandet med alla de medel, som stå på giro. Sålunda tror jag icke, att moratorievägen är framkomlig. Den skulle endast hjälpa själva banken. Men det är icke precis banken, som vi sträva efter att rädda, utan det är dess 80,000 intressenter. För

dessas intressenters skull och för förtroendet till bankernas förmåga att klara sina insättare har jag för min del gått med på att staten riskerar dessa 15 miljoner kronor. Jag medger ju, att det kan naturligtvis alltid finnas en risk att staten blir av med dessa 15 miljoner kronor. Men alla, som rösta för Kungl. Maj:ts förslag, äro väl beredda, tänker jag, att göra den uppoffringen för en, som jag tror, god sak.

Vad nu beträffar de motioner, som väckts i ämnet, och som också prövats i statsutskottet, hava de icke heller befunnits vara framkomliga. Jag skall nämna några ord om den av vissa reservanter tillstyrkta motionen av herr Bengtsson i Kullen, vilken innebär en teckning av 15 miljoner kronor i förlagsbevis från statens sida och dessutom 5 miljoner kronor i aktieteckning, som, det är att märka, skulle garanteras av kreditkassan. Det är klart, att den nya bank, som skulle börja sin verksamhet på dessa boliner, skulle icke kunna få något förtroende, ty staten hade endast en fordran hos den banken; det skulle vara det hela. Och vidare tycker jag, att det är rent av oförsynt att komma med krav på att staten skulle satsa hela kapitalet till en ny bank men icke få tillsätta dess styrelse. Det borde väl vara första förutsättningen för den, som tecknar hela kapitalet, att han också borde hava avgörande inflytande över ledningen av banken, så att icke representanterna för de högst nominella aktieägarna skulle sitta där och förvalta statens pengar utan det ansvar, som en sådan ställning borde medföra. Jag tänker mig en parallell: antag, att herr Bengtsson i Kullen hade kommit upp till en av de ledande storbänkarna och föreslagit honom precis denna utväg för bankens räddande. Då skulle vederbörande alldeles säkert, om han varit i gott humör, hava skrattat åt herr Bengtsson, men om han varit i misshumör, kan det hända, att han kört ut honom.

Jag tror sålunda, att den enda framkomliga vägen är regeringens, och jag för min del anser mig med gott samvete kunna rösta för densamma. Jag skall emellertid med anledning av den kritik, som här riktats mot att man icke bestämt någon viss tid, när denna bank skulle vara avvecklad, herr talman, föreslå en ändring i motiveringen. Den skulle innebära, att det på tredje sidan av utskottets utlåtande skulle komma att heta: »I anslutning till denna ståndpunkt vill utskottet också såsom sin åsikt uttala, att oktroj för den nya banken bör begränsas till en tid av sex år utöver den del av innevarande år, varunder banken kan vara i verksamhet. Före oktrojtids utgång bör riksdagen beredas tillfälle att taga ställning till frågan om bankens fortsatta bestånd. Jämväl med hänsyn härtill vill utskottet framhålla angelägenheten av att så enkla och billiga organisatoriska former som möjligt komma till användning.»

Med denna ändring i motiveringen anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade vidare:

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skattar mig lycklig, att jag icke varit den förste som skulle här uppträda och försvara statsutskottet efter den häftiga trumeld, som kommit fram från alla möjliga håll mot detta utlåtande och naturligtvis också mot Kungl. Maj:ts förslag. Under beskjutningen hava talarna råkat träffa varandra och skjutit också på sina egna skäl. För att icke något missförstånd skall uppstå, skall jag be att få tillkänna ge för egen del och, såvitt jag vet, även för den siste ärade talarens del, att vi icke hava ett öres varken direkt eller indirekt intresse i lantmännens bank. Jag anser mig därför kunna helt objektivt betrakta hela denna fråga. Det kan icke falla mig in att sväva ut på en massa områden, som egentligen icke kunna vara de avgörande här, utan frågan är den: är det för staten något intresse, att icke hela denna bankverksamhet och de som hava med banken att skaffa, vare sig insättare eller gäldenärer, hux flux bli ställda i avveckling sannolikt under konkursens form? Det är icke första gången i vårt lands politiska historia, som riksdagen har fått gripa in, när banker kommit i trångmål. Det skedde ju till och med för hundra år sedan. Och det är väl icke förvånande, att det också skulle ske efter denna kristid, som har genomgått både vårt land och andra länder. Det är heller icke det minsta tvivel om, att icke detta bankföretag har skötts illa. Därom behöver man icke stå i tveksamhet. Däremot är det naturligtvis icke på minsta sätt min avsikt att stå och försvara det tillvägagångssättet, långt därifrån, men det förändrar dock icke det faktum att om det senare skulle inträffa en tvär omkastning, vilket skulle bli fallet om banken försattes i konkurs. så anser jag mig knappast kunna komma bort ifrån den frågan: Hur skall det gå med de många människor, som utan egen skuld kommit in i dessa ekonomiska förhållanden? Det har sagts mig — jag har icke kunnat kontrollera det — att det skulle vara ända till 80,000 personer, som skulle beröras av en sådan katastrof. Jag vill icke stå för siffran, men nog är det oerhört många, det vet jag.

Nu talar man om, att detta är en faslig historia för staten, och herr Hamrin sade ju i början av sitt anförande att vi kunde bli engagerade i banken med ända till 100 miljoner kronor. Men när han kom litet längre fram sade han, att visserligen var det tråkigt, att insättarna skulle förlora i banken, om staten ingenting skulle göra, men för dem kunde ju i alla fall förlusten inte bli mer än en 20, 30 %. Hur kan det förändra sig på det sättet? Tror man, att staten är en så dålig meddelägare, att det skall bli så mycket uslare ställt, om avvecklingen sker lugnt och under bankformer och så, att staten här ingår med ett kapital, än om t. ex. en konkursförvaltning skall sköta om det hela.

När man mera flyktigt resonerar om denna sak, så heter det gärna: Ja, insättarna skola naturligtvis skyddas, men det kan ske genom att göra ett moratorium. Jag har också trott på den tanken och hörde noga på, när frågan om moratorium var på tal i statsutskottet. Men ju mer jag hörde, desto omöjligare föreföll mig den tanken. Ty de människor, som hava skulder till banken, skulle ju skaf-

fa pengar, och var skulle de taga dem ifrån? Kanske det var fordringar i banken, som de hade, varmed de skulle betala det som förföll? Den saken är helt och hållet omöjlig, och nog grubblades det ganska grundligt i utskottet, om man skulle kunna komma fram på någon annan väg. Men de fackmän, som vi hade däruppe för att fråga till råds, hade alla förklarad och tydligt visat t. o. m. för de mest klenrogna, att frågan i själva verket gällde, att om man skulle göra någonting, så kunde icke bättre väg givas än just den Kungl. Maj:t föreslagit. Vill man återigen ingenting göra, då tycker jag icke det är någon idé att förlänga pinan med ett moratorium.

Det var tråkigt, att jag också skulle konstatera, att det även i dag mot oss jordbrukare riktades det talet, att om vi gå med på detta, så skola vi undandragas hjälpen från de kretsar, som hittilldags velat hjälpa oss. Det är sorgligt att höra sådant tal, ty det förutsätter, att så snart vi jordbrukare våga taga ståndpunkt till en fråga, så skall man indirekt hota med att det får man icke göra, ty då är man på galen väg. Vi söka nog även vi jordbrukare att sätta oss in i frågorna så gott vi kunna, och för min del har jag alltid gjort det och kommer att i fortsättningen även göra så, och jag kommer att sätta vad jag anser vara för statens bästa i första rummet. Det var därför det på mig gjorde ett så oerhört starkt intryck, när de orden uttalades där uppe i utskottet, att kommer lavenen att rulla, kommer det riktigt i gång med en bankkonkurs, då vet ingen vart det leder. Detta var allvarsord, och därför te sig en del av invändningarna, som framförts här, ganska små gent emot den oerhörda faran, som verkligen skulle kunna inträffa, om förtroendet skulle fullständigt brytas på en mängd håll och kanter, där det redan nu är ytterligt skamfilat. Jag vill påpeka, att åtminstone jag för min del icke velat ställa mig på den sidan. Jag har icke velat stå den oerhört stora risken som kommer att föreligga, om en allmän panik inträder. Det är därför jag intagit den ståndpunkt jag har gjort, och jag har ännu icke blivit övertygad av alla de argument, som slungats emot oss, att jag ställt mig på en felaktig ståndpunkt. Därför ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som framförts av herr Jönsson Revinge.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Ja, jag skulle icke ha tagit ordet i denna debatt, om jag icke haft för avsikt att framlägga förslag till en liten ändring i motiveringen till statsutskottets utlåtande. Jag skall icke taga tiden länge i anspråk, ty jag tror vi alla ha ett starkt behov av att så snart som möjligt få passera den långa talarelista, som redan är presenterad hos talmannen. Till en början nödgas jag uttala den största förvåning över den mäktiga tvärsäkerhet, som vissa talare här lagt i dagen under debatten. Jag ber vidare att få poängtera, att i motsats till vad som offentligen uttalats har det icke varit något panikillstånd i statsutskottet vid behandlingen av denna fråga. Frågan har grundligt undersökts även om behandlin-

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

gen icke räckt i en månad eller två eller tre, men undersökningen har varit saklig och grundlig.

För statsutskottet har det, såvitt jag uppfattat ställningen rätt, varit fråga om att taga ståndpunkt till två riskmoment i denna fråga. Det ena var risken av bankens utveckling hän emot konkursen med de följder för vårt ekonomiska liv i allmänhet, som därav kunde uppstå med hänsyn till den massa intressen, som voro knutna till banken, den andra risken var den, som förelåg ifall staten skulle taga hand om avvecklingen. Frågan gällde alltså vilkendera av dessa risker, som borde tagas. Och då får man väl säga, att det vittnar om en ganska liten blick för rimlighet, när en talare här i kammaren kan säga, att statsutskottets ståndpunkt, då utskottet valde risken att staten borde träda in och se till att avvecklingen av bankföretaget skedde så att förlusterna så långt möjligt nedbragtes till ett minimum, att en sådan ståndpunkt är en oförsämdhet mot kammaren. Detta tal är oresonligt, men för övrigt ganska karaktéristiskt för talaren i fråga.

Skulle jag från socialistisk ståndpunkt taga ställning till denna fråga, så skulle jag ha resonerat — det låter kanske egendomligt — men jag skulle ha resonerat som herr Hamrin. Ty han säger: detta är ett privatföretag, var och en, som knutit förbindelse med företaget, borde på förhand varit beredd att taga de risker, som däri- genom kunde uppstå, därför må det vara dessa personers sak att reda sig bäst de kunna, när företaget kommer i svårigheter. Låt dem löpa linan ut! Den oundvikliga krasch, som därav måst följa, skulle nämligen från min ståndpunkt blivit ett utmärkt bevis på meningslösheten i den ekonomiska ordning, som logiskt leder till sådana konsekvenser. Men det är självklart, att i ett för samhället så vådligt fall som detta har man att taga hänsyn såväl till humanitetskänslans krav som till samhällets egna intressen. Då synes mig också, att staten på ett så tidigt stadium som möjligt måste taga hand om och leda företagens avveckling så att skadorna för såväl samhället som den enskilde bli de minsta möjliga.

Jag har i denna fråga tillåtit mig väcka en motion, vari jag yrkat, att rättslig undersökning skulle anställas mot dem, som äro ansvariga för bankens utveckling. Det är möjligt, att man betraktat denna motion som uttryck för ett hårt sinnelag, som en önskan att taga hämnd på dem, som här bära ansvaret. Det förhåller sig ingalunda på det sättet. Förhållandet är ju det, att om banken skulle få utveckla sig mot konkurs, så kunde ledningen absolut icke undgå att bli utsatt för granskning på grund av krav, kanske från det allmänna, men i varje fall från aktieägarnas och insättarnas sida. Då det nu föreslås, att staten skall taga hand om avvecklingen, så ligger också däri, att den gamla bankledningen i mångt och mycket värnas mot dessa krav. Riksdagen bör icke alldeles se bort ifrån denna verkan av dess ingripande. Det är detta undersökningskrav, som i motionen hävdas som en klar konsekvens av en riksdagens hjälpkaktion.

Statsutskottets överväldigande majoritet har också intagit den-

na ståndpunkt. Det är emellertid en del av motiveringen, som från strängt juridisk synpunkt sett, säges icke gå väl ihop med vår processordning. Där står nämligen på näst sista raden i utskottets utlåtande, sidan 4, första stycket, orden: »av den natur motionären föreslagit». Jag anhåller att få föreslå den ändringen, att dessa orden utbytas mot: »i det syfte motionären föreslagit».

Jag ber alltså, herr förste vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan med de ändringar, som föreslagits dels av herr Jönsson i Revinge och dels av mig i detta anförande.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Herr Norman: Herr talman! Som motionär i denna fråga och då jag inom statsutskottet har reserverat mig till förmån för min motion, vill jag här säga några ord. Jag lovar dock, att icke taga kammarens tid länge i anspråk.

Av skäl, som jag här icke skall närmare gå in på, då de redan mycket utförligt framhållits av föregående talare i debatten, är jag synnerligen betänksam mot det förslag, som i realiteten innebär tillskapandet av en stats affärsbank. Då jag således på grund av dessa betänkligheter icke velat vara med om att gå den väg, som propositionen angiver, men det på samma gång står fullt klart för mig, att det är nödvändigt att räcka en hjälpende hand i detta synnerligen brydsamma fall, har givetvis i första hand framstått för mig, om det icke vore lyckligast och bäst gå på den linje, som här är angiven av andra motionärer, nämligen att staten genom tecknande av förlagsbevis skulle tillhandahålla kapital åt ett nytt bankinstitut, som skulle övertaga den gamla Lantmannabanken, och om det skulle på detta sätt kunna vara möjligt att vinna en lycklig lösning av frågan.

Nu befinner sig denna sak i ett synnerligen oklart läge. Frågan är icke tillräckligt utredd. Under ärendets behandling i statsutskottet kommo undan för undan nya upplysningar och nya uppgifter, och in i det sista ha vi från statsrådsbanken fått höra nya meddelanden, som i viss mån ställa frågan i annat läge. Det kan mycket väl hända, att det blir så, att den väg jag anser skulle vara den riktigaste och bästa, nämligen att staten genom tecknande av förlagsbevis tillhandahåller erforderligt rörelsekapital i det nya bankinstitutet, på grund av den dåliga ställningen i banken, icke är framkomlig, och då är den möjligheten icke längre att räkna med. Jag har därför genom min motion velat hålla ännu en väg öppen, nämligen den att staten genom att ställa medel till förfogande för att skydda insättarnas intressen, håller dessa om ryggen, så att den stora skada, som en alltför stark panikstämning skulle åstadkomma såväl beträffande banken själv som i övrigt för hela vårt näringsliv, kunde undvikas.

Mitt förslag förutsätter en skyndsam, men grundlig undersökning av läget. Nu har häremot anmärkts, att under det man gör denna undersökning, kan ju banken försättas i konkurs, och under sådana förhållanden blir kanske den senare villan större än den förra. Jag har emellertid trots att en konkursansökan vore utesluten

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

ifall staten ställde sig som garant bakom banken för insättarna och tillhandahölle 15 miljoner för att skydda insättarna utan att därvid angiva någon viss procent av insättningsbeloppet, som skulle garanteras, vilket jag tror skulle framkalla panikstämning i och för sig. Det får väl ej ifrågasättas, att någon insättare är så oförnuftig, att han ramplar iväg med en för honom själv ekonomisk oklok begäran att genom ett yrkande på bankens försättande i konkurs bringa denna i sämre ställning än den borde bli och därigenom försämra värdet av sin egen fordran. Med staten som garant för 15 miljoner kronor bör varje insättare finna med sitt intresse förenligt att låta det skrida till en lugn avveckling, vilken är förutsättningen för att förlusterna må bli så små som möjligt.

Denna undersökning, som givetvis på grund av den korta tiden icke kunde bli tillräckligt omsorgsfull vid frågans behandling i statsutskottet, vill jag för min del med fullt förtroende överlämna till Kungl. Maj:t, med möjlighet att gå de vägar och taga det alternativ, som befinnes efter förhållandena vara lämpligast och bäst. Då jag emellertid icke lyckats vinna resonans för denna min ståndpunkt, vilken jag dock alltjämt tror vara den bästa, lyckligaste och ur alla synpunkter förmånligaste, är det klart, att jag icke här kommer att framställa något yrkande om bifall till min motion. Jag förmodar, att det vid voteringen blir nödvändigt att följa utskottets linje med den ytterligare inskränkning i fråga om statsbanken, som är föreslagen i den av herrar Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna reservationen, men skall som saken nu ligger, icke framställa något yrkande.

Under herr Normans anförande hade herr andre vice talmannen åter övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag har jämte några andra av utskottets ledamöter avgivit en reservation i avseende på motiveringen och ber nu endast att i korthet få förklara, varför jag kommit till detta resultat.

Det är ju så, att förtroendet för våra banker står på spel, och jag anser, att riksdagen har skyldighet att i sin mån bidra till att detta förtroende, där det håller på att förloras, återställas. Ty det vore en olycka för hela vårt näringsliv, om tanken på att spara och insätta medel i bankerna och därigenom göra dem räntebärande, skulle lida avbräck genom att förtroendet för bankernas verksamhet allt mer och mer skulle försvinna hos vårt folk. Nu har ju den bank, det här gäller, med skarpa ord kritiserats, och mycket grava anmärkningar ha gjorts mot bankens verksamhet och ledning. Särskilt betänkligt är det ju, att alla fonder ha gått förlorade, och de förluster, som skulle uppstå genom tvångsrealisation vid en konkurs, skulle ju bli sådana, att ingen av oss kan överskåda följden av en dylik. Om man däremot kunde gå fram med en varsam likvidation och genom statens medverkan skapa ett avvecklingsinstitut, som kunde taga hand om denna avveckling, då skulle man

därmed göra vad staten enligt min uppfattning bör göra. Jag anser icke, att det vore riktigt att genom detta institut upprätthålla bankens verksamhet i en framtid, utan institutet skulle endast vara i verksamhet under den tid, som behövs för avvecklingen.

Olika vägar ha rekommenderats och den siste ärade talaren var ju inne på en, där det avsågs, att staten skulle teckna förlagsbevis i ett sådant institut. Jag anser däremot, att om staten skall satsa pengar i ett sådant företag, så får man icke släppa kontrollen på detta företag under den tid verksamheten pågår. Vi få komma ihåg, att allmänna medel äro insatta i Lantmännens bank, det är både landsting, hushållningssällskap och en del ekonomiska föreningar, som satt in ganska stora belopp. Det är därför av vikt att se till, att avvecklingen sker under noga kontroll och att all möjlig varsamhet iakttages.

Herr talman, jag skall icke förlänga diskussionen utan endast be att få säga, att med den korta tid, som stått utskottet till buds för att pröva de olika linjerna, har det, även med de upplysningar, som lämnats oss från sakkunnigt håll, icke varit möjligt för oss att få en så klar uppfattning av läget, att vi ansett oss kunna fastställa så starka direktiv, som man kanske bort göra i en så stor affär som denna. Jag har dock, såsom framgår av den reservation jag varit med om att underteckna, ansett, att så snart denna avveckling skett, så skall statens delaktighet i denna bank upphöra och aktierna utbudas i första hand till de gamla aktieägarna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den förändringen av motiveringen, som gjorts i den reservation, varom jag nyss talat.

Herr Röing: Herr talman, mina damer och herrar! Till följd av den långt framskridna tiden skall jag endast tillåta mig yttra några få ord och angiva de huvudsakliga skäl, som föranleda mig att icke rösta för vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag.

Det var helt naturligt att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet skulle giva herr Lithander det svar, som han gav honom, tillfölje av herr Lithanders uttalade uppfattning, att herr statsrådet genom ett antagande av propositionen önskade få till stånd en statsbank. Det stora flertalet av oss inser nog att om herr statsrådet nu önskade införandet av en affärsdrivande statsbank i vårt land, så skulle han icke föreslå riksdagen bygga en statsbank på en så dålig grund som på Lantmännens bank. I så fall skulle han nog riktat sina blickar mot ett helt annat bankinstitut än detta. Men om även herr statsrådet uppenbart ej hyser denna önskan, så blir likväl följderna av ett bifall till propositionen eller till utskottets hemställan tyvärr den, att en affärsdrivande statsbank kommer till stånd.

Även om riksdagen nu biträder den reservation, som min ärade vän och partikamrat herr Bengtsson i Norup nyss yrkade bifall till, så förändrar detta icke något i sak utan innebär endast ett plato-

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

niskt uttalande av 1923 års riksdag, att riksdagen hyser den förhoppningen och uppfattningen, att regeringen snarast möjligt eller, sedan Lantmännens banks affärer avvecklats, skall se till, att staten därefter icke har något direkt ekonomiskt intresse i denna tilltänkta nya bank. 1923 års riksdag kan nämligen icke på något sätt binda en kommande riksdag. Det är således, mina damer och herrar, ett beslut av den allra största principiella och praktiska betydelse, som riksdagen i dag går att fatta, och biträder riksdagen, som jag fruktar, statsutskottets hemställan, så medverkar riksdagen till att på denna märkvärdiga omväg få till stånd en affärsdrivande statsbank.

Jag skall dessutom angiva det skäl, som föranledde mig att för några dagar sedan framlägga en motion, i vilken jag hemställde, att riksdagen skulle träda hjälpande emellan på ett annat sätt än det Kungl. Maj:t föreslagit. Skälet, varför jag framkom med detta förslag, var, att jag då lika litet som nu kunde överblicka konsekvenserna av ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Propositionen innebär ett förslag att denna nya statsbank skall övertaga Lantmännens banks samtliga tillgångar och skulder, och jag fruktade redan, när jag väckte min motion, att de 15 miljoner kronor, som i dag sannolikt komma att beviljas, icke komma att räcka till för att täcka den förlust, som säkerligen kommer att uppstå för staten, om staten övertager Lantmännens banks samtliga engagement. Mina damer och herrar, jag är i denna stund ändå säkrare på att jag då hade rätt i detta mitt antagande, sedan jag fått kännedom om innehållet i det dokument, som i dag blivit uppläst av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, vilket dokument var undertecknat av två av våra mest kända bankmän. Med säkerhet torde försök komma att göras att misstänkliggöra dessa bankmäns uttalande. Antagligen kommer man att påstå, att storbanksintressen ligga bakom detta dokument. Men, mina damer och herrar, vilka äro då de tvenne män, som skrivit under denna uppseendeväckande rapport? Jo, dessa tvenne män äro just de personer, till vilka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har ett så stort förtroende, att han just insatt dessa två personer i styrelsen för kreditkassan av 1922 såsom alldeles särskilt skickade experter, att undersöka värdet av en banks tillgångar och skulder. Herr statsrådet borde således enligt min mening vara der förste, som fäster det allra största avseende vid denna rapport. Jag blev därför mycket överraskad över att icke herr statsrådet, sedan han uppläst denna rapport, i sitt anförande angav sin uppfattning om och sin ställning till densamma. Han uttalade icke med ett ord någon som helst uppfattning om skrivelsen utan föredrog att iakttaga tystnadens vältalighet. Jag hoppas likväl, att herr statsrådet innan diskussionen i denna fråga här i kammaren i dag förklaras vara avslutad, godhetsfullt måtte meddela kammaren huru han uppfattar innehållet i denna uppseendeväckande rapport, och om han anser, att de i skrivelsen lämnade upplysningarna ej fört frågan i ett helt annat läge.

Jag har, herr talman, endast i allra största korthet velat fram-

föra de skäl, som föranleda mig att icke biträda vare sig Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets hemställan.

Herr *Starbäck* instämde häruti.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Herr **Jeppsson**: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna punkt för att uttala min anslutning till statsutskottets förslag med den ändring, som omförmäles i den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Det är ju så, vad själva sakfrågan angår, att denna bank på ett alldeles särskilt sätt berör såväl vissa delar av vårt folk, som och vissa provinser. Det förefaller då dem, som nu äro särskilt intresserade av den här saken — såväl insättare som låntagare i Lantmanabanken — märkvärdigt, om staten efter det den vid flera tillfällen förut givit sitt kraftiga stöd vid rekonstruktionen av vissa andra banker, nu, när denna bank behöver kraftigt stöd från statens sida, skulle vägra medverka vid ett ordnande av bankens affärer. Jag för min del anser, att har staten tidigare medverkat vid andra bankers rekonstruktion, bör ej staten nu i ifrågavarande fall undandra den bank, det nu gäller, sitt stöd. Från deras håll, som rikta sig mot Kungl. Maj:t och statsutskottets förslag, säger man, att konsekvenserna äro synnerligen vittgående. Jag har emellertid fäst mig särskilt vid vad en föregående ärad talade anförde, då han i sitt anförande riktade sig mot de här föreslagna åtgärderna. Han säger, bland annat, att det här icke kan bliva fråga om så oerhörda förluster för insättarna. Jag tager fasta på detta. Är ställningen sådan, att man under inga förhållanden behöver riskera så oerhört mycket av insättarnas medel, är tydligen bankens ställning ej så svag, att staten riskerar så oerhört mycket kapital, som man här vill låta påskina.

Jag skall inte, herr talman, längre upptaga tiden utan ber att få ansluta mig till det yrkande, som här framställts av herr Bengtsson i Norup.

Herr **Rydén**: Herr talman! Eftersom vi snart måste sluta den här debatten, skall jag endast inskränka mig till några få synpunkter för att söka klargöra huru jag kommit till den uppfattning, som jag har företrätt i utskottet.

Det är kanske få av kammarens ledamöter, som från början med större betänksamhet sett på den kungl. propositionen, än jag. När detta ärende remitterades till statsutskottet, var min föresats den, att så långt det var möjligt försöka gå till grunden med frågan genom att anskaffa alla de upplysningar, som det överhuvud taget var för ärendets bedömande nödvändigt och möjligt att erhålla. Det förslag, som först var uppe i utskottet, och som även jag i första ögonblicket hade sympati för, var förslaget om moratorium. Utskottet tillkallade emellertid en ekonomisk och en juridisk expert, den senare en medlem av högsta domstolen, som på detta område utfört det största vetenskapliga arbete, som vi äga. Sedan man på det sättet

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

fått belyst detta förslag ur såväl praktiskt ekonomiska som ock ur rent rättsliga synpunkter, var det till slut inte mer än en medlem av statsutskottet, som kvarstod på den linjen, att vi skulle gå in för ett moratorium. Jag skall inte vidlyftigt utveckla, vad som i utskottet anförts för och emot ett dylikt förslag. Rent praktiskt ställer det sig ju så, att ett moratorium, som icke kommer att omfatta mer än en bank, egentligen är alldeles för litet omfattande. Det skyddar visserligen banken i fråga. Men hur går det med dess kundkrets? Alla, som ha tillgodohavanden i banken men i sin ordning ha fordringsägare, bli ju strandsatta. Sträckte man ut moratoriet att omfatta de förra, så komme ju dessas borgenärer i svårighet o. s. v. Ett specialmoratorium av det här tilltänkta slaget komme att åstadkomma trassel för en massa människor. Ur rent praktisk synpunkt är det ej att rekommendera. Därtill resa sig ju tungt vägande rättsliga skäl mot en lagstiftning in casu, varpå jag emellertid ej här närmare skall gå in.

Statsutskottet inriktade sig på att klarlägga omfattningen av den krasch, som skulle uppstå, om man lät banken gå i konkurs. Jag erkänner, att de inhämtade upplysningarna ej kunde undgå att göra intryck på mig. 84,000 insättare och en fjärdedel av hela landets odlade jord beröras ju av denna bank och de företag, som varit anknutna till densamma. Det är siffror, som inte kunna lämna någon, vilket parti och vilken politisk uppfattning, man i övrigt företräder, oberörd. Det är klart, att det är ett kolossalt äventyr att på detta sätt släppa lös en krasch, som faktiskt kommer att beröra en oändlig mängd människor i detta land. En krasch, där man kan se början men icke slutet. Tiderna äro ej sådana, att man med öppna ögon sätter en konkurslavin i rörelse, och jag har därför ej kunnat undgå att komma till den övertygelsen, att staten måste på något sätt tråda hjälpende emellan.

När det gällde att i utskottet väga de olika utvägarna mot varandra, så skedde det med mycken stor omsorgsfullhet. Jag kan underrätta herr Röing, som nyss var uppe och höll ett anförande, att det lösligaste av alla förslag, och det som föll vid första skottlossningen, var hans eget och hans medmotionärs i första kammaren förslag, för vilket man dock sprungit omkring och agiterat under dessa dagar. Det visade sig nämligen, att, om man hade gått den vägen, det med all säkerhet skulle ha lett till verklig panik bland insättarna. De övriga vägar, som föreslagits, övervägdes jämväl synnerligen noga under den långa behandlingen inom utskottet. Jag kom därvid till den uppfattningen, att det sakligt bästa förslaget, alldeles oberoende av frågan om det skall inrättas en statsbank eller ej, det sakligt bästa och mest praktiska, säger jag, ifall man ville försöka att få till stånd en lugn och stilla avveckling av affären i den mån man nu överhuvud taget vill tänka sig att gå till avveckling, var Kungl. Maj:ts förslag. Kammarrens ärade ledamöter kunna ju förstå, att om det icke varit starka sakliga skäl, som talade för det förslag, som utskottet nu kommit till, hade det inte fått så stor majoritet i utskottet. Vid huvudvoteringen var det, om jag ej minns

fel, 18 röster för förslaget och 3 röster emot. Det var alltså en väldig majoritet i utskottet för anslutning till Kungl. Maj:ts linje.

Nu har man här i dag sökt göra ett väldigt nummer av den av de två storbankscheferna ingivna av finansministern upplästa skrivelser. Jag vill för min del förklara, att de sakliga upplysningar, som denna skrivelse innehåller, icke innebära någon överraskning för statsutskottet. Den risk, som i detta bankchefernas papper påvisas, är helt och fullt tagen i betraktande av utskottet. Vi visste, att den förutvarande undersökningen rört sig om de engagement, som överstege 100,000 kronor, och att bankens kapital kunde anses förlorat genom dessa. Vi visste jämväl, att därutöver även funnos ett antal riskabla engagement under 100,000 kronor. De av oss tillsporda sakkunniga taxerade denna risk — och därvid syntes de taga till en betydande riskmarginal — till högst 10 miljoner kronor. Om man tar i betraktande, att en betydande del av dessa mindre engagement gällde lantbrukare och övriga bankens mindre kunder, så syntes statens risk ej större än att den borde tagas. Då vi icke hade anledning antaga, att oriktiga uppgifter lämnats, och därtill fanns ju ingen anledning, då sådana personer som herr förste vice talmannen, bankdirektör Tamm och bankspektören voro de, som inkallats för att lämna uppgifter till statsutskottet, trodde vi oss således vara på den säkra sidan, om vi taxerade statens maximirisk till detta belopp. Denna summa anser jag, att staten kan riskera för att undvika en krasch med alla dess oförutsedda följder.

Jag måste emellertid säga, att de båda bankchefer, som av-givit nyssnämnda skrivelse, genom densamma komma i en något underlig dager. Dessa båda herrar hava tillsammans med förste vice talmannen och bankdirektör Tamm först gjort en värdering, som skulle gå till botten av Lantmannabankens portfölj. Dessa kommo då till det resultat, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, nämligen att bankens fonder kunde anses förbrukade. Detta yttrande står fast, så länge som det ännu är fråga om, att en likvidation skall äga rum. När sedermera Kungl. Maj:t och därefter statsutskottet förordar, att det skall bli en ny bank med mycket större möjlighet för en lugn avveckling, så komma dessa två personer — herr förste vice talmannen och herr Tamm äro ej med på det nya papperet — med en skildring, där riskerna för staten äro framställda större än vad man förut beräknat. Vad skall man sätta för värde på sådana uppgifter? Jag vill inte uttala, vad jag tänker om sådant.

Jag skall nu bara till slut säga några ord om den rättsliga undersökningen. Grunden för min uppfattning, att staten måste uppställa krav på rättslig undersökning, innan den här träder hjälpsamt emellan, är den, att om denna bank ginge i konkurs, såsom den skulle göra i dag eller i morgon, om ej staten inträdde till hjälp, så skulle ansvarsfrågan för styrelsens medlemmar enligt konkurslagen automatiskt komma upp. För att inte giva upphov till en hetsig debatt vill jag nu inte uttala mig, om grunder finnas för att resa ansvars-påstående eller ej. Nog av att i nämnda fall en undersökning och

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

granskning då skulle komma att inledas, och förefunnes anledning, så skulle ansvarsyrkande komma att framställas i ena eller andra riktningen. Rättsfrågan komme med andra ord att ha sin gilla gång. Det finnes så vitt jag förstår, ingen anledning att, när staten nu går in för att rädda insättare och småfolk i landet från ekonomiska svårigheter, därmed skall komma som en biprodukt, att dessa styrelsemedlemmar skola bliva fria från ekonomiskt och rättsligt ansvar. Jag kan inte finna annat än, att rättsmedvetandet kräver, att om vi nu gå in för att hjälpa insättarna och de oskyldiga, därmed bör följa att de skyldiga ej fritagas från eventuellt ansvar. Det skulle sannerligen icke göra ett gott intryck i landet, om en bankstyrelse skulle få hushålla huru den vill och då det ej längre går att hålla banken i gång, staten till slut får inträda och rädda icke blott insättare utan även den ansvariga styrelsen.

Herr talman, så kort jag har kunnat, har jag nu redogjort för de skäl, som föranlett mig att vara med om det beslut, som statsutskottets förslag innehåller; och jag ber nu att få yrka bifall till statsutskottets hemställan med den av herr Jönsson i Revinge föreslagna ändringen, som, det vill jag här meddela kammaren, biträdes av alla de statsutskottets ledamöter ifrån denna kammare, som förut godtagit Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall även be att få instämma i det yrkande beträffande motiveringen, som har framställts av herr Törnkvist i Karlskrona.

Herr **Lithander**: Herr talman! Den siste ärade talaren nämnde, att han inte vill vara med om att släppa lös en stor bankkrasch och skildrade, vilka följder detta skulle medföra för de härvidlag intresserade. Meningen är dock icke att släppa lös en bankkrasch i morgon, utan det skulle beviljas ett moratorium, för att man i lugn och ro skall kunna undersöka, hur man bör förfara med denna sak.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade, att ett moratorium icke kunde ha någon inverkan på bankens ställning till sina klienter. Det är i varje fall bättre att det i detta speciella fall införes moratorium som en nödfallsåtgärd än att staten engagerar sig i ett företag, när man icke undersökt konsekvenserna. Jag medger dock, att detta är en ledsam väg att gå och att man lätt råkar ut på hal is — den siste ärade talaren var inne på samma sak.

Jag vill fästa herr statsrådets uppmärksamhet på, att det borde finnas möjlighet att företaga en snabb granskning av dessa förhållanden — och med den arbetsförmåga och det intresse, som finnas i finansdepartementet, är jag säker på, att man kan nå dithän.

Herr finansministern bestred också, att det låg någon politik i hans strävanden att få fram en affärsbank, ty i så fall skulle han kommit tidigare med ett förslag härom, sade han. Jag tror visst, att han icke tänkt sig att komma med något projekt om affärsbank i år, men frestelsen blev honom för stark; tillfället kom och han grep det i flykten. Jag är säker på, att han gjorde det med glädje, men han har gått fram utan att pröva på förhand, vart det hela leder hän.

Herr statsrådet sade vidare, att propositionens verkningar något så när kunna bedömas och att de ekonomiska konsekvenserna vore begränsade till 15 miljoner kronor. Vi hörde emellertid herr Hamrin förklara, att det här gällde engagemang på upp till hundra miljoner kronor. Herr finansministern yttrade också, att han för sin del är övertygad om, att inga vidare konsekvenser för staten komma att inträda. Ja, jag tror att han är övertygad för egen del, men varför kan inte statsutskottet som sådant liksom riksdagens ledamöter få lov att övertyga sig om dessa förhållanden och komma till samma uppfattning som herr statsrådet? Det är inte nog med att herr statsrådet är övertygad, vi vilja också vara det, så mycket mer som det faktiskt rör sig om en beskattningsfråga. Det gäller ju här — den saken skola vi se i ögonen — om vi skola använda 15 miljoner kronor av skattemedel eller icke, och ett sådant förslag bör väl föregås av vanlig prövning.

Herr Jönsson i Revinge yttrade, att det icke är för intressenternas räkning, som staten skall riskera 15 miljoner kronor — ty risk kan det vara i alla fall. Jag kan inte neka till, att det ändå var en intressant bekännelse, att verkligen en risk är förenad med denna sak. Herr Jönsson har ju i statsutskottet varit med om, att pengarna skola tagas av lånemedel, och då skulle ju dessa icke kunna återbetalas, om risken inträffade. Jag undrar verkligen inte på, att herr finansministern i viss mån kom av sig och inhiberade, vad han tänkte säga, när han fick bankmännens skrivelse i sin hand, ty denna utgjorde väl ett ytterligare bevis på ohållbarheten i den kungl. propositionen. Det må vara hur det vill med den värdering, som det här är fråga om, men ha ansvariga bankmän kommit till ett sådant resultat som skrivelsen anger, är det uppenbart, att frågan inte är tillräckligt undersökt för att vi i dag skola våga fatta ett beslut.

Jag kan, herr förste vice talman, icke komma till något annat yrkande än det som jag först framställde, nämligen om återremiss av detta ärende till statsutskottet, för att saken där må prövas på nytt. Under tiden kunna vi ge ett moratorium.

Herr Edén: Herr talman! Jag skall be att för min del, i viss motsats till den senaste talaren, få säga, att efter herr finansministerns bestämda förklaring har jag inte det minsta tvivel om, att hans avsikt icke varit att på något sätt insmuggla en statens affärsbank under den här föreslagna formen, så mycket mindre som ett sådant medel för sådant syfte skulle varit mer än lovligt orimligt. Jag behöver väl knappast tillägga, att jag också är fullt övertygad om, att herr finansministern både bedrivit denna sak så skyndsamt, som det överhuvud taget varit möjligt och även ägnat densamma ett rent sakligt intresse. Men fastän jag sålunda utgår från en sådan uppfattning om finansministerns goda avsikter, kan detta emellertid icke hindra, att jag måste göra mig den frågan, huruvida dessa avsikter blivit på det lyckligaste sättet lösta genom den proposition, som nu föreligger.

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

Vad är det som det här gäller? Syftet är uppenbarligen, att staten skall träda in för att på något sätt lätta avvecklingen — herr finansministern använde själv flera gånger det ordet — av en bank, som är kommen på fullständigt obestånd. Jag lämnar alldeles därhän, hur detta skett — jag skall icke uppehålla mig vid de mer än bedrövliga interiörer, som börja komma fram därom. Jag håller mig till själva faktum: det gäller att på något sätt hjälpa, så att den gamla banken kan likvidera med minsta möjliga förlust, så att dess insättare utsätts för den minsta möjliga risk eller förlust, så att dess gäldenärer bli så litet hårt pressade som möjligt och i följd därav också de företag, som äro förbundna med banken, beredas minsta möjliga svårigheter. Detta är syftet, och därom kunna vi väl alla vara ense. Jag kan också vara med om, att man för detta syfte går en annan väg än man hittills gått i motsvarande fall — ty det är en helt annan väg, som nu är i fråga än den som använts, när kreditkassan stött tidigare rekonstruktioner av banker. Men vad jag däremot måste fråga mig är detta: har den läggning, som finansministern nu givit propositionen, berett staten och särskilt i dag riksdagen tillfälle att, så som det dock borde varit möjligt och önskvärt, överskåda den *risk*, som staten ikläder sig?

Om det hade varit tal om att släppa till ett visst belopp såsom garanti för en ren likvidation — vare sig detta belopp hade upptagits till de 15 miljoner kronor, som äro nämnda i propositionen, eller, säg gärna, till 20 miljoner kronor, som det i realiteten innebär, eftersom kreditkassan skall belåna aktier till ett värde av 5 miljoner kronor — så nödgas jag för min del ha den meningen, att detta skulle varit att föredraga framför den utväg, som nu blivit vald. Finansministern har nämligen i stället föreslagit, att man skall bilda en ny bank, där staten går in som huvudaktieägare med 15 miljoner kronor. Han har också angivit skälen härför. Han har menat, att när staten i alla fall skall riskera en så stor summa, bör staten också ha någon säkerhet för densamma eller någon utsikt att få den tillbaka i fortsättningen, och den säkerheten eller utsikten skulle ligga i aktierna. Ja, om det bara vore så, att herr finansministern kunde här inför kammaren förklara, att det verkligen ligger någon »säkerhet» eller någon utsikt till återvinning i dessa aktier för 15 miljoner kronor, då kunde jag vara med om ett sådant resonemang. Men jag måste verkligen sätta i fråga, om en sådan uppfattning numera kan hävdas. Här har dock finansministern på förmiddagen läst upp ett dokument, underskrivet av två av Sveriges mest framstående bankmän, i vilket det uttryckligen förklaras, i rak motsats till vad finansministern gått in för, att någon rekonstruktion *icke* är lämplig, och där det också förklaras, att bankens likviditet är så dålig, att den inte kan bli tillfredsställande ens genom ett tillskott av 15—20 miljoner kronor. Dessa herrar uttala sålunda uttryckligen den meningen, att inte ens ett tillskott av friska pengar, motsvarande just det belopp, som det nu är meningen att staten skall släppa till, räcker för att göra banken likvid. Att sedan detta statens tillskott är avsett att lämnas till en ny bank, som övertager den gamla bankens affärer,

utgör naturligtvis icke någon skillnad. Granskningsmännen ha också dragit den konklusionen, att de inte kunna tillstyrka någon annan lösning än bankens likvidation.

Därför återkommer jag till min fråga: kan man verkligen under sådana förhållanden vilja ge sig in i en sådan affär som denna, genom vilken staten icke blott satsar $15 + 5 = 20$ miljoner kronor — jag säger än en gång: det må vara hänt — utan genom vilken också — och detta är för mig det allvarsammaste — staten träder in i det verkliga ansvaret för hela det nya företaget. Det är ju nämligen staten, som blir huvudaktieägare genom sina 15 miljoner kronor, det är staten, som genom denna stora aktiepost måste komma att helt och hållet behärska banken, och det är följaktligen staten, som också kommer att få bära ansvaret för vad som sker vid avvecklingen av den gamla bankens affärer. Jag förstår inte, hur staten skall kunna slippa ifrån ett sådant ansvar genom att bara hänvisa till de 15 miljoner kronor, som redan äro satsade. Hade man lämnat dessa penningar i tillskott till ett *likvidationsföretag* och sagt: detta står till förfogande och därmed punkt, då hade saken varit klar. Men om staten nu går in som huvudaktieägare i ett *nytt* företag, då ikläder den sig därmed ansvaret för detta företag och för att hålla det vid liv. Jag kan inte förstå, hur man skall kunna slippa undan ett dylikt ansvar. Med andra ord: jag nödgas säga, att jag fått den uppfattningen, att denna väg leder staten in i en ansvarighet, vars omfattning det är oss rent omöjligt att överskåda. Jag skall inte inlåta mig på några spekulationer om vilka beräkningar om bankens tillgångar och skulder, som äro de riktiga eller oriktiga. Jag bara nöjer mig med att konstatera, att här har gjorts sådana beräkningar, som visa, att det åtminstone finns mycket stora risker. Det är naturligtvis onödigt att brodera ut dem, så att man ökar paniken, om den nu kan ökas, men att riskerna äro betydande och kunna bli det än mera, är uppenbart.

Skillnaden, mina herrar, mellan den utväg, som jag har tänkt mig, och den som regeringen tänkt sig, är den, att den förra skulle begränsa statens insats och ansvar en gång för alla och att därav skulle följa, att i den mån icke statens tillskott eller ansvarssumma kunde räcka, så skulle det inte kunna hjälpas, utan då hade bankens delägare eller rättare sagt dess insättare fått taga en viss procent av förlusten, om en sådan uppkommit. Jag vill hoppas, att i så fall förlustprocenten blivit relativt ringa, men att en sådan kunnat ifrågakomma, det synes vara påtagligt, och det hade man fått finna sig i. Med den väg man nu slagit in på, tager man däremot över den gamla bankens affärer i den nya banken; dessa skola drivas såsom i en vanlig bankrörelse. Här kunna då komma närmare upplysningar om förhållanden, varom vi nu icke ha någon aning. Här kan ett engagemang draga med sig ett annat eller flera, och staten kan på detta sätt, för att använda ett vulgärt uttryck bli insyltad i allt detta, helt annorlunda än om den andra utvägen blivit vald.

Vad hjälper det under sådana förhållanden att herr finansministern — naturligtvis i den uppriktigaste mening — sagt, att han an-

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

ser risken med sin utväg vara mindre, därför att staten därmed har en utsikt att få igen pengarna? Jag måste dock säga, att för mig synes den risken vara utomordentligt stor, att man skall få besanna den gamla bittra erfarenheten om hur det är att i framtiden kasta goda pengar efter de dåliga, som vi kasta i dag. Jag kunde också påminna om ett annat gott varningsord. Man säger, att vi skola satsa dessa 15 miljoner kronor, och därmed får det stanna. Jag ber att få citera en varning, som någon gång gavs mot att ge sig in i en uppgörelse i förlitande på att man, om så behövdes, sedan skulle kunna draga sig därur: »Så ha alla rättor tänkt, när de gått i rättfällan.»

Med vad jag nu yttrat har jag velat framhålla, att det efter min mening vore mycket beklagligt, om icke någon annan utväg skulle finnas att ge den hjälp, som jag är fullt beredd att ge, än den som ligger i regeringspropositionen. Skall emellertid en sådan annan utväg kunna åstadkommas, behöves det tid att penetrera läget bättre än nu skett. Det är för detta syfte, som yrkandet om moratorium kommit fram. Jag ser mycket väl olägenheterna av en särskild lag om moratorium. Jag har ingen som helst benägenhet för den i och för sig. Men jag får säga, att av två onda ting väljer jag det mindre onda. Och för mig synes det vara mindre riskabelt att antaga ett moratorium och därmed bereda sig tillfälle att få undersöka saken på nytt samt sedan söka erhålla ett förslag, som verkligen klarlägger situationen i botten, än att nu i blindo gå på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

I denna stund pågår, som jag ser av ljusen här bakom mig, votering i första kammaren. Skulle i första kammaren beslut fattas om återremiss av statsutskottets betänkande, förmodar jag, att alla, som överhuvud taget vilja göra någonting, skola finna, att, det måste ges ett moratorium, för att man skall få tid på sig att enas om ett positivt förslag. Under denna förutsättning, herr talman, skall jag som första alternativ be att få instämma i yrkandet om återremiss, för att sedan, när vi komma till lagutskottets betänkande, eventuellt yrka godkännande av moratoriet. Skulle däremot första kammaren icke bifalla detta yrkande om moratorium, då är jag så angelägen, att någonting verkligen blir gjort, att jag i alla fall icke vill yrka rent avslag utan måste gå på den positiva linje, som synes mig giva de största garantierna. Och jag kan för min del inte finna annat än att den linjen är den, som innehålles i reservationen av herrar Nilsson i Gränebo, Strutz, Nilsson i Bonarp, Bengtsson i Norup och Olsson i Blädinge. Jag har visserligen sett ett annat under debatten tillkommet yrkande av herr Jönsson i Revinge. Men såvitt man vid ett hastigt ögonkast kan döma, synes det mig erbjuda vissa olägenheter och vissa mindre garantier i förhållande till nämnda reservation. Herr Jönssons yrkande går ut på, att det skall insättas i motiveringen, att oktroj för den nya banken bör begränsas till en tid av sex år utöver den del av innevarande år, varunder banken kan vara i verksamhet. Jag måste däremot säga, att detta med den begränsade tiden för oktrojen egentligen synes mig innebära mycket

liten garanti, ty det är klart, att oktrojen kan förlängas, om man så vill. Därför har förslagsställaren också skjutit in: »Före oktrojtidens utgång bör riksdagen beredas tillfälle att taga ställning till frågan om bankens fortsatta bestånd.» Ja, detta är gott och väl, men för mig skulle det vara vida viktigare — det skulle vara ytterligt angeläget — att det i riksdagens beslut uttryckligen säges, att den nya bankens verksamhet *skall* gå ut på att avveckla den gamla banken och att, så snart detta skett, åtgärder *skola* vidtagas för att statens delägarskap i bankbolaget må upphöra. Detta sistnämnda är utsagt i herr Nilssons i Gränebo reservation men icke i yrkandet av herr Jönsson i Revinge. Under sådana förhållanden kan jag inte finna annat, än att för dem, som vilja giva hjälp men som äro fullt på det klara med att de vilja förebygga, så långt det nu kan vara möjligt, den faran, att staten år för år engagerar sig allt djupare i dessa bankaffärer och som äro av den uppfattningen, att banken, om den nu i framtiden skall fortsätta, *måste* övergå till att bli en rent privat bank — för dem, säger jag, måste det vara bättre att gå på herr Nilssons i Gränebo reservation.

Innan jag slutar, herr talman, skall jag be att få göra en vördsam hemställan till herr finansministern. Jag har nyss sagt, att jag fullkomligt respekterar och tror på den förklaring, som han givit, att det inte är hans mening att här åstadkomma en statens affärsbank. Jag har också tagit fasta på, att han uttryckligen använde i sitt anförande ord om den gamla bankens »avveckling». Jag vore honom nu synnerligen tacksam, om han vore i tillfälle att svara på den frågan, huruvida efter hans mening den nya banken, om den kommer till stånd, skall ha till huvuduppgift, till sin egentliga uppgift att avveckla, likvidera den gamla banken, och huruvida det också är hans mening, att så snart detta skett, det skall träffas anstalter för att söka avlösa statens andel i affärerna. Skulle denna försäkran ges, kunde den alltid bidra något att skingra oron hos dem, som visst icke äro emot att här träda hjälpende emellan, men som vilja göra det med åtminstone någon förhoppning om att vi icke genom det steg, som i dag tages, bli ledda in på en bana, vars konsekvenser vi icke kunna överskåda.

Jag yrkar sålunda, herr förste vice talman, i första rummet bifall till yrkandet om återremiss, men skall, ifall detta yrkande icke kommer att av första kammaran antagas, rösta för herr Nilssons i Gränebo reservation.

Med herr Edén förenade sig herr *Bäckström*.

Herr **Lindman**: Herr förste vice talman! Första gången jag fick att göra med denna fråga var vid det sammanträde i statsrådsrummen här i riksdagshuset, om vilket herr finansministern talade. Jag fick då den uppfattningen redan från början, att det var angeläget, att man vidtog åtgärder på ett eller annat sätt för att hindra den katastrof, som efter min mening kunde bli en följd av bankens alltför hastiga likvidation. Jag ansåg det sålunda av största vikt,

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

att ett lugnt förfaringssätt vid avvecklingen kunde komma till stånd. Åt dessa tankar gav jag också uttryck vid nämnda tillfälle.

Vad jag ville vinna genom ifrågasvarande åtgärder var naturligen att söka hindra en katastrof på vårt näringslivs område och framför allt att rädda insättarna i banken, de övriga intresserade, vilka ju, som vi veta, äro riksförbundet och vidare några industriella företag och så naturligtvis en hel del annat folk. Det är klart, att det för oss ledamöter här i kammaren, som icke haft tillfälle att kunna undersöka alla de olika engagemang, som det är fråga om, icke finns någon möjlighet att här yttra sig om bankens ställning i annan mån än man fått upplysningar därom genom förefintliga handlingar eller genom de uttalanden, som kommit från finansministern. Det kan heller inte vara annorlunda, ty det är givet, att vi inte här kunna sitta och granska de olika engagemangen. Vad man har att rätta sig efter är i första hand den kungl. propositionen, och enligt denna liksom enligt vad finansministern i dag uttalat skulle ställningen vara sådan, att man kunde utgå ifrån, att något skulle finnas kvar av bankens fonder, nämligen 1,7 miljoner kronor, efter vad jag tror han sade. Jag finner denna hans uppfattning om bankens ställning i hög grad bestyrkt av ett uttalande, som göres i propositionen, där det ifrågasättes, huruvida de gamla aktieägarna inte skulle kunna på grund av sitt nuvarande aktieinnehav berättigas att utan kontant insats erhålla en mindre del aktier i den nya banken, vilken möjlighet där är ställd i beroende av den slutliga omvärderingen av bankens portfölj. Herr finansministern har i varje fall tänkt sig möjligheten av att de förutvarande aktieägarna skulle kunna erhålla något nya aktier utan kontant inbetalning. Vidare har man att beakta ett uttalande från kreditkassan därom, att vid en hastig likvidation av banken en förlust skulle uppkomma, utöver fonderna, av 10—15 miljoner kronor, »nära 15 miljoner kronor», såsom finansministern nyss yttrade.

Ja, detta är, vad man närmast har att hålla sig till. Därutöver kommer nu yttrandet i den skrivelse, som upplästes av herr finansministern och som härrör från tvenne bankdirektörer, båda, såsom jag tror, sittande i styrelsen i Kreditkassan. Jag erkänner, att man inför detta uttalande kan bli mera betänksam. Det förekommer nämligen en passus i deras skrivelse, som går ut på, att likviditeten i banken inte skulle bli tillräckligt förbättrad även med en insats av 20 miljoner kronor. Nu är emellertid likviditeten en sak, som inte direkt har med bankens soliditet i övrigt att göra. Jag måste dessutom känna mig berättigad att utgå ifrån, att herr finansministern anser, att tillförandet av dessa 20 miljoner kronor verkligen kommer att trygga likviditeten, så att penningarna icke ögonblickligen försvinna genom uttag. Nämnda skrivelse synes med andra ord icke ha rubbat herr finansministerns uppfattning om dessa saker — åtminstone kom detta icke till uttryck i hans uttalande — och jag har då detta faktum att hålla mig till.

Jag menar alltså, att man bör kunna få räkna på, att herr finansministern har klart för sig, dels att de förluster, som kunna

uppstå, icke äro större än som framgår av propositionen och hans uttalanden. I varje fall att någon större förlust ej kan vara att befara — och jag erkänner, att även jag är beredd att i detta syfte vara med om, att någon förlust kan göras — dels vidare, att de som äro engagerade i denna sak, riksförbundet bland andra, verkligen bli hulpna genom de åtgärder, som här äro ifrågasatta, dels slutligen att tillskottet är tillräckligt, så att likviditeten icke löper fara.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildad bank-
aktiebolag.*

(Forts.)

Nu är det, herr förste vice talman, uppenbart, att varje tanke på inrättandet av en statsbank icke är tilltalande för mig med den åskådning jag har. Jag behöver givetvis icke utveckla denna ståndpunkt; det skulle taga bort en dyrbar tid och tjänar ingenting till — och vi hoppas ju bli färdiga till klockan 4. Finansministern har emellertid, såvitt jag förstår, i sitt anförande givit ett otvetydigt uttryck åt att han icke har några avsikter i den riktningen. Jag räknar då också på att det inte heller är hans kollegers i regeringen mening, alltså icke ministärens mening, att denna sak skall föranleda bildandet av en statsbank. Herr statsrådet sade, att hade man tänkt sig bilda en statsbank, hade man naturligen icke begagnat detta tillfälle för att skapa en sådan, och han underströk, att förslaget tillkommit därför att nöd var å färde och därför att man verkligen behövde tillgripa kraftiga åtgärder. I propositionen har vidare angivits, att man sökt att genom medverkan av andra privatbanker och enskilda personer åstadkomma en hållbar rekonstruktion på annan bas, men att detta icke lyckats utan befunnits utslutet. Då alltså den vägen icke är framkomlig, återstår för mig intet annat än att undersöka vilken möjlighet det finns att på annat sätt åstadkomma hjälp, ty, mina herrar, jag vill åstadkomma hjälp, därför att jag, som jag nyss sade, anser att det skulle vara beklagligt för vårt näringsliv, om något stöd härvidlag icke lämnades. Under sådana omständigheter är den enda möjligheten den, herr förste vice talman, att staten tillskjuter pengar, och i den riktningen gå nu också de två förslag, som föreligga, ett som föreslår förlagsbevis och ett, den kungl. propositionen, som föreslår teckning på aktier. Jag skulle då vilja, herr förste vice talman, förklara, att jag under föreliggande omständigheter och när nu nyss meddelats mig att första kammaren med 77 röster mot 58 bifallit utskottets förslag, är beredd att ge min röst för det kungl. förslaget och på detta sätt skaffa banken den hjälp, som är erforderlig, för att någon likvidation icke skall behöva ifrågakomma.

Beträffande de yrkanden ifråga om motiveringen, som förekommit, vill jag instämma med den föregående ärade talaren, herr Edén, i hans subsidiära yrkande om bifall till den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna reservationen, vars syfte är att fastslå, att så snart den äldre bankens verksamhet avvecklats, åtgärder skola vidtagas för att statens delägarskap i bankbolaget må upphöra, varvid företrädesrätt må tillerkännas bankens förutvarande aktieägare att förvärva statens aktier.

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

Jag ber sålunda, herr talman, att få instämma med dem, som yrka bifall till denna reservation.

I detta yttrande instämde herrar *Persson* i Fritorp, *Nilsson* i Antnäs och *Gustafsson* i Örebro.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Thorsson**: Herr talman! Herr Edén har under sitt yttrande dels direkt ställt ett par frågor till mig, dels vidare under sakbehandlingen gjort vissa jämförelser mellan möjligheten att lämna en garanti å ena sidan och att ingå som aktieägare på sätt Kungl. Maj:t har ifrågasatt å andra sidan, vilket allt föranleder mig att säga några ord.

Jag har redan i mitt förra yttrande utvecklat min ståndpunkt till den senare sidan av saken. När staten tecknar den avsedda garantien, utgår jag ifrån, att utgiften är given och klar, och jag menar då, att statsverket med mindre risk kan teckna sig som aktieägare för att eventuellt få igen förlusten, utan att det därför är min avsikt, att staten skulle bilda en statsbank i detta ords egentliga mening.

Man vill nu, att jag redan här skall göra ett uttalande, att så snart avvecklingen skett, staten utan vidare skall säga ungefär som så: nu ha vi icke mer med denna sak att göra, nu ha vi dragit upp kärnan ur dyn, nu få ni sköta den själva, även om ni köra den i dyn en gång till. Jag är dock inte så rädd för statens släktskap med dylika affärer, att jag redan på detta stadium vill uttala, att så snart saken är ordnad staten icke längre skall ha något inflytande. Om en avveckling av denna historia skall gå till på det sätt, som man på vissa håll förutsätter, bör man icke dölja, att det i så fall rör sig om en likvidation. I samma ögonblick måste det emellertid bli betydligt svårare för det nya penninginstitutet att draga sig fram än eljest skulle vara fallet, ty även om staten står som garant, skulle då ingen människa sätta in pengar utan alla skulle vilja plocka ut. Vi åsyfta egentligen inte att till de yttersta konsekvenserna rädda banken, utan vi gå in i detta företag för att stödja de företagare och andra, som uppgivits vara beroende av bankens rörelse. Därför är det icke så enkelt att ge det svaret, att situationen om fem år skall vara sådan, att statsverket icke har något som helst att göra med denna bank.

I detta sammanhang vill jag också fästa uppmärksamheten på ett ändringsyrkande beträffande motiveringen, vilket går ut på, att banken skulle få oktroj under sex år. Genom detta beslut vill man bryta udden av motvilja, som skulle kunna uppstå mot att anförtro banken några medel. Jag vill då i anslutning härtill oförbehållsamt erkänna, att *möjligheten för banken att existera måste byggas på förtroendet hos allmänheten* — den kan inte bara ge ut pengar utan den måste också taga emot sådana. Under dessa omständigheter kräves det, att vi inte bara i dag fatta ett beslut om att för statsmakternas räkning ikläda oss vissa skyldigheter mot banken, utan alla goda krafter måste verkligen anspännas för att detta nya pen-

ninginstitut skall förvärva det anseende och det förtroende, som denna institution måste ha för att överhuvud taget bli någonting annat än en inrättning, som förstör de penningar vi satt in. Därför ligger det kanske stor vikt uppå, att sedan detta beslut fattats, vi alla förena oss om att med god samfällid vilja göra det bästa möjliga.

På mig personligen vilar det naturligtvis ett mycket hårdare tryck än förut, sedan jag mottagit denna skrivelse från bankdirektörerna — det förstå väl herrarna litet var. Den är underskriven av två skickliga och kunniga fackmän, och det är givet, att vad som där säges, måste ha en viss betydelse, ja, en avgörande betydelse i det fall, att paniken icke upphör efter riksdagens beslut. Skulle paniken fortsätta finns det ingen möjlighet att reda upp denna sak, men då kommer detta icke bara att gå ut över insättarnas intressen utan även över intressena hos en del andra.

Jag menar därför, att för alla dem, som i sin ekonomiska verksamhet, i utöandet av sin rörelse, äro beroende av en lugn fortsättning av bankens verksamhet, är det av intresse, att så sker. Ty de skulle komma att sitta förfärligt hårt, om man skulle fortfara att övertyga människorna om att vad som här är i fråga är till den grad dåligt, att det finnes ingen möjlighet att rätta till det.

För att lägga grunden till ett tillrättaliggande fortsätter kreditkassan den undersökning, som jag förut omnämmt. Det är tre herrar, en bankdirektör, en jordbrukare samtidigt kunnig på föreningsangelägenheter och slutligen en riksbankstjänsteman, som äro i färd med att undersöka en av centralföreningarnas affärsställning, och den undersökningen skall fortsättas över hela landet.

En av de största tillgångarna för den nya ordningen utöver de 20 miljoner kronor, som skulle tillsättas här, är, att alla försöka befrita sig om att man inte ytterligare uppodlar panikstämningen. Det finnes i detta penninginstitut avsevärda belopp redan av allmänna medel, omkring 20 miljoner kronor, jag kan icke föreställa mig, att dessa institutioner ha någon särskild anledning att omedelbart gå och plocka ut dessa medel, när staten börjat intressera sig för företaget.

Jag kan således icke för min del ge den utav landshövding Edén begärda förbindelsen, att den nära samhörigheten mellan denna bank och statsverket skall upphöra efter fem eller sex år, eller att den nära samhörigheten mellan jordbrukarna och banken skall upphöra; det får händelsernas gång utvisa. Jag kan endast ge den förbindelsen, att jag icke på något som helst sätt tänker mig, att detta institut skulle vara ett statens affärsdrivande penninginstitut. Den omständigheten i och för sig, att staten är förlagsgivare med kapital till den ena eller andra näringen, är icke av beskaffenhet att verka avskräckande. Jag kan endast uttala den tanken, att skulle de enskilda bankerna byta om uppfattning samt vilja vara med och intressera sig och teckna aktier i den nya banken, så ligger det ju så till, att här är 15 miljoner kronor teckningsrätt för statsverket och 15 miljoner kronor teckningsrätt för *enskilda*, varav ett belopp av 5 miljoner kronor är tänkt garanterat av kreditkassan.

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)

Skulle de enskilda penninginstituterna känna behov av att träda till och konsolidera företaget ännu mera genom att teckna några miljoner kronor, så skall jag icke hindra det; jag skall bara se till, att statens intressen i föreliggande fall bevakas.

Herr **Edén**: Herr talman! Det är efter första kammarens beslut knappast behöfligt, att jag återtager mitt återremissyrkande. Jag gör det i alla fall.

Jag har begärt ordet dels för att tacka finansministern för att han haft vänligheten gå in på ett nytt resonemang angående de frågor jag framställde, dels för att till min stora ledsnad uttala, att det svar, som han givit mig, varken synes mig ge verkliga skäl för att underkänna de starka farhågor, vilka väckts av bland annat bankmännens här upplästa uttalande, eller bereda den säkerhet, som man torde kunna begära i det avseendet, att då staten verkligen går in i detta företag, detta uteslutande sker för att underlätta dess avveckling på det mest ekonomiska sätt. Vid sådant förhållande har jag så mycket större skäl att för min del, till den kraft och verkan det hava kan, vidhålla mitt yrkande om bifall till herr Nilssons i Gränebo reservation rörande motiveringen. Skulle detta inte bifallas, vill jag åtminstone ha till kammarens protokoll antecknat ett uttryck för de stora bekymmer, som måste framkallas av ett beslut med så ytterst lösa konturer och så oklara framtidslinjer, som det vi nu stå i beredskap att fatta. Och jag fritager mig från svaret att bidra till ett sådant beslut.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Norup, *Pettersson* i Södertälje, *Hamrin* och *Lundén*.

Herr **Lithander**: Herr talman! Efter första kammarens beslut i denna fråga skall jag be att få återtaga mitt yrkande om återremiss, vilken ju nu är meningslös, och jag ber, under förhandenvarande förhållanden och med hänsyn till bristen på utredning i detta ärende, att få yrka avslag.

Herr **Rydén**: Herr talman! Första kammaren har strukit den del av motiveringen, som handlar om den rättsliga undersökningen i detta sammanhang. En motion är väckt här i andra kammaren att anställande av en rättslig undersökning göres till villkor för bifall till propositionen, och det är klart att ett sådant yrkande nu rätteligen bort framställas, om vi haft tid att stanna för att göra den sammanjämkning, som fordras vid bifall till ett sådant yrkande. Jag skulle vilja hemställa till herr finansministern att för kammaren tillkännagiva, huruvida han icke finner anledning att trots första kammarens beslut tillmötesgå herr Törnkvists i Karlskrona under överläggningen gjorda yrkande och låta verkställa denna rättsliga undersökning inom den ram, som svensk lag möjliggör.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Thorsson**: Herr talman! Vår lag är i detta fall synnerligen begränsad. Jag kan endast svara, att jag för någon dag sedan hade ett samtal med ett par ledande män inom kreditkassan och att de enades om, att för den händelse riksdagen skulle bifalla den föreliggande propositionen, det borde tillsättas ett par både ur juridisk och ur andra synpunkter tillräckligt förfarna och skickliga män för att gå igenom den gamla bankens handlingar. Det faller av sig självt, att om dessa personer efter sitt undersökningsarbete skulle komma till det resultatet, att några kriminella anordningar förekommit, så måste konsekvenserna därav falla som en mogen frukt från trädet. Vare sig riksdagen kommer att besluta någonting i dessa fall eller inte, har jag därför ansett mig förpliktad att påkalla en ingående undersökning genom sakkunnigt folk. Denna kan ur många synpunkter bli till fördel även för de personer, som haft hand om detta företags affärer. Ty det är ju alltid så, att när en sak gått på tok, så äro alla duktiga och kunniga efteråt, men så länge ingen människa har någon aning om, att det går galet, äro alla lugna och stilla och trevliga och beskedliga. Det kan sålunda vara anledning att bringa rättvisa åt de personer, på vilkas initiativ vissa beslut här ha tillkommit, om nämligen saken ligger rätt och klart till, men det bör också bli rättvisa för den händelse de misskött sig. Undersökningen måste då inskränka sig till en granskning, huruvida det hela sköts affärsmissigt och förståndigt, och den bör vara av det slag som förekommer och är nödvändig, när en större eller mindre affär byter ägare. Jag skall sålunda medverka till, att en sakkunnig undersökning kommer till stånd — mer kan jag inte utfästa mig till.

*Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.
(Forts.)*

Herr **Björkman**: Herr talman! Då jag förut instämt i herr Lithanders återremissyrkande och han numera avstått därifrån, ber jag få antecknat till kammarens protokoll, att jag biträder avslagsyrkandet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde först propositioner beträffande mom. a) av utskottets hemställan, nämligen på: 1:o) bifall till utskottets hemställan i detta moment, 2:o) avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts föreliggande proposition samt 3:o) bifall till den av herr Norman i ämnet väckta motionen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr andre vice talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Ang.
tecknande av
aktier i ett för
övertagande
av Svenska
lantmännens
banks rörelse
bildat bank-
aktiebolag.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Omröstningen utföll med 157 ja mot 41 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vid härpå av herr andre vice talmannen given proposition i fråga om mom. b) och c) biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

Vidare gav herr andre vice talmannen propositioner i avseende å 'det yrkande beträffande motiveringen till utskottets hemställan, som under överläggningen framstälts av herr Jönsson i Revinge, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och biföll kammaren därvid herr Jönssöns i Revinge yrkande.

Härefter framställde herr andre vice talmannen vidkommande det förslag i fråga om motiveringen, som innefattades i den av herr C. Petrus V. Nilsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, propositioner dels på bifall till nämnda förslag, dels ock på avslag därå; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den av herr C. Petrus V. Nilsson m. fl. beträffande motiveringen till statsutskottets hemställan i utlåtandet nr 35 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda reservation.

Voteringen utvisade 75 ja, men 114 nej, vadan kammaren avslagit den av herr C. Petrus V. Nilsson m. fl. beträffande motiveringen avgivna reservationen.

Slutligen blev efter av herr andre vice talmannen givna propositioner rörande det av herr Törnkvist i Karlskrona angående motiveringen gjorda yrkandet berörda yrkande av kammaren bifallet.

§ 8.

Herr statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 177, angående överflyttande av en amanuens vid den pædiatriska polikliniken å allmänna barnhuset i Stockholm till den pædiatriska polikliniken å kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn därstädes;

nr 195, angående vissa tillbyggnadsarbeten å allmänna barnbördshuset i Stockholm;

nr 202, angående lönefyllnad åt en teologie professor vid universitetet i Uppsala;

nr 203, angående anvisande av medel till tekniska högskolans byggnadskommitté för täckande av ett på grund av skiljedom utgivet belopp;

nr 204, angående bidrag till dövtummlärarnas pensionsanstalt;

nr 209, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 215, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1923—1924 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 217, angående på Sverige ankommande årsavgifter till den internationella unionen för geodesi och geofysik;

nr 221, angående tillfällig pensionsreglering för efterlevande till delägare i lärarnas vid elementarläroverken gamla och nya änke- och pupillkassor m. m.;

nr 199, med förslag till förordning om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;

nr 216, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 213, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 214, angående pensionsförbättring till verkmästaren E. F. Jonsson och mestaren O. A. Johansson;

nr 218, angående pension å allmänna indragningsstaten åt efterlevande till vissa i försvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 219, angående pensionsförbättring åt löjtnanten A. S. Edström;

nr 220, angående ersättning åt furiren N. L. Strömblads änka och minderåriga barn;

nr 222, angående förhöjd livränta åt daglönaren A. S. Malmberg;

nr 223, angående pensionsförbättring åt flaggkvartermannen A. G. Sjöqvist;

nr 224, angående pension å allmänna indragningsstaten till f. d. fästningsbyggnadsarbetaren O. Bergman; och

nr 225, angående utbyte av mark, tillhörande Älvsborgs regementes övningsfält.

Samtliga dessa motioner bordlades på begäran.

§ 9.

Vid härfå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner rörande antagande av lag

om anstånd för aktiebolaget Svenska lantmännens bank med betalning av gäld blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Interpellation. Ordet lämpades nu på begäran till

Herr **Bengtsson** i Kullen, som anförde: Herr talman, mina herrar! Frågan om inrättandet av ett svenskt statslotteri i syfte att motverka spelet å utländska lotterier har alltsedan 1888 på grund av väckta motioner åtskilliga gånger varit föremål för riksdagens prövning, därvid kamrarna med för varje gång allt större majoritet uttalat sig för ett sådant lotteri.

Först år 1916 har riksdagen beslutat tillstyrka dessa motioner. I följd av beslutet har riksdagen avlåtit skrivelse till konungen med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande inrättande av ett statsobligationslotteri eller någon annan form av ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri.

Sedan det blivit känt, att nämnda skrivelse icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, tillät jag mig vid 1920 års riksdag i framställd interpellation begära upplysning om anledningen till att den av riksdagen begärda utredningen ej företagits.

Vid svar å interpellationen har statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalat, att den knappa majoritet, varmed riksdagens beslut fattats, icke ansetts innebära tillförlitlig trygghet för att en utredning i frågan motsvarade riksdagens önskan.

Sedermera har vid samma riksdag beslutats en skrivelse till konungen, vari riksdagen ånyo anhållit, att Kungl. Maj:t måtte igångsätta en utredning i ämnet samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Enligt den redogörelse, som i justitieombudsmannens ämbetsberättelse lämnas över behandlingen av riksdagens skrivelser, har sistnämnda riksdagsskrivelse från finansdepartementet överlämnats till handelsdepartementet samt sedermera i 1921 och 1922 års berättelser antecknats vara beroende på utredning av särskilt tillkallad sakkunnig.

I justitieombudsmannens berättelse till innevarande riksdag meddelas angående ifrågavarande riksdagsskrivelser vidare öden följande upplysning. »Sedan viss förberedande utredning i ämnet blivit verkställd av särskild tillkallad sakkunnig, är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning.»

Sistnämnda uppgift syftar tydligen på den av professor C. V. L. Charlier verkställda utredningen med förslag till statslotteri.

Utän att vilja i detta sammanhang ingå på frågan, huruvida den i nämnda utredning föreslagna formen för statslotteriet kan vara lycklig, tillåter jag mig framhålla, att de skäl, som anförts till förmån för ett statslotteri fortfarande äro bärande samt att behovet av det ekonomiska utbytte, ett sådant lotteri skulle kunna lämna stats-

verket, för närvarande torde vara särskilt trängande. De av riks- *Interpellation.*
gäldskontoret vid två tillfällen anordnade statsobligationslotterierna
motsvara tydligen icke vad som avsetts i riksdagens ovannämnda
skrivelser. (Forts.)

Med hänvisning till ovanstående tillåter jag mig anhålla om
kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handels-
departementet få framställa följande spörsmål:

1) Vad är anledningen till att Kungl. Maj:t ännu icke till-
mötesgått riksdagens i skrivelser av år 1916 och 1920 uttalade önsk-
ningar om framläggandet för riksdagen av förslag till ett statslotteri?

2) När kan det förväntas att sistnämnda riksdagsskrivelse kan
komma under Kungl. Maj:ts avgörande?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 11.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Pehrsson* i Göteborg, 252, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition, nr 138, angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vakt-
mästare och med dem jämförliga befattningshavare;

herr *Ljungkvist m. fl.*, nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition, nr 109, angående viss ändring i grunderna för förvalt-
ningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensions-
försäkring omförmälda fond m. m.; och

herr *Andersson* i Grimbo *m. fl.*, nr 254, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition, nr 114, angående anslag till utförande av vissa
fiskehamnar.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holmgren</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 23 mars,
» <i>Olsson</i> i Kalmar	» 13 » » » 23 »
» <i>Johanson</i> i Hallagården	» 13 » » » 23 »
» <i>Olsson</i> i Gävle	» 13 » » » 23 »
» <i>Svensson</i> i Skönsberg	» 13 » » » 23 »
» <i>Lagerkvist</i>	» 13 » » » 23 »
» <i>Olsson</i> i Ramsta	» 13 » » » 23 »
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	» 13 » » » 23 »
» <i>Johansson</i> i Bro	» 13 » » » 23 »
» <i>Johanson</i> i Stockholm	» 13 » » » 23 »

herr		under 13 dagar fr. o. m. den 23 mars,	
»	<i>Winkler</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Olovson i Västerås</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Olsson i Broberg</i>	» 8	» 23 »
»	<i>Svensson i Grönvik</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Magnusson i Tumhult</i>	» 12	» 23 »
»	<i>Lindley</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Granath</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Holmström i Gävle</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Sävström</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Svärd</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Andersson i Kroken</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Henrikson</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Andersson i Tungelsta</i>	» 8	» 23 »
»	<i>Borg</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Johansson i Brånalt</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Olsson i Berg</i>	» 12	» 24 »
»	<i>Uddenberg i Varberg</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Norman</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Borggren</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Lorichs</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Höglund</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Osberg</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Engberg</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Jönsson i Revinge</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Igel</i>	» 8	» 24 »
»	<i>Gardell</i>	» 8	» 24 »
»	<i>Röing</i>	» 4	» 25 »
»	<i>Johansson i Kälkebo</i>	» 12	» 24 »
»	<i>Brännberg</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Karlsson i Gasabäck</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Västberg</i>	» 12	» 24 »
»	<i>Hedvall</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Kristensson</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Sehlin</i>	» 13	» 23 »
»	<i>Leo</i>	» 10	» 24 »
»	<i>Persson i Björnsbyholm</i>	» 14	» 26 » och
»	<i>Lithander</i>	» 13	» 23 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,10 e. m. för att åter sammanträda kl. 8 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 22 mars, e. m.

Kl. 8 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen,

§ 1.

Herr statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 141, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 2 juli 1915 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag).

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 2.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 64, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tecknande av aktier i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag.

§ 3.

Till bordläggning anmälades statsutskottets memorial, nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Rydström* under 13 dagar fr. o. m. den 23 mars och
» *Spångberg* likaledes » 13 » » » 23 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 23 mars.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 190, med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 7 § samt 27 kap. 4 och 5 §§ rättegångsbalken m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 177, angående överflyttande av en amanuens vid den pediatrika polikliniken å allmänna barnhuset i Stockholm till den pediatrika polikliniken å kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn därstädes;

nr 195, angående vissa tillbyggnadsarbeten å allmänna barnbördshuset i Stockholm;

nr 202, angående lönefyllnad åt en teologie professor vid universitetet i Uppsala; och

nr 203, angående anvisande av medel till tekniska högskolans byggnadskommitté för täckande av ett på grund av skiljedom utgivet belopp;

till bankoutskottet propositionen, nr 204, angående bidrag till dövstumlärarynas pensionsanstalt;

till statsutskottet propositionerna:

nr 209, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 215, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under eklestastikåret 1923—1924 åt dels kyrkoherdar och komminister i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels och innehavare av prästerliga emeritlöner; och

nr 217, angående på Sverige ankommande årsavgifter till den internationella unionen för geodesi och geofysik;

till bankoutskottet propositionen, nr 221, angående tillfällig pensionsreglering för efterlevande till delägare i lärarnas vid elementarläroverken gamla och nya änke- och pupillkassor m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 199, med förslag till förordning om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 216, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 213, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 214, angående pensionsförbättring till verkmästaren E. F. Jonsson och mästaren O. A. Johansson;

nr 218, angående pension å allmänna indragningsstaten åt efterlevande till vissa i försvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 219, angående pensionsförbättring åt löjtnanten A. S. Edström; och

nr 220, angående ersättning åt furiren N. L. Strömblads änka och minderåriga barn;

till statsutskottet propositionen, nr 222, angående förhöjd livränta åt daglönaren A. S. Malmberg;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 223, angående pensionsförbättring åt flaggkvartermannen A. G. Sjöqvist; och

nr 224, angående pension å allmänna indragningsstaten till f. d. fästningsbyggnadsarbetaren O. Bergman.

till jordbruksutskottet propositionen, nr 225, angående utbyte av mark, tillhörande Älvsborgs regementes övningsfält; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 141, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 2 juli 1915 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag).

§ 3.

Vidare föredrogs herr *Bengtssons* i Kullen vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa spörsmål angående av riksdagen begärd utredning om inrättande av ett statslotteri; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogs var efter annan och remitterades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna

nr 252, av herr *Pehrsson* i Göteborg;
nr 253, av herr *Ljungkvist m. fl.*; och
nr 254, av herr *Andersson* i Grimbo *m. fl.*

§ 5.

Ordet lämnades härpå till

Herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr förste vice talmann! Under återopande av stadgandet i § 55 riksdagsordningen tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte besluta medgiva, att motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 190, 195, 203, 204, 209, 215, 221, 199, 216 och 141 måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 20 dagar efter propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

*I fråga om
reglerna om
avstängning
från arbets-
löshetshjälp i
fall av arbets-
konflikt.*

Till avgörande företogs statsutskottets memorial, nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.

I en till riksdagen den 13 februari 1923 avlåten proposition, nr 52, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva sådan ändring i de för meddelande av arbetslöshetshjälp med tillhjälp av statsmedel gällande direktiven, att vid konflikt inom ett fack den, som vid konfliktens utbrott vore och under de sex närmast föregående månaderna oavbrutet varit arbetslös, icke behövde avstängas från arbetslöshetshjälp, ändå att han haft sin sista mera stadigvarande anställning inom detta fack.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft nedannämnda i anledning av propositionen inom andra kamraren väckta motioner, nämligen:

nr 211, av herr *Olovson* i Västerås *m. fl.*;
nr 212, av herr *Molander m. fl.*; och
nr 216, av herr *Jensen m. fl.*

Utskottet hade i sitt i anledning av förevarande proposition och motioner avgivna utlåtande, nr 30, hemställt,

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herrar Olovsons i Västerås *m. fl.* och Molanders *m. fl.* ovanberörda motioner, måtte besluta, att vid utövan- det av den statliga arbetslöshetshjälpverksamheten skulle, utöver nu gällande direktiv, tillämpas vissa av utskottet angivna regler för yrkesbestämningen; och

b) att herr Jensens *m. fl.* ovanberörda motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Lindblad m. fl.* föreslagit,

a) att riksdagen måtte, i enlighet med förevarande proposition och med avslag å de av herr Olovson m. fl. och herr Molander m. fl. i ämnet väckta motionerna, medgiva sådan ändring i de för meddelande av arbetslöshetshjälp med tillhjälp av statsmedel gällande direktiven, att vid konflikt inom ett fack den, som vid konfliktens utbrott vore och under de sex närmast föregående månaderna oavbrutet varit arbetslös, icke behöfve avstängas från arbetslöshetshjälp, ändå att han haft sin sista mera stadigvarande anställning inom detta fack; och

b) i anledning av herr Jensens m. fl. ovanberörda motion medgiva, att de sålunda beslutade ändrade grunderna för meddelande av arbetslöshetshjälp finge tillämpas retroaktivt, räknat från och med den 1 februari 1923.

Vid detta ärendes behandling i kamrarna hade första kammaren bifallit utskottets hemställan, varemot andra kammaren med avslag å samma hemställan bifallit den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

I ändamål att sammanjämka de sålunda skiljaktiga besluten hemställde utskottet i förevarande memorial,

a) att riksdagen måtte, båda kamrarna med frånträdande av sina förut i ärendet fattade beslut i anledning av förevarande proposition och med avslag å herrar Olovsons i Västerås m. fl. och Molanders m. fl. ovanberörda motioner, besluta, att vid utöfandet av den statliga arbetslöshetshjälpverksamheten skulle, utöver nu gällande direktiv, tillämpas i memorialet angivna regler för yrkesbestämningen; och

b) att herr Jensens m. fl. ovanberörda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört.

Vid memorialet var fogad reservation av herrar *Swartz, Johan Nilsson* i Skottlandshus, *C. Petrus V. Nilsson, Widell, Bergqvist*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Norman* och *Olsson* i Blädinge, vilka ansett, att sammanjämkning i frågan icke kunnat äga rum samt att utskottet bort framlägga förslag till proposition för ärendets avgörande medelst gemensam omröstning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Lindman: Herr förste vice talman! Detta sammanjämkningsförslag har man ju först för några minuter sedan fått i sin hand, och det har därför varit en viss svårighet att kunna hinna tränga igenom det. Den första kännedom jag fick om förslaget var, när jag i dag på morgonen läste tidningarna, och då föllo mig genast i ögonen de rubriker, som användes av ett par tidningar. Jag läste

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.
(Forts.)

I fråga om
reglerna om
avstängning
från arbets-
löshetshjälp i
fall av arbets-
konflikt.
(Forts.)

sålunda i den stora liberala tidningen Dagens Nyheter en rubrik, som löd: »Utskottslinjen uppgiven i sak, skenet räddat», och så i en underrubrik: »Liberal blunder». Jag tog en annan tidning, nämligen Socialdemokraten, och där fann jag rubriken: »Synnerligen förmånlig sammanjämkning i direktivfrågan uppnådd». Jag började naturligtvis på grund därav att så fort som möjligt studera vad detta märkvärdiga betänkande i sammanjämningsfrågan väl skulle kunna innehålla efter den betygssättning, som det fått i dessa rubriker.

Sammanjämningsförslaget är ju ett verk av liberala och socialdemokratiska arbetskrafter inom statsutskottet och står således högern ovidkommande. Om man nu emellertid studerar vad som ligger i detta förslag, stannar man givetvis i första rummet inför frågan, hur det kommer att gå med de arbetslösa, som enligt utskottets tidigare förslag skulle utskiljas och kallas till exempel f. d. järnbruksarbetare och som nu hava erhållit en annan benämning; de kallas arbetssökande från järnbruksindustrien. Efter statsutskottets tidigare förslag, alltså enligt den liberala linjen, skulle ju dessa, som avskildes, avstå från den förmånsställning, som skapades åt dem därigenom, att det yrke, vilket de tillhörde, hade en särskilt fördelaktig ställning på grund av krisläget inom yrket; den skulle de således enligt det betänkandet avstå från. De skulle däremot, i regel, kunna erhålla friplatser vid nödhjälpsarbetena, men, som sagt, de skulle avstå från den förmån de haft såsom tillhörande järnbruksarbetaryrket, en förmån som de däremot skulle behålla, så länge arbetsfred var rådande, om de stode kvar inom det yrket. Enligt sammanjämningsförslaget åter skola dessa avskilda bibehållas beträffande förmånsrätt till arbetslöshetshjälp i samma ställning, som de haft i sin tidigare yrkesgrupp. Det blir således en högst väsentlig olikhet i den ståndpunkt, som utskottet i sammanjämningsförslaget i detta fall intagit.

För att söka göra en *objektiv* framställning — jag menar för att icke herrarna skola säga, att det är en högerfärgad framställning — skall jag be att få besvara kammaren med att läsa upp ett stycke ur en artikel, som jag läste i nyssnämnda tidning, Dagens Nyheter. Det heter i denna artikel: »Dessa allmänna arbetssökande bli icke personer, som underkasta sig både fördelar och olägenheter i understödshänseende av att deras samband med visst yrke upphört. Utan de privilegieras under konflikt med understöd och erhålla mellan konflikterna, numera till och med som »rätt», generell understöd, om deras fack har det. Detta är i verkligheten regeringens regel bakåt, utan någon som helst karenstid. Varje motiv för de arbetslösa i konfliktyrke att icke låta registrera sig som allmänna arbetssökande är härmed avkopplat. En sådan sammanjämkning överträffar till och med den kommunistiska motionen, ty sådan formuleringen blivit finns strängt taget intet hinder ens för de i konflikten direkt inblandade arbetarna att för den tid konflikten varar låta rubricera sig som allmänna arbetssökande och erhålla provisoriska understöd. Denna fara ligger så mycket närmare till hands som tillhandahål-

landet av de provisoriska friplatserna förvandlats från ett bemyndigande till ett åliggande för arbetslöshetskommissionen. Utskottsmajoriteten har i detta sitt förslag tappat bort principen om statens neutralitet i arbetsstriderna.»

Herr förste vice talman. jag instämmer i detta, och kanske kammaren ursäktar mig, om jag icke går något vidare in på denna del av betänkandet. Där står så till punkt och pricka vad jag tänker, att jag skulle själv icke kunnat göra det bättre.

Jag skall därför i stället övergå till en annan punkt av betänkandet, nämligen den som handlar om järnbruksarbetarna. Enligt det tidigare statsutskottsforöslaget skulle friplatser i erforderligt antal ställas till förfogande »för att provisoriskt användas för de arbetslösa, vilka i enlighet med nyss angivna grunder prövas tillhöra det lokala arbetskraftsoverskottet». Sistnämnda uttryck — prövas tillhöra det lokala arbetskraftsoverskottet — är nu utbytt emot orden »äro därtill berättigade». Överhuvud taget förekommer här på flera ställen detta yttrande om att vederbörande är berättigad och har rätt att erhålla arbetslöshetshjälp. En av dessa principer, som tidigare hävdats, var ju dock, att det icke var någon rätt att erhålla understöd i någon form, utan att det var en av kristidsläget påkallad *nödhjälpsåtgärd*, som man vidtagit i rent humanitärt syfte.

Till detta lägger nu utskottet, att »häri genom torde för ifrågasvarande arbetargrupp i allt väsentligt vinnas vad som på annan väg skulle hava ernåtts genom bifall till propositionen». Utskottet finner således sitt sammanjämningsförslag vara sådant, att i allt väsentligt vinnas vad som skulle hava ernåtts genom ett bifall till propositionen. Jag ber kammarens ärade ledamöter lägga märke till detta, ty tidigare har det ju i den inledning, som fanns till utskottsbtänkandet — hela denna kritik av regeringens proposition och allt detta, som nu är struket — bland annat förekommit uttalanden om att Kungl. Maj:ts förslag innebar en formell ändring av 1922 års direktiv, vilka avsågo att giva uttryck åt neutralitetsprincipen, men, sades det i samma motivering, även ur saklig synpunkt ansåg utskottet, att bestämmelserna inneburo ett avsteg från denna princip. Alltså har utskottet, d. v. s. den liberala linjen, förut uttryckt saken så, att propositionen innebar både formella och sakliga avsteg från de tidigare principerna; nu återigen heter det beträffande järnbruksarbetarna, att häri genom torde »i allt väsentligt vinnas vad som på annan väg skulle hava ernåtts genom bifall till propositionen». Med andra ord, den åsikt, som utskottet förut uttalat om vad som var principiellt förkastligt såsom stridande emot de direktiv, som tidigare varit gällande, mot de förklaringar om neutralitet o. s. v., som avgivits, har man nu, såvitt jag kan se, fullständigt kastat över bord. Kan man från liberalt håll vara med om detta, då är det nog också, som jag tillät mig säga i mitt yttrande här i debatten, när vi behandlade utskottets tidigare förslag, nämligen att det liberala förslaget icke var principfast; det innebar avsteg från neutraliteten. Jag kan icke finna annat än att

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.
(Forts.)

*I fråga om
reglerna om
avstängning
från arbets-
löshetshjälp i
fall av arbets-
konflikt.
(Forts.)*

de liberala ledamöter av statsutskottet, som deltagit i denna sammanjämknings, nu erkänna, att jag hade rätt i vad jag då sade, ja, de erkänna det ju till och med skriftligen i detta betänkande.

Jag kommer vidare in på frågan om retroaktiviteten. Här har i detta betänkande krupit in det uttalandet, att utskottet vill tillstyrka den av herr Jensen m. fl. väckta motionen i så måtto, att den föreslagna retroaktiviteten räknas från den 1 mars 1923. Här går alltså detta sammanjämkningsförslag längre, än vad till och med Kungl. Maj:t vågat tänka sig i propositionen, genom att införa retroaktivitet. En fullständigare uppgivelse inför det som Kungl. Maj:t begärt kan jag för min del icke tänka mig, och jag anser, att retroaktiviteten är så ytterst betänklig just därför, att genom att ingå på bestämmelser om retroaktivitet har man fastslagit just vad man talar om i sammanjämkningsförslaget gång efter gång, eller att det är en *rätt* att erhålla understöd. Ty om det icke vore en rätt, skulle man aldrig kunna gå in på att tillämpa dessa bestämmelser retroaktivt.

Dessa ytterligt invecklade bestämmelser, som skola tillämpas, skall man nu försöka krängla sig igenom, som man går igenom en labyrinth, och det blir naturligtvis för arbetslöshetskommissionen i första hand en mycket maktpåliggande uppgift att kunna komma till rätta därmed. För min del vill jag säga, att hade jag någonsin tänkt mig denna utgång, skulle jag mycket hellre gått på Kungl. Maj:ts förslag sådant det förelåg i propositionen, ty det är det åtminstone någon reda i, även om jag naturligen, som jag tidigare uttalat, alls icke gillar det.

Det liberala förslaget bryter mot huvudprinciperna — det sade jag i den förra debatten — bryter mot den neutralitet, som statsmakterna förklarat sig vilja och ämna iakttaga i arbetsstriderna, men det gör detta sammanjämkningsförslag lika mycket. När man, som utskottet här säger, beträffande den viktiga gruppen järnbruksarbetare egentligen icke kan åstadkomma något annat än att man i allt väsentligt vinner detsamma, som genom ett bifall till propositionen kan ernås, ja, herr förste vice talman, då förstår jag icke, varför man icke lika gärna på en gång kan taga det kungl. förslaget. Jag kommer naturligtvis icke att yrka därpå, utan jag kommer med ett annat yrkande.

Här har jag sagt, att det kommer att bli stora svårigheter i fråga om tillämpningen, och det vidhåller jag alldeles bestämt. Det kommer att bli en maktpåliggande uppgift för arbetslöshetskommissionen, och för den har utskottet i sitt betänkande uttalat sitt stora förtroende, att den skall kunna gå i land med uppgiften och att den hittills fyllt sin uppgift på ett riktigt och bra sätt. Jag fäste mig vid häromdagen, fastän jag då icke drog fram det i debatten, att detta uttryck av förtroende synes uppenbarligen icke delas åtminstone icke av alla medlemmar av Kungl. Maj:ts regering. Jag fann nämligen, att hans excellens herr statministern gav uttryck åt en annan uppfattning än den, som blivit uttalad av herr socialministern. Hans excellens sade nämligen på tal om arbetslöshets-

kommissionens majoritet, att den icke lyckats tillvinna sig förtroende från den klass, det är fråga om, nämligen arbetarklassen. Jag an-tecknade yttrandet och tror, att jag återgivit det fullkomligt riktigt. Det frapperade mig, att detta yttrande kom från herr statsministern, efter det att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet strax förut betygat, att han egentligen haft ett bra samarbete med arbets-löshetskommissionen — som jag tror hans ord föllo — och det får väl även betyda dess majoritet. Att jag tager fram detta nu, beror därpå, att jag förstår, att arbetslöshetskommissionens möjligheter att kunna reda sig i de svårigheter, som jag nyss talat om, sannner-ligen icke underlättats genom det betyg, som den fick av hans excel-lens statsministern härom dagen.

Ja, herr förste vice talman, jag skulle egentligen kunnat sluta med detta, och jag skall endast be att få göra ett litet tillägg, allt-jämt hämtat ur den nyss nämnda artikeln i Dagens Nyheter. Jag kommer till några uttalanden i slutet av densamma, där det heter, att »bifalles detta utskotts-förslag, då har regeringen verkligen segrat». Jag instämmer med Dagens Nyheter. »Det är icke av missunnsamhet, en sådan utgång avrådes, utan därför att regeringen därefter skulle vara en fara för sitt eget program och för landets fortsatta ekonomiska återhämtning.» Jag instämmer fortfarande. »Det är Dagens Nyheter övertygelse, att de liberala män, som under-stött denna sammanjämkning, vilken för ett tomt sken i sak kastar över bord de grundsatser, som de förut med sådan skicklighet hävd-dat, gjort detta utan politiska biavsikter och uteslutande på grund av bristande uppmärksamhet, lätt förklarlig i den jäktande brådska, som utmärkt de senaste dagarnas riksdagsarbete. Desto större skäl är det därför att korrigera misstaget vid den slutliga debatten.» Jag instämmer här med ett enda undantag, nämligen för ordet »skicklig-het». För övrigt den tid, som Dagens Nyheter här förklarar, att man icke haft på sig vid utarbetandet av sammanjämkningsförsla-get, den kan nu återvinnas. Det finnes möjlighet för dem, som ha samma uppfattning som det stora liberala huvudorganet Dagens Nyheter, att, när frågan nu behandlas här, efter återvunnen fattning erhålla tid för att närmare tränga sig in i denna sak.

För min del är jag glad, att högern icke har något att göra med detta, och jag ber att få yrka avslag på utskottets samman-jämkningsförslag.

Häruti instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson, Leffler, Kimmanson, Lorichs, Olsson* i Berg, *Starbäck, Hermelin* och *Laurén*.

Herr **Rydén**: Herr talman! Det ligger ju i sakens natur, att hela högerpartiet skall känna sig missnöjt med denna sammanjämk-ning. Det skulle vara en fullkomlig orimlighet, höll jag på att säga, om här förelegat ett sammanjämkningsförslag, som högern skulle känt sig tillfredsställd med. Hur var utgångsläget för denna sammanjämkning? Jo, första kammaren hade biträtt liberalernas,

Andra kammarens protokoll 1923. Nr 22.

I fråga om reglerna om avstängning från arbets-löshets hjälp i fall av arbets-konflikt.

(Forts.)

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.
(Forts.)

d. v. s. utskottsmajoritetens förslag, och andra kammaren hade bifallit socialdemokraternas förslag. Högerförslaget var underkänt i båda kamrarna. Om man skall åstadkomma ett sammanjämningsförslag mellan de båda kamrarnas linjer, första och andra kammarens, måste det väl i all rimlighets namn ligga *mellan* de båda besluten, som kamrarna fattat, och icke ligga långt ute på utkanten, där högern stod. Det är därför alldeles klart, att högerpartiet icke skall känna sig tillfredsställt.

Jag lyckönskar herr Lindman till att nu kunna stödja sig på Dagens Nyheters snillrika uttalanden i en artikel i dag på morgonen. Det är honom väl unnat. Men ser man mera lugnt på sammanjämningsmemorialet och tänker sig, att det skall utgöra en *mellanlinje* mellan första och andra kammarens beslut, så blir nog omdömet mindre ensidigt. Jag kan mycket väl erkänna, att här kan göras anmärkningar mot detta liksom mot alla andra sammanjämningsförslag. Det har väl aldrig kommit fram ett sådant, som alla varit nöjda med, och det ligger i själva sakens natur, att när man skall sammanjämka två olika meningar, får det gå till så, att den ena får giva efter något och den andra något. Så har också skett i det föreliggande sammanjämningsmemorialet. Första kammaren har beslutat rent och blankt bifall till utskottets förslag, andra kammaren bifall till regeringens förslag jämte en retroaktiv utbetalning av arbetslöshetsunderstöd från och med den 1 februari. Det låg då nära till hans att tänka sig sammanjämningslinjen på det sättet, att den dels skulle röra motiveringen, d. v. s. reglerna för arbetslöshetsunderstödens utgående, och dels frågan om retroaktiviteten. Man kunde möjligen tänkt sig en annan linje, nämligen att sammanjämnningen gått ut på att den ena kammaren fått igenom sitt beslut i den ena frågan och den andra i den andra frågan. Men det ville man icke alls höra talas om under den debatt, som ägde rum i statsutskottet på kvällen, innan de tre delegerade, som utsågos att söka finna en sammanjämningslinje, sammanträdde. Det var alldeles klart, att man inte kunde finna en sammanjämningslinje på sist nämnda väg.

Ser jag då på hur denna sammanjämnning verkställdes, så har ju första kammaren, som tog det liberala förslaget, fått lägga sin principiella allmänna grund för sammanjämnningen, och andra kammaren har fått avstå från den allmänna principiella grund, varpå dess beslut var baserat. Men det har skett en uppmjukning beträffande första kammarens beslut i de punkter, där anmärkningarna varit särskilt starkt koncentrerade och vägande i andra kammaren. Det gäller först och främst den metoden, som ju påtalades i debatten här och som väckt en förfärlig förbittring bland arbetarna, att göra en slags sortering av arbetarna särskilt vid järnbruken i två grupper, de som äro anställda och f. d. anställda. Följden av denna uppdelning skulle bli, att de så kallade fördettingarna väl skulle för ögonblicket få arbetslöshetshjälp men sedan ställas i en missgynnad ställning i förhållande till de andra. Det uttalades från liberalt håll även i första kammaren, att det icke var meningen att på detta sätt

skapa en oro bland vår gamla bruksarbetarstam. Det var icke meningen, att man skulle försätta dem, som klassificerats såsom f. d., i en missgynnad ställning. Då var det ganska naturligt, att man vid sammanjämkningen försökte finna en formulering, som undanröjde betänkligheterna i detta hänseende. Vi ha sökt utforma denna uppfattning i det stycke, som står mitt på sidan 12 i det föreliggande sammanjämkningsmemorialet. Jag förstår mycket väl, att herr Lindman, som icke ens var fullt nöjd med första kammarens beslut utan ville ha ett beslut till höger om detta, skall vara förgrymmad, men det kan inte hjälpas. Hade herr Lindman varit nöjd, så hade det för visso varit en oriktig sammanjämkning.

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.

(Forts.)

Skall man tänka på att skapa litet lugn och litet rättvisa emot arbetarna och därvid släppa den klara och enkla regeln med fixerad karenstid, som anges i Kungl. Maj:ts proposition, kan jag icke se annat än att denna sammanjämkning är den enda, som överhuvud taget kan ha några utsikter att icke resa arbetarna i harnesk emot sig. Man har här mjukat upp de förra gången av utskottet föreslagna bestämmelserna genom att icke använda beteckningen »för detta arbetare» utan i stället uttrycket arbetare, »icke aktivt tillhörande yrket». Den grupp, som på detta sätt föres in bland den inaktiva skaran av arbetare, kommer icke efter konflikternas slut att ställas i ett sämre läge med avseende å möjligheten att få understöd än vad den förut intog. Jag tycker, att detta är fullkomligt rimligt och klart, och från vår sida måste det vara en punkt, där vi vid en sammanjämkning icke kunna släppa efter.

Sedan har herr Lindman särskilt vänt sig emot, att det föreliggande memorialet på sidan 13 innehåller meningen: »Härigenom torde för ifrågavarande arbetargrupp» d. v. s. de nu i konflikten indragna järnbruksarbetarna — »i allt väsentligt vinnas vad som på annan väg skulle hava ernåtts genom bifall till propositionen». Det har emellertid från liberalt håll, d. v. s. från dem, som dikterat första kammarens beslut, hela tiden förklarats, att deras mening icke var, att man skulle fara hårdare fram emot arbetarna än enligt regeringsförslaget. Det har till och med påpekats under överläggningar, som föregått denna, att den liberala linjen med en rymlig tolkning skulle, eftersom den icke talar om någon karenstid, kunna medge understöd åt ett större antal arbetare än vad regeringsförslaget medger. Denna tanke har visserligen icke förut direkt utskrivits, men meningen har sagts vara, att det ej skulle rigoröst snålas med understöd. Jag tycker därför, att det har varit naturligt efter den diskussion, som har förts mellan de båda grupper, som här egentligen kunna öva inflytande på läget, att den avsikt, som enligt de liberala talarnas försäkran hela tiden legat under deras förslag, nämligen att det i allt väsentligt skulle bli samma antal, som skulle få understöd — det är endast de principiella reglerna i betänkandet, som man på det hållet icke vill släppa — får ett uttryck i sammanjämkningsmemorialet såsom en ledning för arbetslöshetskommissionen vid tolkandet av de svävande och tånjbara regler, som det liberala förslaget från början innehöll. Jag kan sålunda icke finna annat än att det, för att vinna

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.

(Forts.)

erforderlig tydlighet vid tolkningen, har varit nödvändigt att skriva så, som utskottet gjort mitt på sidan 13.

Beträffande retroaktiviteten utgör sammanjämningsmemorialet en mellanlinje mellan de båda kamrarnas beslut.

Jag skall icke gå vidare in på detta. Jag har gett skäl för att sammanjämnningen gått efter de linjer, den gjort, i de stycken, mot vilka herr Lindman riktade sina huvudanmärkningar. Jag skall icke alls gå in på frågan om förtroende för arbetslöshetskommissionen och sådant, ty det är i egenskap av att i första hand hava deltagit i utarbetandet av det föreliggande sammanjämningsförslaget, som jag här yttrat mig.

Jag vill till slut, herr talman, säga, att det ligger i sakens natur, att man icke är fullt nöjd på någondera sidan, då en sammanjämnning äger rum. Jag skall visst icke här inför kammaren fördölja, att det icke har varit uteslutande angenämt för den, som i första hand har stått såsom representant för den socialdemokratiska uppfattningen, att deltaga i detta sammanjämningsarbete. Det råder ett ganska starkt missnöje ibland många ledamöter av den socialdemokratiska gruppen över att denna sammanjämnning icke har kunnat ge så mycket, som man hade väntat, och jag förstår också, att högern skall vara ursinnig, därför att den strängt taget har stått och på grund av sakens natur måst stå utanför det hela, och att dess synpunkter därför överhuvud taget icke alls kunnat göra sig gällande vid sammanjämnningen. Ser jag emellertid i stort på denna sammanjämnning, undrar jag ändå, om den icke utgör en ganska lyckligt funnen medellinje mellan två så väsentligt olika ståndpunkter, som det här från början har varit. Vill man tillämpa reglerna i det föreliggande sammanjämningsförslaget i den anda, i vilken de äro uppgjorda, och åt vilken man försökt ge uttryck i motiveringen, är det min övertygelse, att man bör och kan känna sig någorlunda tillfredsställd å båda de sidor, där man dock velat vara vänlig emot de arbetslösa och göra något för dem. Att man icke är nöjd på det håll, där man hela tiden sett denna fråga mera som något, som man borde försöka komma undan, och ur den synpunkten, att ingenting får lov att göras för de vid konflikterna nödlidande, finner jag vara naturligt. Jag förstår emellertid även den opposition, som reses från annat håll, men jag tror, att det skall vara mycket svårt att finna en sammanjämnning i detta ärende, som skall kunna ge alla, vad de önska i alla avseenden.

I stort sett tror jag, att förslaget innebär den bästa lösningen av den föreliggande frågan, som nu kunnat åstadkommas, och för min del vågar jag därför hemställa om kammarens bifall till sammanjämningsmemorialet.

Herr **Kilbom**: Jag kan mycket väl understryka vad herr Rydén nyss sagt, att det med hänsyn till det objektiva läget i riksdagen för visso skall vara svårt att finna ett sammanjämningsförslag, som på ett närmare sätt anknyter sig till de parlamentariska styrkeförhållandena. Men konstaterandet av detta innebär icke, att jag och

mina partikamrater kunna ge detta kompromissförslag vår anslutning, ty det är lika så riktigt, då herr Rydén säger, att detta är en *kompromiss*, och därmed är ju dess karaktär given. Om innehållet behöver på något vis förklaras, kan det ske med ett yttrande, som herr Rydén också fällde, nämligen att memorialet är en medellinjé mellan första och andra kammarens ståndpunkt. Det ligger alltså till och med en liten smula till höger om den ståndpunkt, som andra kammaren har intagit, och jag kan icke finna annat än att detta är en tydlig signatur på förslaget. Herr Rydén sade också, att liberalerna, d. v. s. första kammaren, ha »fått lägga sin principiella grundsyn på sammanjämningsförslaget», en förklaring som är nog så talande.

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshets hjälp i fall av arbetskonflikt.

(Forts.)

Jag vill emellertid säga till herr Lindman, att, då han är så missnöjd med detta förslag ur arbetsköparnas synpunkt, förefaller det mig vara något oberättigat. I ett avseende har han rätt, nämligen däri, att detta förslag är oklart och invecklat, och att det överlämnar till arbetslöshetskommittéerna och arbetslöshetskommissionen att lösa frågorna o. s. v. Det säges exempelvis, att arbetslöshetskommissionen bemyndigas att »i förekommande fall medgiva sådana undantag från avstängning, som kunde anses skäliga», med andra ord överlämnas alltså sådana fall åt kommissionens tolkning. Vad är skäligt enligt kammarens uppfattning, vad är skäligt enligt arbetarnas mening, som gått och svält kanske ett par år, och vad är skäligt enligt arbetslöshetskommissionens mening?

Det är icke ett löst ord, som herr statsministern under en föregående debatt yttrade om att arbetslöshetskommissionen har skött sig på ett sätt, att den icke har arbetarnas förtroende. Detta är ett faktum, och jag skulle våga påstå, att av alla de kommissioner, som vi ha haft under de sista tiotal åren, fulla av kommisisionsväsende, har ingen varit så impopulär i de rena arbetarkretsarna som arbetslöshetskommissionen. Men åt denna kommission skall man alltså nu överlåta att bestämma, vad som skall anses skäligt ifråga om samhällets hjälp till oförvällat arbetslösa. Jag är övertygad om att stora grupper av arbetare stå bakom den uppfattningen att arbetslöshetskommissionens hittillsvarande verksamhet icke varit av den natur att den kunnat vinna arbetarnas förtroende. Däråt har det f. ö. getts uttryck i en mängd uttalanden av de arbetslösas föreningar, och det är nog så belysande, att till och med de socialdemokratiska *ledamöterna i arbetslöshetskommissionen* upprepade gånger ha tvingats att taga avstånd från kommissionens majoritet. Trots allt skall denna majoritet, d. v. s. den andlige banerföraren i svensk arbetslöshetspolitik av år 1923, herr Otto Jürte, bestämma, vad som skall anses skäligt i fråga om arbetarunderstöd. Jag måste verkligen säga herr Lindman: Ni är tydligen en klok taktiker, ty jag kan verkligen icke ett ögonblick tro, att det är ett *verkligt* missnöje, som tagit sig uttryck i edert anförande.

Det är dock icke nog med att det principiellt fortfarande skall vara arbetslöshetskommissionen, som skall bestämma, utan före den bestämmer skola ingående undersökningar företagas. Enligt utskot-

I fråga om
reglerna om
avstängning
från arbets-
löshets hjälp
fall av arbets-
konflikt.
(Forts.)

tets uppfattning »borde sålunda för varje arbetslös, som omhändertagits av arbetslöshetsorgan, viss tid efter det han anmält sig för erhållande av arbetslöshets hjälp, anställas en undersökning för fastställande av, huruvida den av honom vid anmälningen lämnade yrkesuppgiften fortfarande kan anses riktig». Man skall alltså kort och gott anställa ett fullständigt förhör med var och en av de arbetslösa. Vem skall nu göra det? Jo, det sägs i fortsättningen, att denna undersökning skall ske genom de lokala arbetslöshetskommittéerna. Huru äro då dessa sammansatta? Är det arbetarmajoritet i dem? Nej, visst icke, där sitter en representant för arbetsköparna och en officiell representant, realiter också denna till hela sin åskådning och alla sina intentioner på samhällslivets område en högerrepresentant. Det är dessa, som alltså ytterst skola ange det undersökningsresultat, som skall gå till arbetslöshetskommissionen, och sedan skall denna arbetslöshetskommission, vars majoritet är borgerlig och alltså går tillsammans med herr Lindmans uppfattning, icke minst på grund av att det är herr Järte, som bestämmer, avgöra vad som kan anses skäligt. Tro herrarna verkligen, att det sedan blir så värst mycket kvar av det skäliga?

Vad så beträffar den stora huvudgrupp, som det nu närmast gäller, nämligen järnbruksarbetarna, förutsätter utskottet, att »arbetslöshetskommissionen med ledning av till buds stående uppgifter omedelbart ställer friplatser i erforderligt antal till de lokala arbetslöshetskommittéernas förfogande för att provisoriskt användas för de arbetslösa, vilka i enlighet med nyss angivna grunder äro därtill berättigade». Att avgöra, huru detta skall tolkas, är en hel lagvetenskap, och, som någon under en föregående debatt sade, man borde snart upprätta en professur i teoretisk arbetslöshetskunskap. Sedan säger utskottet, att »det definitiva bestämmandet får sedermera verkställas» — sedermera, talet om omedelbara åtgärder är alltså sannolikt ingenting annat än ett försök att lugna de upprörda känslorna — »på grundval av de utredningar, som kommittéerna efter närmare undersökning och samråd med vederbörande företagsledare» — herr amiral Lindman! — »och fackorganisationer» skola ingivas till kommissionen. Vad är nu detta för något? Är det verkligen någon som tror, att om riksdagens beslut, på sätt utskottet föreslagit hinner fattas i dag, vilket synes tvivelaktigt, då, såvitt jag icke misstagit mig, man i första kammaren begärt betänkandet på bordet, detta skall komma att hinna tillämpas, innan de stora järnbrukskonflikterna blivit lösta? Jag tror, herr förste vice talman, att jag icke är ensam om att uttala den farhågan, att genom den invecklade proceduren — först undersökning hos de lokala kommittéerna, varav sedan resultatet skall gå in till arbetslöshetskommissionen, som först därefter skall avge utlåtande — har man skapat en möjlighet att skjuta det hela i fjärran. Man har på papperet gett efter mot järnbruksarbetarna, men i verkligheten hinna konflikterna bliva lösta, innan de nya bestämmelserna komma att tillämpas i praktiska livet.

Jag beklagar att jag alltså icke alls kan dela herr Rydéns tillfredsställelse med förslaget. Naturligtvis måste jag på grund av

förslaget innehåll dela herr Lindmans missnöje med detsamma, *men icke från samma utgångspunkter som han.* Och jag är övertygad om att herr Rydén — jag skulle i varje fall vilja tro det — har fullständigt rätt uti, att man t. o. m. i det socialdemokratiska partiet är långt ifrån nöjd med denna sammanjämkning. Jag skulle tro, att detta missnöje framför allt är att finna i de delar av partiet, där man känner till det fackliga arbetet och känner förhållandena på arbetsplatserna och vet, hur de arbetslösa faktiskt äro utlämnade åt ett godtycke, ett undersökningsraseri, en byråkrati, som, det måste jag tillägga, efter detta har större möjlighet än vad den tidigare haft att breda ut sig. I det avseendet hade naturligtvis herr Lindman rätt, att regeringsförslaget i varje fall var mycket klarare, och jag skulle vilja påstå även mycket bättre, även om jag icke heller kunde ge det helt och hållet min anslutning.

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshetskjälp i fall av arbetskonflikt.

(Forts.)

Jag kan till sist icke underlåta att säga ett par ord om en argumentering, som tidigare använts under debatterna om arbetslöshetsproblemet och som herr Lindman också i dag drog upp, nämligen tallet om samhällets neutralitet i arbetskonflikter. För mig, som åtminstone så långt jag förstår teoretisk socialism, försöker tänka marxistiskt, är detta tal rena, rama spegelfäkteriet. Vad är samhällets neutralitet i arbetskonflikter? Förlåt en fråga! Är det, att riksbanken rediskonterar växlar från privatbanker för ett industriföretag, under tider då dessa *kasta* eller *kastat* ut samtliga sina arbetare i lockout? Är det detta, som är samhällets neutralitet? Jag behöver icke anföra mer än det exemplet för att enligt mitt förmenande hava givit ett fullgott skäl för att det är spegelfäkteri att tala om samhällets neutralitet i arbetskonflikter. Det har aldrig existerat någon verklig samhällets neutralitet i detta avseende, kan icke existera så länge vi ha en kapitalistisk ordning. Det ha arbetarna sannerligen fullkomligt klart för sig, och jag tror därför icke, att det finns någon som helst anledning att nu återropa samhällsneutraliteten, då det gäller att ge järnbruksarbetarna, vad som *rätteligen* bör tillkomma dem såsom *samhällsmedlemmar*.

Herr Hamrin: Herr talman! Såvitt jag kunnat utröna, utdelades detta statsutskottsmemorial i går afton mellan 7 och 8, och jag förmodar, att det var ytterst få av kammarens ledamöter, som i går kväll hade tillfälle att avhämta memorialet och att sedan taga del av dess innehåll. Vi se på de tomma bänkarna, hurusom de flesta av våra kamrater redan äro hemresta, och vi från det liberala samlingspartiet se icke någon av våra statsutskottsledamöter närvarande. Då vidare ett yrkande med samma motivering som vad jag nu anfört blivit framställt i första kammaren om bordläggning av ärendet, finner jag det nödvändigt att framställa ett liknande yrkande här. Härigenom kan man åtminstone uppnå den möjligheten, att man kommer till ett beslut i år. Såvitt jag förstår, kan det beslut, som kammaren i dag går att fatta, om ett sådant skulle fattas, endast bli ett bifall till det sammanjämningsförslag, som här föreligger. Skulle däremot första kammaren bordlägga ären-

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshets hjälp i fall av arbetskonflikt.
(Forts.)

det och sedan avslå sammanjämningsförslaget, blir det icke möjligt att komma till något avgörande av denna ytterst betydelsefulla och viktiga fråga. Få kamrarna däremot tillfälle att i lugn och ro begrunda, vad som här föreslås, återstår ju i varje fall den möjligheten, att man kan återremittera ärendet till utskottet för att söka nå en framkomlig väg och sedan komma fram till ett beslut.

Hur motbjudande det än förefaller mig — det måste jag gärna medge — kan jag, herr talman, icke ta på mitt ansvar att här underlåta att framställa yrkande om bordläggning.

Med herr Hamrin förenade sig herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Janson* i Kungsör.

Herr Rydén: Herr talman! Jag vill icke taga upp någon diskussion med herr Kilbom, men jag begärde ordet för att man icke genom denna debatt skall få anledning att oriktigt tolka det stycke, som han vänt sig mot på sid. 13 i memorialet. Jag vill därför göra det påpekandet, att meningen beträffande de inom järnbruksindustrien arbetslösa är, att arbetslöshetskommissionen omedelbart skall utan vidlyftig förundersökning och med användande av redan tillgängliga uppgifter ställa ett erforderligt antal friplatser till förfogande — alltså omedelbart skall detta ske — samt att sedermera i den mån, det finnes anledning därtill, verkställa en grundligare undersökning beträffande dessa förstahandsuppgifter och vidtaga ändring, ifall de visat sig felaktiga. Alltså är meningen icke, att friplatserna skola komma till först efter det denna grundliga utredning verkställts — något som för övrigt aldrig varit tanken i det ursprungliga liberala förslaget. Jag vill, att herr Kilbom icke skall i sin tidning lämna arbetarna vid våra bruk sådana uppgifter, att de få en felaktig föreställning, vilket gör, att de skulle kunna försumma, att om sammanjämnningen blir antagen begagna sig av det tillfälle, som denna avser att skapa.

I anledning av bordläggningsyrkandet vill jag bara säga, att det är verkligen ett i mina ögon ytterst upprörande yrkande. Det var den 13 februari, som den kungl. propositionen avlämnades till kamrarna. Statsutskottet begärde en utredning, och jag kan säga, att det hos majoriteten hos statsutskottet aldrig var en tanke på att denna utredning skulle bli av någon större vidd. Det var icke meningen att få ett stort kommittébetänkande utan mera att få så fort som möjligt ett yttrande från arbetslöshetskommissionen, så att man finge veta kommissionens syn på regeringsförslaget. Undersökningen svälde emellertid ut att omfatta en lång tid och blev mycket vidlyftig. Statsutskottet tog upp ärendet, så fort det fick in arbetslöshetskommissionens yttrande, och med den skyndsamhet, som var möjlig — det kan jag vitsorda — gick ärendet till kamrarna. Statsutskottets medlemmar gingo här i ondagsafton och väntade på att riksdagsdebatterna skulle hinna bli slutförda, och förhandlingarna slutade i första kammaren framemot midnatt. Utskottet hade omedelbart på natten sammanträde för att få en sammanjämkning till

stånd, så att ärendet skulle kunna avgöras före påsk och därigenom de arbetslösa få hjälp. Man kunde emellertid icke komma till enighet och uppdrog därför åt en delegation av tre personer att försöka arbeta ut ett förslag till i går morse, och den delegationen hade praktiskt taget ingen sömn i går natt för att hinna få fram sammanjämkningsmeningen. Statsutskottet har med all makt påskyndat detta ärende, och jag är övertygad, att om herr Hamrin ville samråda med sin gode vän herr C. G. Ekman, som tillsammans med ett par andra var med om att utarbета detta sammanjämkningsmemorial — på inga punkter i detta har han gått längre än vad han ansett sig kunna från sina principiella utgångspunkter vara med om — skulle han helt visst kunna få de upplysningar, som kunna vara nödiga för att bilda sig ett omdöme om förslaget. Men ändå kommer det ett yrkande om bordläggning. Detta innebär ytterligare 14 dagars uppskov med riksdagsbeslutet. Det innebär med all säkerhet, att, när en gång detta ärende kan avgöras och arbetarna kunna få hjälp, äro vi kanske ett långt stycke in i april månad. Mer än två månader skola sålunda de arbetslösa vänta, därför att några tveksamma människor här i riksdagen icke ha blivit färdiga med att veta huru de skola handla i detta fallet. Jag skall icke säga något ont om mina medmänniskor, men jag beklagar detta mot de arbetslösa så hårda uppskov.

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.
(Forts.)

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Hamrins yrkande, jag anser att det är upprörande, att ett sådant yrkande här framställts, och det förvånar mig på det allra högsta, att det just kom ifrån det hållet, ifrån herr Hamrin.

Här har man ju i alla fall försökt finna en utväg att kunna hjälpa dessa arbetare, som gått arbetslösa i flera år, och som till följd av lockout icke ha kunnat få understöd genom en sammanjämkning accepterad av de båda vänsterpartierna, vari man lyckats komma till samförstånd, så att dessa arbetare skulle få hjälp. Nu skola dessa människor vänta ytterligare ett par veckors tid, innan riksdagen går till beslut, och sedan tar det sin tid i kommittéerna och kommissionen, innan beslutet kan expedieras och allt blir klart. Jag tycker för övrigt, att när man så livligt talar om att hjälpa de arbetslösa, och när man talar om att man vill hjälpa de fattiga, såsom herr Hamrin gör ofta, skall man också handla, när det gäller att göra en verklig gärning, och icke endast, när det gäller att försöka framställa sig radikal inför folket. Herr Hamrins parti har ju biträdd den sammanjämkning som här är föreslagen, och att hans partivänner icke äro närvarande här i dag, kan icke vara — det får jag ändå lov att säga — anledning till att man nu icke kan fatta beslut.

Det ligger så till att jag icke kan framställa yrkande om ogillande av herr Hamrins bordläggningsyrkande, men jag anser mig böra uttala den allvarligaste protest mot detta sätt att behandla en så allvarlig och viktig fråga.

I fråga om
reglerna om
avstängning
från arbets-
löshetshjälp i
fall av arbets-
konflikt.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Jansson* i Falun, *Eklund*, *Öhman*, *Norsell*, *Anderson* i Råstock, *Olovson* i Västerås, *O. Nilsson* i Örebro, *Molin*, *Pettersson* i Hällbacken, *Månsson* i Hagaström, *Sävström*, *Lindley*, *Olsson* i Gävle, *Vennerström*, *Svensson* i Skönsberg, *Lagerkvist*, *Hage*, *Bäcklund*, *Ljungkvist*, *Hansson* i Trollhättan, *Kristensson*, *Lindqvist* i Halmstad, *Holmberg*, *Johansson* i Uppmälby, *Sköld*, *Bärg* i Katrineholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Katrineholm, *Sjögren*, *Leo*, *Ward*, *Johansson* i Kullersta, *Ericson* i Boxholm, *Karlsson* i Nynäshamn, *Söderberg*, *Anderson* i Tungelsta, *Andersson* i Igelboda, *Karlsson* i Vätö och *Borg*, fru *Östlund* samt herrar *Eriksson* i Stockholm, *Hagman*, *Sjöblom*, *Uddenberg* i Karlskoga, *Västberg* och *Hedvall*.

Herr **Edén**: Herr talman! Vad först beträffar bordläggningsyrkandet, ifall det skulle komma att vidhållas, är det, såvitt jag förstår, egentligen föranlett av det faktum, att ett sådant yrkande blivit framställt från många ledamöter i första kammaren, och att, därest det icke återtages i första kammaren och ärendet sålunda där blir bordlagt, det är fullkomligt likgiltigt, om andra kammaren i dag fattar ett positivt beslut eller icke. Då blir ärendet i alla fall icke avgjort, förr än första kammaren åter sammanträtt efter påsken.

Jag skall emellertid icke inlåta mig på den saken utan be att få gå något in på de anmärkningar, som nu blivit gjorda mot statsutskottets memorial. Jag beklagar, att icke någon representant vilken är ledamot av detta utskott från det parti, jag tillhör, är här närvarande. En av dem skulle då vara närmare till att uppträda och bemöta de gjorda anmärkningarna. När så icke är förhållandet, skall jag säga några ord.

När jag läst detta betänkande, om vars ordalag jag icke fick kännedom, förrän det blev utdelat i kammaren, har jag icke kunnat finna, att detsamma skulle innebära några sådana faror, som herr Lindman nu gjort gällande. Det är ostridigt, att det innebär ett visst medgivande om en liberal tillämpning av de utav statsutskottet i dess tidigare förslag framställda principerna, men därutöver går det icke, såvitt jag kan bedöma. När den förste talaren i dag, herr Lindman, hade förmånen att kunna åberopa en artikel i den stora, av mig alldeles säkert mer än av honom uppskattade tidningen *Dagens Nyheter*, så får jag blott påminna om ett gammalt gott ord: »det är icke allt kungsord, som drottningen säger». Jag vill icke underkänna denna tidnings intresse och sakkunskap på området, men när jag läste artikeln i morse, föreföll det mig, som om tidningens tolkning och uppfattning av de sakliga förändringarna i utskottsbetänkandet voro i högsta grad överdrivna — jag förutsätter visserligen: utan någon elak avsikt, men i alla fall i hög grad överdrivna.

Vad är det, som man egentligen vänder sig mot? Man har först vänt sig — och herr Lindman har upprepat det — mot ett par ord i det nya memorialet, i det att där förekomma några uttryck, som innehålla ordet »rätt». Det talas överst på sidan 13 om »för-

månsrätten» och sedermera längre ned på samma sida om vissa personer, som »i enlighet med nyss angivna grunder äro därtill berättigade». Detta har fattats på det sättet, som om det skulle innebära ett fullständigt uppgivande av den ståndpunkt, som riksdagen och Kungl. Maj:t alltid hävdad, nämligen att *rätt* till arbetslöshets hjälp icke finnes, utan att det måste bero på statsmakternas fria förfogande, i vad mån de kunna och vilja tillhandahålla sådan hjälp. Så är naturligtvis icke alls förhållandet. Om man läser det första uttrycket, att vederbörande »bibehållas beträffande förmånsrätten till arbetslöshets hjälp i samma ställning som i sin tidigare yrkesgrupp», så är detta kanhända ett icke fullt lyckligt valt uttryck, men det kan under inga förhållanden giva någon som helst större »rätt», om vi nu skola använda det ordet, än vederbörande arbetare haft förut i sina yrkesgrupper, och de ha där *aldrig* haft någon »rätt» i den mening, i vilken herr Lindman använde ordet. På samma sätt är det också i det senare fallet. Jag kan sålunda icke förstå, att dessa ords förekomst i och för sig skulle innebära, att man i memorialet har uppgivit riksdagens fastslagna principståndpunkt. Till yttermera visso betonar memorialet uttryckligen, att det endast avser ett »fullständigande av de under fjolåret meddelade direktiven», alltså motsatsen till en principiell förändring.

I sak har jag fattat det första medgivandet helt enkelt så, att den, som blivit förklarad såsom övertalig inom sin industri, skulle icke därigenom, när konflikten inom industrien upphör, behöva komma i någon sämre ställning än de yrkeskamrater, som tillhöra samma industri. Och jag måste anse, att det också skall läsas så. Det ankommer alltså på arbetslöshetskommissionen att bestämma, vilka kategorier av arbetare som skola ifrågakomma till understöd och nödhjälpsarbete, och vilka som icke skola det. Denna kommissionens befogenhet är ju fullkomligt oberoende av de nu gjorda jämkningarna. Den kan icke på minsta sätt därav beröras. Jag kan sålunda icke anse, att punkten i fråga skulle få sådana följder, som nu av Dagens Nyheter befaras, och som herr Lindman gjort sig till tolk för.

Vad sedan beträffar herr Lindmans anmärkning mot slutmeningen i det långa stycket på sid. 13, att genom omedelbart anordnande av friplatser för järnbruksarbetarna skulle »i allt väsentligt vinnas vad som på annan väg skulle ha ernåtts genom bifall till propositionen», så är detta åter endast en kommentar till vad utskottet redan förut bjudit. Icke heller i denna del finner jag, att det skett någon saklig ändring i utskottets förut avgivna betänkande. Det talas fortfarande om att friplatser omedelbart skulle ställas till förfogande för de arbetslösa. Därvid göres visserligen ett tillägg: de arbetslösa som »i enlighet med nyss angivna grunder äro därtill berättigade», men därmed kan icke menas andra än dem som enligt sagda grunder skola kunna komma ifråga. Detta sades redan förra gången frågan var före, och jag säger det nu. Man har redan tidigare uttalat den uppfattningen, att en sådan omedelbar anordning av friplatser skulle ge ungefär samma resultat som Kungl. Maj:ts proposition.

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshets hjälp i fall av arbetskonflikt.
Forts.)

I fråga om
reglerna om
avstängning
från arbets-
löshets hjälp i
fall av arbets-
konflikt.

(Forts.)

Såvitt jag förstår, har arbetslöshetskommissionen kommit till den meningen, att det är så många »övertaliga» inom järnbruksindustrien, att dessa huvudsakligen motsvara vad Kungl. Maj:t beräknat. Här är alltså endast ett konstaterande, att dessa friplatser inom järnbruksindustrien faktiskt beräknas kunna upptaga ungefär samma antal »övertaliga» som Kungl. Maj:ts proposition skulle befriat från avstängningen.

Jag kommer till sist till frågan om retroaktiviteten. Här ligger saken så, att memorialet innehåller det medgivande, att riksdagen önskar, att de arbetargrupper, som nu varit avstängda från hjälp, men som man genom dessa direktiv vill hjälpa, icke skola bli alltför mycket lidande på grund av den långa tid, under vilken ärendet fått ligga under behandling. Jag skall gärna medge, att bestämmelser om sådan retroaktivitet i och för sig icke äro särskilt tilltalande. Hade man kunnat finna något annat sätt att taga de arbetare en smula under armarna, som kanhända genom det långa uppehållet kommit i mycket allvarligt ekonomiskt betryck, ja, i så fall hade detta efter min mening varit bättre. Men någon sådan annan utväg har synbarligen inte kunnat — åtminstone under de timmar som nu stått till buds — utfinnas för att nå ett dylikt syfte. Därför har man gått med på en retroaktivitet i den begränsade form memorialet anger, och att en dylik *kan* ha skäl för sig. vågar jag verkligen hålla före. Jag kan *icke* finna, att den innebär på minsta sätt något principiellt avsteg från de fastställda allmänna grundsatserna. Och ur mänsklig synpunkt tror jag, att det är många i riksdagen och utanför den, som finna det rimligt, att de, som åter skola få nödhjälpsarbete eller understöd, och beträffande vilka det sålunda konstaterats, att vi genom denna modifikation i direktiven äro villiga att taga upp dem i understödsverksamheten — det är rimligt, säger jag, att dessa icke skola behöva bli fullständigt blottställda för hela den tid, under vilken de varit avstängda på grund av tidigare direktiv.

Herr talman, jag har kommit att framträda såsom målsman för det liberala partiet beträffande denna sammanjämningsfråga. Ifråga om det sakliga innehållet har jag inga betänkligheter mot förslaget. Avfattningen har jag icke varit i tillfälle att pröva, förrän memorialet förelåg inför kammaren, men jag kan icke finna heller i det avseendet några olägenheter av den art, att de skulle behöva lända till förslagets förkastande. Jag har sålunda för min del icke annat att säga, än att jag är beredd att redan nu godtaga denna sammanjämningsfråga, såvida icke ärendet skulle bli bordlagt. Blir det återigen bordlagt, får man fundera på saken till nästa arbetsplenum.

Jag skall emellertid be att få tillägga, att när jag intar denna ståndpunkt, så sker det alldeles särskilt på grund av det förtroende, som jag och mina vänner inom riksdagen alltid haft till arbetslöshetskommissionen. Här ha nu återigen av herr Kilbom gjorts de skarpaste utfall mot denna kommission. Jag vill då ha sagt, att det går omöjligt för sig att fortsätta med en sådan politisk taktik.

Är det så, att man vill, att detta i sanning svåra och tunga värv skall skötas av personer som egentligen icke därtill ha någon formell skyldighet, då får man lov att begripa, att de icke äro betjänta med en sådan behandling, att det är till skada för hela deras verksamhet att överhoppa dem med ständiga utfall och orättvis kritik. Man borde dock kunna förstå, att det för dessa män helt enkelt är nödvändigt att många gånger gå fram på ett sådant sätt, som för den enskilde kan kännas hårt — nödvändigt, säger jag, för att i mån av förändringarna på marknaden befordra den återgång till enskilt arbete, som dock hela tiden satts såsom riktlinje för vår organisation av arbetslöshetsunderstödet. Jag säger sålunda, att när jag kan vara med om dessa direktiv även i sammanjämkningens form och alltså yrkar bifall till sammanjämkningsförslaget, om icke bordläggning skall äga rum, så gör jag detta särskilt på grund av mitt och mina meningsfränders hoppande till arbetslöshetskommissionen, ett förtroende, som jag hoppas, att även Kungl. Maj:ts regering måtte finna angeläget att väl vårda.

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshets hjälp i fall av arbetskonflikt.
(Forts.)

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle säga, att det är en fullkomligt upprörande behandling, som denna fråga, i riksdagen undergått, och när jag säger det, är jag övertygad om att jag icke talar endast å egna vägnar utan med mig stå över 300,000 fackligt organiserade arbetare. Vad är det som har inträffat? Arbetsgivarna hade gjort lockout mot 65,000 arbetare. Jag vill därom säga, att det var en taktiskt oklokt lockout, som alldeles säkert försvärat en uppgörelse i stället för att bidra till en sådan, såsom man väl förmodligen på arbetsgivar sidan trodde. Till följd av dessa arbetskonflikter har statens arbetslöshetskommission gjort lockout mot 4,000 arbetare, som icke haft någon möjlighet att kunna inverka på de strider, som nu pågå, och som icke heller ha någon möjlighet att inverka på ett avslutande av dem. Det är uppenbart, att dessa hava blivit grymt och orättfärdigt behandlade, därför att de blivit indragna i en historia, som de icke haft att skaffa med. Folk, som på grund av konjunkturerna dragits in i ett yrke, i vilket de under normala förhållanden icke kunnat få sysselsättning, skola således straffas, och det påstår man är neutralitet! Nu säger herr Lindman och med honom flera, att det är nödvändigt att upprätthålla statens neutralitet i arbetskonflikter. Kan detta som jag här påtalat kallas neutralitet? Då måste det vara en märkvärdig neutralitet, som herr Lindman vill förorda. Nej, det är ett direkt angrepp! När man nu funnit, att de direktiv, som gavs vid föregående års riksdag uppenbarligen medföra sådana orättvisor, vill man rätta till dem. Då säger herr Lindman: det är upprörande, det bryter statens neutralitet. Nej, vad som är upprörande, det är att herr Lindman kan i riksdagen framföra en sådan mening! *Det är det upprörande!*

Nu har det gått dithän, att vi icke kunna få frågan avgjord före påsk. Detta i följd av det beslut, som fattats i första kammaren.

*I fråga om
reglerna om
avstängning
från arbets-
löshets hjälp i
fall av arbets-
konflikt.*

(Forts.)

Det finnes ingen hjälp däremot, *men jag protesterar däremot, jag protesterar på 300,000 fackligt organiserade arbetares vägnar!*

Herr *Wagnsson* instämde häruti.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag begärde ordet för att återtaga det av mig förut framförda bordläggningsyrkandet, och detta innan det blev bekant, att första kammaren fattat det beslut, som sedan rapporterats till mig. Jag ämnade återtaga yrkandet icke på grund av de framställningar eller de anmärkningar, som riktats emot detsamma till mig från herrar Rydén och Erikssons i Grängesberg sida utan på grund av upplysningar, som privat blivit lämnade mig av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet. Då jag givetvis måste taga den allra största hänsyn till dessa upplysningar, så kan jag icke, herr talman, vidhålla mitt bordläggningsyrkande, utan är redo att för min del taga slutlig ståndpunkt till föreliggande fråga.

Häruti instämde herr *Janson* i Kungsör.

Herr **Lindman**: Herr talman! Med anledning av det tämligen upprörda och häftiga uttalande, som här gjorts från herr Johanson i Stockholm, skall jag endast be att få göra en replik.

Herr Johanson talade om att arbetsgivarna ha gjort lockout. Herr Johanson talade icke om att före den lockouten fanns i vissa fall strejker. Herr Johanson talade om, att på grund därav har arbetslöshetskommissionen gjort lockout mot 4,000 arbetslösa, ett mycket demagogiskt uttryck. Mot detta skulle jag vilja säga, att ett sådant yttrande i och för sig är så missvisande, att det knappast skulle behöva bemötas i en församling sådan som andra kammaren. Det skulle passa bättre från en annan tribun än den, ifrån vilken herr Johanson nu framförde detta yttrande. Herr Johanson vet, att det, som han kallade för arbetslöshetskommissionens lockout mot de arbetslösa, det beslutet är fattat på grund av de direktiv, som riksdagen antog i fjol, ett riksdagsbeslut, i vilket herr Johanson själv i arbetslöshetskommissionen ansett sig vara tvungen att instämma, därför att det var i full överensstämmelse med dessa direktiv. Och dessa direktiv äro godkända av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet. Jag ber herr Johanson ännu en gång läsa det protokoll från andra kammarens behandling av denna fråga, där en sen maj- eller tidig junidag i våras herr statsrådet Lindqvist stod och sade, att detta beslut vore en seger för regeringen. — Herr *Johanson* i Stockholm yttrade nu: Jag skall be att få upplysa herr Lindman om, att jag icke är medlem av arbetslöshetskommissionen. — Herr Lindman fortsatte: Jag ber om ursäkt; då tar jag det naturligtvis tillbaka. Jag stod och tänkte på herr Johansons granne i bänken. Men i sak inverkar det ju icke på mitt yttrande, att jag har gjort detta lilla misstag.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag kan icke underlåta att, innan andra kammaren går att fatta sitt beslut, till dagens protokoll och för en vidare allmänhet slå fast, att ansvaret för att alla de tusentals arbetare, som drabbats av arbetslöshetskommissionens *lockout*, herr Lindman, få svälta i ytterligare 14 dagars tid, måhända ännu längre; det faller på första kammaren, och det skola en gång Sveriges arbetare kvittera.

I fråga om reglerna om avstängning från arbetslöshets hjälp i fall av arbetskonflikt.

(Forts.)

I detta yttrande instämde herr *Engberg*.

Herr **Jansson** i Edsbäcken: Herr talman! Då herr Hamrin återtagit sitt bordlägningsyrkande och herr Jansson i Kungsör, som också instämde med honom, även anslutit sig därtill, skall jag, herr talman, också be att få avstå från bordlägningsyrkandet, som jag instämt uti.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen yttrade att, sedan yrkandet om ärendets bordläggning blivit återtaget, endast återstode två yrkanden, nämligen dels på bifall till vad utskottet hemställt, dels ock på avslag därå; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava framställt propositioner å dessa yrkanden, sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad statsutskottet hemställt i utskottets förevarande memorial nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit vad utskottet hemställt i detta memorial.

Omröstningen utföll med 69 ja mot 24 nej; och hade kammaren alltså bifallit vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Strid</i>	under 12 dagar fr. o. m. den 24 mars,
» <i>Ros</i>	» 12 » » » 24 »
» <i>Persson</i> i Trången	» 12 » » » 24 »
» <i>Anderson</i> i Råstock	» 12 » » » 24 »
» <i>Uddenberg</i> i Karlskoga	» 12 » » » 24 »
» <i>Hage</i>	» 14 » » » 24 »

herr	<i>Silfverschiöld</i>	under	7 dagar	fr. o. m.	den 24 mars,	
»	<i>Bäcklund</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Jansson i Edsbäcken</i>	»	9	»	»	»
»	<i>Ernfors</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Karlsson i Grängesberg</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Sköld</i>	»	5	»	»	»
»	<i>Bärg i Katrineholm</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Olsson i Mora</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Ericson i Boxholm</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Ward</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Knutsson</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Wagnsson</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Fast</i>	»	12	»	»	»
»	<i>Hermelin</i>	»	12	»	»	»

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,47 f. m.

In fidem
Per Cronvall.